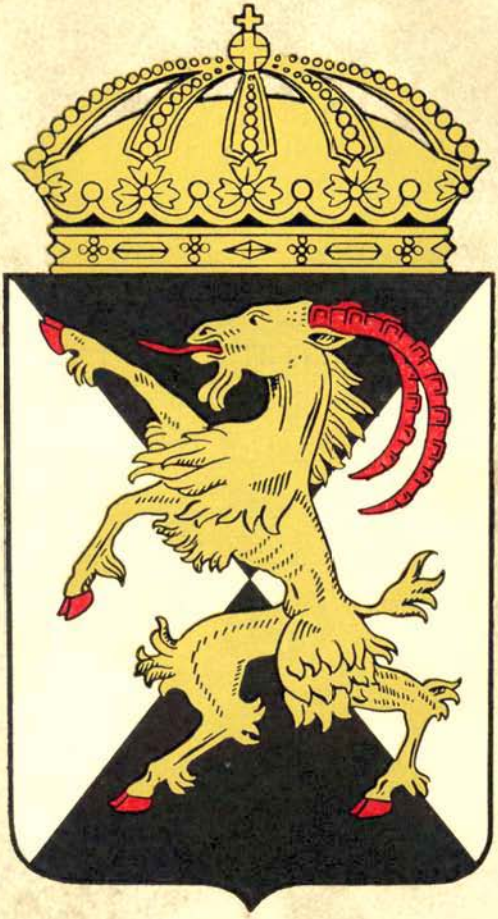

BOCKEN

årsskrift

Utgiven av

KUNGLIG HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENING

1997

ANSVARIG UTGIVARE 1997
Redaktör:
Överstelöjtnant Knut Björkenstam
Telefon 08-15 69 34

Biträdande redaktör:
Överstelöjtnant Lars Ljungkvist
Telefon 026-53 26 33 (arb)

Annonser:
Byråintendent Björn Ellebo
Telefon 026-53 26 28 (arb)

Kassör:
Kapten Kurt Kvist
Telefon 026-18 47 06

Medlemsavgiften 150:– samt eventuell gåva kan insättas på postgiro 13 73 32-3, Kamratföreningen, I14, Gävle

Adress:
Redaktion Bocken, I14/Fo 21, Box 614, 801 26 Gävle

Adress när det gäller medlemsavgift och dylikt:
Kapten Kurt Kvist
Rodergatan 44 G
802 82 GÄVLE

ISSN 0347-299X

REDAKTION BOCKEN

försäljer årg. 1968–1984 för 5:–/bok, årg. 1985–1989 för 15:–/bok samt årg. 1990 och senare för 25:–/bok.

Bocken 1968 Arbrå kompani
Bocken 1969 Delsbo kompani
Bocken 1970 Järvsö kompani
Bocken 1971 Regementspräster och musikanter
Bocken 1972 Barberare, fältskärer och regementsläkare
Bocken 1973 Skalmejblåsare och regementstrumslagare
Bocken 1975 Trossbodar och trosskärror
Bocken 1976 Lottarörelsen
Bocken 1979 Bilkåren
Bocken 1980 Frivillig befälsutbildning
Bocken 1981 Frivilliga radioorganisationen
Bocken 1982 Röda Korset
Bocken 1983 Marma läger 100 år
Bocken 1984 Ladugårdsgärde, riksövningsplats
Bocken 1985 Minnen från övningarna köldvintern 1947
Bocken 1986 I 14 som arbetsplats för civil personal
Bocken 1987 Regementets musikkår – ett 30-årsminne
Bocken 1988 Kamratföreningen 50 år
Bocken 1989 Inflyttningen på Kungsbäck 1909
Bocken 1990 Beredskapstiden 1939–1945
Bocken 1991 Rekryteringsformer till vårt försvar
Bocken 1992 Hur övningsfältets vägar fick sina namn
Bocken 1993 Sista grundutbildningsbataljonen
Bocken 1994–1996 Regementets omstrukturering 1994, minnen och tillbakablickar

Tillkommer fraktkostnad 20:– per bok, inklusive emballage.

Beställning sker enklast genom att beloppet insättes på postgiro 13 73 32-3, Kamratföreningen, I 14, Gävle, med angivande på talongen om önskad leverans.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sidan

Förord 9
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Regementschefen har ordet 11

Dalkarlar under den Gyllene Bockens fälttecken 13
av major Sixten Söderhielm (Bocken 1955)

Överste Hans Berggren berättar 17
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Minnesbilder från I 14 i ett femtioårsperspektiv 23
av ingenjör Carl Gustav Dahl

Hemvärnspojke på 1950-talet 35
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Gästrikebrigaden – några personliga minnesbilder 43
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Regementet och försvarsområdet 1997 53
av överste Tomas Bornestaf

Dagens soldat vid regementet 59
av kapten Ulf Laurén

Det sista sommarkaffet 63
av major Carl-Fredrik Elson

Marma läger – i dag och i morgon 67
av major Lennart Sohl och kapten Kenneth Lundström

Försvarsområdesgrupp Hälsingland södra 71
av överstelöjtnant Jan Callenmark

Beredskapskontroll i oktober 1996 73
av major Gunnar Åkerlund

Sjöstridspluton Gävle – vad är det? 79
av kommendörkapten Ninian Ramel

Att byta yrke – från officer till kriminalvårdare 81
av generaldirektör Bertel Österdahl

Regementets reservofficerskår – ett tack och farväl 87
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Regementets avtackning av reservofficerarna. 91
av major Carl-Fredrik Elson

Regementets utmärkelsetecken. 95
av major Börje Wallgren

Regementets motto 103
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Bandvagnar i räddningstjänst 105
av överstelöjtnant Jan Callenmark

Regementets byggnader, mark och övningsfält 109
av överstelöjtnant Lars Ljungkvist

Regementets minnesstenar 113
av major Lennart Sohl och kapten Kenneth Lundström

Sällskapet Hälsinge regemente inför framtiden 121
av överstelöjtnant Lars Ljungkvist

Jaktklubbar vid Hälsinge regemente 123
av major Carl-Fredrik Elson

Musik i Regementsparken 1997 125
av ingenjör Ingvar Pira

Att vara musikelev 127
av musikledare Arthur Andersson

Regementsmuseets samlingar 131
av kapten Östen Andersson

Nätverk – bra att ha – om något skulle hända 133
av kapten Krister Jönsson

Ur ett gammalt fotoalbum 137
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Att minnas "Blåklintsblomman" 147
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Regementets snapsvisor 149
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Kamratföreningens verksamhet 1996 151
av kapten Östen Andersson

Avlidna kamrater 156

Kamratföreningens årsmöte 1997 157
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

"Klockuppropet" 161
av överste Tomas Bornestaf

Klockstapeln och soldatkyrkan på Kungsbäck. 163
av överdirektör Helmer Wallner

I 14 S verksamhet 1996 169
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Kamratföreningen

och

I 14 S

försäljer

Så levde man på Kungsbäck
Hälsinge regemente i Gävle 1909–1994

Huvudredaktör: Knut Björkenstam

Några omdömen: *". . .det rör sig om en utomordentligt intressant och innehållsrik bok. . . och inte minst redigeringen är synnerligen berömvärd".*

(Gefle Dagblad den 21/11 1994)

"Boken har fått en förnämlig yttre utformning, den är väl redigerad, lättläst och försedd med många goda illustrationer. Boken är väl värd att läsa – även av andra än f.d. Hälsingar".

(Fritt Militärt Forum nr 4 1995)

* * *

Pris: 200:–/st, tillkommer kostnader för emballage och porto à 40:–.

* * *

Behållningen av försäljningen går till:
Kamratföreningen och I 14 S;
postgiro 13 73 32-3 respektive 25 86 42-8.

Kamratföreningen

och

I 14 S

försäljer
videofilmer:

I 14, Kungl Hälsinge regemente,
sista utbildningsåret 1992–1993
samt
Hälsinge regemente i Gävle
1909–1994

Den förstnämnda i huvudsak producerad av personal vid regementet med instick av äldre, historiska filmglimtar;
den andra en sammanställning av äldre filmbilder från 1938–1972 i redigering av Knut Björkenstam och Mikael Hedlund.

Produktion: Mirakel Film & TV AB.

* * *

Pris: 50:–/st, tillkommer kostnader för emballage och porto à 40:–.

* * *

Behållningen av försäljningen går till
Kamratföreningen och I 14 S;
postgiro 13 73 32-3 respektive 25 86 42-8.

FÖRORD

Här föreligger ännu en årgång av **Bocken,** utgiven av kamratföreningen men med ett värdefullt och uppskattat stöd av regementet. Utan dess insats på olika sätt skulle utgivningen av boken inte te sig lika självklar. Tack för det!

Efter utgivningen av förra årets bok har medlemmar i kamratföreningen och andra på olika sätt framfört sin stora uppskattning av att den efter två års uppehåll åter ges ut. En del sade sig helt ha gett upp hoppet om detta. Även redigeringen och innehållet har tilltalat läsarna. För detta vill redaktionen framföra sitt varma tack, ett tack som även skall riktas till alla medarbetarna i 1996 års **Bocken.** Utan dessas insats hade inte resultatet blivit vad det nu blev.

Det finns en långsiktig plan över vad de närmaste årgångarna av boken skall innehålla. För detta redogjordes i förra årsboken och återspeglas följaktligen i årets. Det är således såväl redaktionens som kamratföreningens avsikt att oaktat regementets ytterligare neddragning ("omstrukturering nr 2") ge ut **Bocken** även fortsättningsvis. Problemet som uppstår från och med 1998 är av ekonomisk karaktär. Regementets åtagande gentemot årsboken kan av naturliga skäl inte bli lika omfattande som hittills. På något sätt måste detta lösas.

Under året har diskussioner förts mellan regementet och kamratföreningen om hur en framtida utgivning av **Bocken** skall säkras. För 1998 har fastställts att den årsboken skall innehålla kompletteringar till regementets historia samt därutöver "sedvanligt Bocken-innehåll". Men vad sker därefter? Som det ser ut nu kommer årsboken att omvandlas till en tidning av ungefär den modell som gällde mellan 1938 och 1959. Formatet kommer dock att bli mera "bokmässigt". Genom denna förändring blir produktionen billigare och kamratföreningen har alltfort ett kontaktorgan mellan sig, det "omstrukturerade" regementet, medlemmarna och övriga intresserade. Detaljer med avseende på detta kommer att tas upp i nästa årsbok, som således blir den sista i den långa raden från 1961.

Ett sätt att bidra till utgivningen framöver är att skänka en slant till kamratföreningen och att i samband med det poängtera att beloppet är avsett för att stödja **Bocken.** Så töva inte! Ett aldrig så litet belopp är lika välkommet som ett större! Det är tanken bakom som räknas. Vissa regementens kamratföreningar har en tidningsfond till vilken pengar kan skänkas. Kanske vår kamratförening skulle inrätta en sådan?

Förutom regementets neddragning till en "enhet" under Dalregementet från och med kommande årsskifte så torde det mest minnesvärda från 1997 vara att regementets reservofficerskår har upplösts. Artiklar som berör den-

na hedervärda kår har därför getts utrymme i denna årsbok. Något annat vore ju ej att tänka på!

Så vill redaktören även i år uppmana alla läsare att skicka in material till nästa nummer av **Bocken!** Hellre något och lite än ingenting alls. Sänd också in gamla fotografier men glöm inte ange vad de föreställer (personer, platser, tidpunkt) samt fotograf.

Adress: Knut Björkenstam, Birger Jarlsgatan 102 A, 1 tr, 114 20 Stockholm; telefon 08-15 69 34.

Slutligen ett varmt tack till alla som på ett eller annat sätt bidragit till att denna årsbok har kunnat ges ut. Utan allas Er insats hade det inte blivit en "Bock".

Knut Björkenstam
Redaktör

FÖR 150 KRONOR

blir Du medlem i Kamratföreningen

och erhåller dessutom "Bocken" för den avgiften.

Bevara på detta sätt kontakten med regementet och kamratföreningen.

Så småningom kommer Du att uppskatta detta.

Sätt därför in 150:– på postgiro 13 73 32-3, Kamratföreningen, I 14, Gävle.

Använd gärna förtryckt postgirotalong. Sådan finns på regementet samt bifogas Bocken vid utsändandet.

REGEMENTSCHEFEN HAR ORDET

Foto: S. Granström, Umeå.

Beslutet är fattat, regementet skall läggas ned och försvarsområdet skall samordnas med Dalarnas försvarsområde. Var sak har sin tid och Hälsinge regemente har haft sin. I 373 år har Hälsinge regemente utgjort länets/landskapens regemente. Långt tidigare hade gästrikar och hälsingar i olika former och organisationer lämnat hem och härd och ställt sina krafter och liv till Sveriges försvar. Beredskapen för detta finns fortfarande levande i vårt län, men organisationen och hemmahörigheten blir nu i en förening med Dalregementet.

Avsteget från principen ett län – ett försvarsområde är olycklig. När allt flera skäl talar för en utvidgning av samordningen civilt – militärt, mot bakgrund av en förändrad och vidgad hotbild, väljer man att avbryta den naturliga kopplingen. Förändringar måste komma och ändringar i organisationer och tillhörigheter är både naturliga och självklara. Att nuvarande länsindelningar kommer att förändras kan vi med säkerhet vara förvissade om; en har redan skett i Skåne och en annan är på gång i Västsverige. Det hade dock varit lämpligt att även i vår region gå i takt med den civila utvecklingen.

Nu är beslutet fattat och verksamheten att än en gång "omstrukturera" vårt förband är i full gång. Överlämningen till Fo 53 är omfattande och be-

drivs på bredden med många inblandade. Vi skall enligt order vara klara till årsskiftet 1997/98 och kommer i enlighet med god tradition från vårt regemente att vara klara i god tid före beordrad tidpunkt.

Kamratföreningen och vår tidskrift Bocken får nu en än viktigare funktion i strävan att både bevara minnet av regementet och upprätthålla en hög försvarsvilja i länet. Samtidigt minskar resurserna för det stöd som regementet hittills kunnat ge föreningen. Beslut har därför fattats att den Bock som Du nu håller i Dina händer är den näst sista i nuvarande format och omfattning. Vi fortsätter nu i år, och nästa år, med den inriktning som lades fram i förra numret att skapa en "blygsam encyklopedi rörande vissa delar av regementet som helt eller delvis inte beskrivs i våra tidigare verk". 1998 års Bocken kommer att bli särskilt omfattande genom att *en del* kommer att utgöra ett supplement till regementets tidigare historieskrifter. Ett stort antal tidigare regementschefer med flera kommer att medverka i denna.

Att hålla traditioner vid liv är ett nödvändigt värv. Bocken är en sådan tradition och kommer alltså att fortleva om än i ändrad form. Besöksdagar, i ny form, för kamratföreningens medlemmar har genomförts under de senaste åren med koncentration till besök i byggnaderna, regementets tidigare och nuvarande, i Gävle. När detta skrivs genomförs de sista förberedelserna inför den förestående besöksdagen den 7 juni 1997. Ett omfattande deltagande från såväl moderföreningen som I 14 S är anmält. Denna gång skall vi dels besöka Marma läger, dels bese skjutfältet i Marma och övningsfältet i Gävle.

Att med minnen från gångna dagar vid regementet och med stöd från dem som tidigare kämpat i vårt Hälsinge regemente blir nu uppgiften att arbeta framåt in i kommande tider för dem som från 1998 skall tjänstgöra i Gävleborgsgruppen på Kungsbäck. Jag önskar dem bästa framgång.

Tomas Bornestaf

Dalkarlar under den Gyllene Bockens fälttecken

Av Major Sixten Söderhielm

Redan de gamla indelta landskapsregementena kunde icke helt organiseras inom landskapets eller länets ram. Man måste låna av varandra. Fastän härvid utgjorde Hälsinge regemente ursprungligen ett ganska ovanligt undantag. Vid organisationen av värnpliktsarmén måste emellertid även för detta regemente hänsyn tagas till befolkningsmängden inom det geografiska utrymmet. På detta sätt kommer det sig, att i det nuvarande Hälsinge regemente ingår ett rekryteringsområde, som tillhör landskapet Dalarna. Under indelningsverkets tid tillhörde socknarna By, Folkärna och Grytnäs, vilka fordomtima ingått i Näsgårds län inom Dalarnas hövdingadöme, det forna Västmanlands regemente och där dess 2. eller Folkare kompani. Dessa sockner uppsatte ett trettiotal rotar vardera, vilka dock icke hade soldattorp utan pänningelön. Däremot funnos några indelta befälsboställen, bl. a. Kungsgården i Folkare socken, som var överstelöjtnantsboställe.

Både stam och beväring övades under tiden intill kaserneringen på Salbo hed i Väster Fernebo socken,

Västmanland. För det värnpliktiga manskapet blev det sedermera endast att utbyta denna hed mot Kungsbäck i Gävle.

Naturbeskaffenheten i dessa socknar liknar i stort sett trakterna inom angränsande landskap, Gästrikland och Västmanland, vilket i sin ordning medfört, att befolkningen icke är av något skarpt särskiljande kynne, utseende eller själsgåvor. Huvudnäringen har varit jordbruk och boskapsskötsel. Men dessutom har tillkommit gruvdrift i småbruksformat. De talrikt förekommande bergsmanshyttorna vittna om, att malmfyndigheter tidigt påträffats och utnyttjats i enlighet med äldre tiders resurser.

Minnesstenen vid Brunnbäcks färja.

Numera förekommer icke något bergsbruk inom detta område, men väl andra på järnet grundade industrier. Avesta Jernverk, fordom inom Grytnäs

socken, har vuxit ut till storindustri och givit upphovet till en helt ny stad. Dess historia giver i tvärsnitt utvecklingen från gammal bondebygd till rostfri arbets- och livsform.

Enär det gamla Näsgårds län i Dalarna aldrig uppsatt något eget regemente hava de nutida soldaterna från dessa trakter icke några egna krigshistoriska minnen och traditioner att ihågkomma och vårda. Fastän såsom först överstelöjtnantens och sedermera Folkare kompani hava en del i den heder, som det nu avrustade Västmanlands regemente tillkämpat sig.

Dock kunna dessa socknar med stolthet minnas ett segernamn, som icke återfinnes på något regementes fana, nämligen Brunnbäcks färja. Det finnes väl icke någon seger i vår historia som i saga och sägen stått så levande för oss som detta betydelsefulla slag vid påsktiden 1521. När senare tiders barn läsa om huru länder och folk besegrats och förblött, kunna vi väl tänka oss vad dåtida mod och fosterlandskärlek den gången betytt för efterkommande släktled. Det var folk från dessa trakter, som utförde den bragden. Minnet härom bör vara en kraftkälla för de soldater från det gamla Näsgårds län, som numera mönstra in vid Kungl. Hälsinge regemente.

* * *

Med tanke på regementets förestående inordnande i Dalregementet från och med den 1 januari 1998 har denna artikel befunnits vara aktuell ta in i årets Bocken.

Redaktören

Hallbergs Bokhandel

GRUNDAD 1831

Den 8 augusti 1831 erhöll Erik Gustaf Hådén kommerskollegiets tillstånd att i Gävle driva handel med böcker och andra tryckta alster. Därmed fick staden sin första egentliga bokhandel. Gustaf Hådén avled emellertid redan 1837 — endast 36 år gammal — och bokhandeln övertogs av en av Gävles mångsidigaste män genom tiderna, Anders Petter Landin.

Anders Petter Landin var ursprungligen läkare men gav sig affärslivet i våld. Tillsammans med A F Wåhlin grundade han, således samtidigt som han övertog bokhandeln, ett boktryckeri. Startade Norrlandsposten som han utgav till 1870. Han anlade även den första torvfabriken i Gästrikland samt Gadöborgs pappersbruk i Mackmyra. Landin var mycket ideellt intresserad och var bland annat med om att bilda Gävle Museiförening samt Gävle Arbetarförening.

1862 ingick Landin kompanjonskap med Hjalmar Ewerlöf. När Landin 1864 flyttade till Stockholm blev Ewerlöf ensam ägare till bokhandeln. Denne var också en framstående man och var med om att stifta Svenska Sortimentsbokhandlarföreningen 1893 och blev sedermera dess ordförande. När Ewerlöf avled 1908 övertogs kommissionärskapet av medhjälparen Henrik Österberg. År 1915 blev firman aktiebolag och 1926 kom den i Gustaf Hallbergs ägo.

Gustaf Hallberg som kom till Gävle från Nyköping och som avancerat till förste man i Hedmans Bokhandel innan han övertog Österbergs bokhandel var mycket aktiv inom branschen. Han införde bland annat läsecirklarna i Gävle och från starten blev han Svenska Turistföreningens ombud.

Efter Gustaf Hallbergs bortgång år 1967 övertogs ledningen av företaget av sonen Björn Hallberg.

Bokhandeln flyttade 1971, efter ett kort gästspel på Norra Kyrkogatan i provisoriska lokaler, in i moderna och ändamålsenliga affärshuset Flanör under namnet Flanör Bokhandel AB.

1831
Karl XIV Johan regerar i Sverige.

Sir John Ross placerar den 1 juni Union Jack, den brittiska flaggan, på den magnetiska nordpolen.

Den Franska Främlingslegionen upprättas för insatser i Nordafrika.

En fruktansvärd koleraepidemi sprider sig från Asien till Europa och kräver tiotusentals dödsoffer.

Strömsbro får sin första skola — i år äntligen renoverad.

ÖVERSTE HANS BERGGREN BERÄTTAR

Vid regementet finns tre kassettband omfattande intervjuer med regementets förre chef, översten Hans Berggren. Intervjuerna är genomförda den 25 juni 1981 av förre majoren vid regementet filosofie doktorn Ture Karlström och med herr Lennart Udeen som tekniker. Som avslutning på intervjuerna frågar Ture Karlström Hans Berggren om det finns möjligheter återkomma om ytterligare frågor skulle dyka upp med anknytning till regementet. Hans Berggren är positiv till detta men tillägger att "raska på för det vet man inte när klockan är slagen nu när man är 86 år och inte är frisk". Den 19 oktober 1981 avlider Hans Berggren. Så det är i sista stund, som Hans Berggren ges tillfälle berätta om sitt liv vid och utanför regementet samt om flera av de föremål som vid denna tid alltfort finns vid den då ännu existerande officersmässen.

Intervjuerna genomförs i Hans Berggrens hem, villa Vallunge, Solbacken 5 i Södra Åbyggeby strax norr om Gävle. Dit flyttar Hans Berggren med sin maka Monica efter avgången ur aktiv tjänst hösten 1955.

Innan jag överlämnar ordet till Hans Berggren kan det vara på sin plats med några data om denne en av 1900-talets mest legendariska Hälsingeofficerare. Född i Gävle blir han sedermera fänrik vid stadens regemente och kommer att gifta sig med dottern till dåvarande regementschefen Georg Nyström (chef 1915–1923), Monica (Mona) Thomasine Nyström. År 1946 återvänder paret Berggren till Gävle och regementet, för Mona Berggren även till Vall, som chefspar. Som flicka har hon ju bott i chefsbostaden Vall. På något sätt är cirkeln sluten. Och som sagt hösten 1955 flyttar de båda ut till sitt nyförvärv, döpt till Vallunge efter Valls herrgård.

Mona Berggren född den 19 augusti 1899 i Stockholm avlider den 8 april 1985 i Gävle. Paret Berggren har en dotter Margaretha, gift med sedermera majoren vid I 12 Tore Petri, vilken avlider 1996.

I denna årgång av Bocken berättar Hans Berggren om sitt liv fram till chefstillträdet på Hälsingarna 1946. Det kan finnas anledning att i kommande nummer av årsboken låta Hans Berggren återkomma med flera minnen, ej minst om inventarier på gamla officersmässen.

Men nu är det dags överlämna ordet till överste Hans Berggren, allt taget i huvudsak direkt från inspelningarna utan redigering. Var så god, låt oss höra hur det en gång i tiden börjar!

"Jag föddes den 5 april 1895 i Gävle. Mamma var dotter till landshövdingen i Gävleborgs län Carl Theodor Björkman. Pappa var prästson från Helgesta i Södermanland. Vid min födelse var han polismästare i Gävle och blev 1899 borgmästare i staden. Vid den tiden var det en förnämlig befattning då borgmästaren var stadens styresman.

Jag började min skolgång 1901 i Själlanderska skolan i Gävle. Det var en privatskola och egentligen avsedd för enbart flickor. Men en del gossar togs emot. Jag blev klasskamrat med Agnes von Krusenstierna. Henns pappa var regementschef och umgicks med mina föräldrar. Agnes var lekfull under lektionerna, vilket den elaka lärarinnan inte tyckte om, något som renderade mig smäll på fingrarna.

År 1904 kom jag in i Högre Allmänna Läroverket i Gävle. Jag gick igenom skolan utan några större förargligheter utom under näst sista året. Då gladde jag mina föräldrar med tre underbetyg, de enda underbetyg jag hade under hela skoltiden. Sista vintern i skolan råkade jag ut för ett allvarligt olycksfall i samband med tolkning på skidor efter häst. Lärarna var dock hyggliga då de bedömde mina kvalifikationer för den vita mössan.

Jag hade beslutat mig för att bli officer. På den tiden måste man uppvakta regementschefen och anhålla om att få bli antagen om officersvolontär. Överste och chef då var Carl Alexander Fock, en mäkta hård herre, som hade blivit regementschef för det förutvarande indelta Hälsinge regemente för att lära det garnisonstjänst. Jag blev antagen och kom till officersvolontärskolan på Karlsborg.

Då första världskriget bröt ut 1914 var jag som distinktionskorpral på regementet och stod uppställd tillsammans med ett av de mobiliserade skyddskompanierna, alla klädda i uniform m/10 med blå revärer och trekantig hatt. Då kompaniet transporterades norrut blev vi officersvolontärer återkallade för att fortsätta vår officersutbildning. Så skedde vid Karlberg fram till officersexamen året därpå.

Jag blev fänrik vid regementet 1915. Det var första gången som fänriksgraden användes som första officersgrad. Det kändes lite deklasserande att ej bli underlöjtnant. Dessa hade nämligen kunglig fullmakt, fänrikarna bara konstitorial. Efter två år utnämndes jag till löjtnant. Jag gjorde normal subalterntjänst som plutonchef. Jag hade turen ha regementets dugligaste kompanichef som lärare och chef på 12. kompaniet. Det var som regel äldre officerare som var kompanichefer. De var utbildade under lägertiden på Mohed och hade svårt att anpassa sig till de förhållanden som rådde på ett kasernerat regemente.

Ganska tidigt blev jag adjutant på en bataljon och fick hand om en del av mobiliseringshandlingarna. Jag hade en god läromästare i Lorentz Alfred Hjalmar Stålhammar. Så kom jag att genomgå utbildningen vid Infanteriets skjutskola på Rosersberg norr om Stockholm. Vid utbildningens slut fick

jag välja på att bli repetitör vid skolan eller bli plutonchef vid det för Norra arméfördelningen gemensamma studentkompaniet i Östersund. Jag valde det sistnämnda och kom att stanna där i två år.

Så var det dags studera inför prövning till Krigshögskolan. Jag var fortfarande bara löjtnant. Befordringarna gick långsamt. Det kunde ta 15 år för en löjtnant att bli kapten. Och då var det ej säkert att han fick lönen utan fick nöja sig med graden. Det var så att jag ibland "önskade livet ur de äldre kaptenerna!"

Jag kom att genomgå Krigshögskolan med ganska gott resultat och blev aspirant vid generalstaben. Även där hade jag osedvanlig tur att komma till de skickligaste generalstabsofficerarna som dessutom var utomordentliga pedagoger. Det var Bengt Nordenskiöld, min förste avdelningschef, Willy Kleen, framstående på järnvägstjänst, och ej minst Nils Rosenblad. Det här var under de första åren på 30-talet.

Efter fullgjord aspiranttjänstgöring återgick jag till regementet men tjänstgjorde där bara under ett halvår. Jag blev kommenderad till generalstaben och blev placerad som stabschef hos kommendanten i Bodens fästning. Placeringen varade i tre år. Sedan följde åter trupptjänst, nu som kapten vid Södermanlands regemente i Strängnäs. Det varade bara ett år. Så blev jag major och placerad vid Jönköping-Kalmar regemente i Eksjö. Under tiden i Eksjö fick jag en kommendering till Artilleriets skjutskola som infanterisakkunnig, vilket var en lärorik tid. Senare följde en unik kommendering till tyska armén.

Infanteriregemente 34 Königin Victoria von Schweden hade fått en traditionsbevarande enhet i ett av de nya motoriserade tyska infanteriregementena. Därifrån hade man begärt att en svensk officer skulle bli kommenderad dit. Då jag hade goda kunskaper i tyska språket och nyligen varit i generalstaben blev jag uttagen till den kommenderingen. Det blev en oerhört lärorik tid. Jag tror att de rapporter, jag efter hemkomsten kunde avge om den tyska armén, hade ett visst värde. Detta var 1938.

Inom parentes kan jag väl säga att det talades hösten 1939 om det polska kavalleriets anfallschocker mot de tyska stridsvagnarna. Det kan jag för min del förstå, ty det tyska regemente jag var på hade inga riktiga stridsvagnar utan bara attrapper av papper. Detta var i Grossborn alldeles intill polska gränsen och uppmarschområdet mot Polen och korridoren.

När jag tjänstgjorde vid det tyska regementet genomförde Hitler sitt "Anschluss" med Österrike. Krigsstämningen var mycket hög och diskussionen mellan regementschefen och mig om vad de skulle göra med mig om regementet skulle gå i fält var ganska uppmuntrande. Jag hade gärna följt med för att få se hur det var under verkliga förhållanden.

Efter återkomsten till Eksjö blev jag överstelöjtnant vid generalstaben och stabschef vid infanteriinspektionen. Där var jag till beredskapen hösten

1939 började. Då blev jag stabschef vid 5. arméfördelningen. Den fanns ej fredsorganiserad utan sammansattes av förband ur andra fördelningar. Fördelningschef var general Hjalmar Falk, som ganska snart utbyttes mot infanteriinspektören general Hanngren. Vi organiserade oss i Linköping och förflyttades så till Övre Norrland med gruppering i Töre i en bakre linje. Det var den kalla krigsvintern 39–40 och samtidigt pågick finska vinterkriget.

Redan då anmälde jag mig som frivillig till Svenska Frivilligkåren men fick avslag, då jag låg i beredskap i Norrland. Det blev en stor besvikelse för mig. Efter den 9 april 1940 förflyttades fördelningen från Töre till Kristianstad. Beredskapstiden där nere kännetecknades av ganska fredlig verksamhet med ett och annat "givakt" då risken för tysk invasion ansågs överhängande.

När beredskapstjänsten för denna gång var slut blev jag 1941 förflyttad som överstelöjtnant till Livregementets grenadjärer i Örebro. Jag blev depåchef då sekundchefen överste Brandel låg i beredskap i Värmland. Vid den omflyttningen hade det andra finska kriget brutit ut och jag anmälde mig ännu en gång som chef och blev antagen och placerad som chef för sedermera Hangöbataljonen.

Det blev stora besvärligheter med att organisera bataljonen. Svenska generalstaben hade planerat att bataljonen skulle få helt svensk utrustning. Den låg färdig i Strängnäs. Men regeringen sade nej. Det blev att resa ut utan någon svensk utrustning. Bataljonen organiserades i Finland. Jag hade tidigt kommit underfund med att en lång tid för organiseringen av bataljonen skulle menligt inverka på entusiasmen hos de frivilliga. Jag beslöt organisera kompani efter kompani och sända fram dem till fronten för att som reserv ligga bakom främsta linjen och vänja sig vid förhållandena där och fientlig beskjutning. Jag tror det var till stor nytta för den fortsatta verksamheten.

Bataljonen övertog ett frontavsnitt på Hangö udde vid ett ställe som heter Lappvik, där finnarna byggt en försvarslinje mot den ryska Hangöstyrkan. I marsfreden 1940 hade ryssarna tilldelats Hangöområdet som arrendeområde för att bland annat kunna stänga av Finska viken. Estland var ju sedan 1940 ockuperat av ryssarna. De finska trupperna var äldre årgångar ur kustartilleriförsvaret på detta frontavsnitt ända fram till arrendegränsen. Ryssarna hade huggit upp en bred gata och harvat marken för att se om någon gick igenom. De hade byggt befästningar och hade lätta stridsvagnar. Det var kort avstånd mellan oss och ryssarna. Propagandablad sändes från bägge håll över till motsidan bland annat med pilbåge.

En av de första dagarna hade vi vår första förlust. Jag fann det viktigt att orientera truppen även om obehagliga saker. Ryktet sade att en hel pluton hade strukit med men i själva verket var det en enda man. Vi ägnade oss åt befästningsarbeten och patrullverksamhet. Marskalken hade förbjudit ba-

taljonen göra anfall på grund av de omfattande ryska mineringarna. Vi utforskade de ryska ställningarna genom patrullföretag. Förlusterna blev inte så små. De ryska prickskyttarna var ett gissel. Den svenska inställningen att visa sig duktig straffade sig många gånger.

Ryssarna började så dra sig tillbaka. Order kom om framryckning. Kompani Grafström, som låg som reserv, gick fram genom de svenska ställningarna och in i de ryska ställningarna och lyckades utan förluster, bland annat mycket tack vare vår unge pionjärofficer löjtnant Pellijeff, klara de ryska mineringarna. Så kom kompaniet som första finska förband att inrycka i Hangö!

Vid de sista striderna i Hangö var det ganska få ryssar kvar. Förvånansvärt mycket materiel var kvar liksom hästar som sprang omkring och en del hundar. Vi uppträdde försiktigt med tanke på rabiessmittan.

Angående min syn på soldaterna vill jag säga att ryssarna var tåliga. De fick lära känna den lätta svenska granatkastaren, egentligen bedrev vi försök med den, och den påstod de ryska fångarna var mycket obehaglig. Vi sköt med den så fort vi hörde ryska talas på motsatta sidan. Överlöpare var mycket samarbetsvilliga och talade gärna om var deras kamrater låg och var kulsprutenästena var belägna.

Den svenske soldaten var utomordentlig. En mycket stor del av manskapet var underbefäl. Och jag kan inte nog kraftfullt understryka att bättre soldatmaterial än den svenska underbefälskåren får man söka efter. Tappra och modiga, kanske lite för modiga, men väl utbildade och lojala i alla situationer. Övrigt befäl var mest reservofficerare, duktiga och plikttrogna. Jag behövde aldrig beordra någon på patrulluppdrag. Det fanns alltid tillräckligt med frivilliga som anmälde sig.

Förlusterna vid bataljonen utgjordes av ett 40-tal stupade. Styrkan på bataljonen översteg aldrig 600 man, så det var ju en rätt stor del som stupade. De sårade utgjorde ett mycket större antal.

Efter hemkomsten till Sverige urlastade vi på Stadsgårdskajen i Stockholm och paraderade genom staden upp till Storkyrkan och därifrån till Stadshuset, där Stockholms stad bjöd oss alla på middag.

Jag skrev så en rapport till generalstaben om erfarenheterna från detta finska äventyr. Jag återvände som överstelöjtnant till I 3 i Örebro. Regementschefen hade nu kommit hem och jag avlöste honom som chef för beredskapsförbanden i Värmland. Jag hade knappast installerat mig där, då jag fick erbjudande om befattningen som chef för Arméns Underofficersskola (AUS) i Uppsala.

Jag avreste till Uppsala och övertog befälet efter överstelöjtnant d´Orchimont, som plötsligt hade avlidit. Samtidigt blev jag befordrad till överste.

Under min tid som chef för AUS omorganiserades skolan på så sätt att Försvarets läroverk (FL) inrättades och ett nybygge kom till stånd mitt emot

Överste Hans Berggren som chef för regementet.

Foto: Tillhör regementets arkiv.

AUS. Det var ett intressant arbete att få vara med om detta. Förhållandena kunde ju ha blivit besvärande genom dualismen i befälsförhållandena mellan studierektorn och den militäre chefen men samarbetet med rektor Terner var mycket givande och han var lätt att samarbeta med.

Efter fyra år i Uppsala på AUS och FL kom jag den 1 april 1946 att tillträda chefsskapet för Hälsinge regemente och hade då uppnått min yttersta önskan här i livet".

* * *

Så långt överste Hans Berggren. Som inledningsvis antyds har inga större redigeringar gjorts av det intalade materialet. Det skulle förta äktheten av det intalade och här nedskrivna. Redaktören hoppas att läsarna har förståelse för detta. Redaktören hoppas också att i nästa nummer av Bocken låta överste Hans Berggren fortsätta och berätta.

Knut Björkenstam

MINNESBILDER FRÅN I 14 I ETT FEMTIOÅRSPERSPEKTIV

Författaren ryckte in till studentkompaniet på I 14 den 17 juni 1938 och år 1988 kom brevet från regementschefen med tack för lång och trogen tjänst som reservofficer.
På uppdrag av Bockens redaktör skall jag försöka förmedla det som spontant rullar fram ur den personliga "hårddisken" för att använda ett modernt dataanknutet uttryck.

Varför I 14?

Före mönstringen hade jag inga speciellt militära ambitioner utan de civila framtidsmöjligheterna var viktigast. På grund av mina pågående tekniska studier placerades jag vid mönstringen för befälsutbildning i teknisk tjänst vid Flygvapnet. När jag sökte uppskov ett år med rekrytutbildningen för studier blev jag omplacerad som befälselev vid infanteriet. Trots rykten om att värnpliktiga som ville komma till I 1 i Stockholm blivit placerade i Boden med motiveringen att det är nyttigt med skidåkning, dristade jag mig till att framföra ett önskemål. För att klara av militärtjänsten så snabbt som möjligt önskade jag placering vid ett regemente med vinterlinje för studentkompaniet och så nära Stockholm som möjligt. Mitt önskemål uppfylldes och det blev I 14, vilket jag i efterhand kan konstatera var en lyckträff. Trots

frestelser att övergå till andra förband med intressant tjänstgöring har jag förblivit I 14 trogen.

Varför reservofficer?

När jag blivit "varm i kläderna" fann jag mig väl till rätta i den militära verksamheten. På grund av det politiska läget och utbrottet av andra världskriget blev det inte militärtjänst i totalt tio månader utan betydligt längre. Det militära engagemanget stärktes under denna tid och jag bestämde mig för att bli reservofficer, vilket jag aldrig ångrat. Det personliga nätverket har vidgats, vilket varit till stor nytta för mig, både militärt och civilt. Även den omväxlande tjänstgöring jag haft som reservofficer har bidragit till ökade kunskaper och "korsbefruktning" mellan civil och militär verksamhet, vilket jag återkommer till senare.

Inkallelser i orostider

Den 1 september 1939 var tiden inne för värnpliktige furiren Dahl att rycka in till det 30 dagars repetitionsmöte som planenligt skulle avsluta den militära banan. Vi var ett antal "studentunderbefäl" från Stockholm som avslutat vår första tjänstgöring i mars samma år och som denna dag hade sällskap på första morgontåget från Stockholm. När vi kom till Gävle tog vi en taxi till regementet. När chauffören fått vår beställning kom den snabba kommentaren: "Nu grabbar får ni nog stanna länge i kronans kläder för tyskarna har gått in i Polen i natt". Chauffören blev verkligen besannad, då det för min egen del blev dryga tre månader i stället för en.

Det skärpta läget medförde givetvis höjd beredskap och febril verksamhet, som även präglades av nervositet och förvirring, något som i högsta grad påverkade oss nyinryckta studentbefäl. Vi blev placerade på olika kompanier som ryckt in till repetitionsövning. Men placeringarna blev kortvariga. På grund av krigsutbrottet påbjöds förstärkt försvarsberedskap, vilket innebar att de som var krigsplacerade som befäl på de kompanier där vi nyinryckta placerats kallades in. För mig och många andra innebar detta en snabb inlämning av den nyligen utkvitterade militära utrustningen inklusive uniform. Det kändes därför ganska underligt att vara inkallad och civilklädd när jag vid en kaffekopp i Boulognerskogen avlyssnade radionyheterna att England och Frankrike förklarat krig mot Tyskland den 3 september.

Påföljande dag organiserades ett speciellt befälsutbildningskompani för oss överblivna som så småningom hamnade på fältförband. Några veckor före jul återvände jag till det civila livet.

I början av april 1940 började man ana en skärpning av det militärpolitiska läget. En god vän till mig som legat i fält en längre tid vid ett ingenjörförband hade återkommit till Stockholmstrakten för avrustning. Plötsligt kom det direktiv om att förbandet skulle ut på nya uppdrag. Min gode vän

och jag åt en avskedsmiddag på kvällen den 8 april. Före denna middag hade jag packat min resväska som en förberedelse inför en eventuell snabbinkallelse. Mina farhågor besannades snabbare än jag kunnat ana.

Tidigt påföljande morgon väcktes jag av ivrigt ringande på dörrklockan. Telegrambudet utanför dörren överlämnade en inkallelseorder som innebar att jag fick ta morgontåget till Gävle. Utrustningen i fältdepån i Valbo gick snabbt och vi embarkerade ett tåg mot okänd ort. Reskomforten bestod av godsfinkor med halm på golvet. Efter en oviss färd stannade tåget en tidig morgon vid en station, där vi kunde läsa namnet Ottebol. Vi var alltså i Värmland, vilket inte var så underligt eftersom Danmark och Norge hade ockuperats av Tyskland den 9 april.

I väntan på order väcktes ortens handlare och kommersen blev livlig i arla morgonstund. Choklad och kex fick en strykande åtgång. De som hade pengar köpte gummistövlar för att hålla fötterna torra i den pågående snösmältningen. Kompaniet fick order om tältförläggning till nästa dag. Men att hitta en lämplig tältplats var inte så lätt. Med hjälp av infanterispadar och yxor kunde vi hjälpligt dränera bort vårfloden i den leriga marken.

Efter en besvärlig marsch i dåligt väglag nådde vi det område vid norska gränsen som vi skulle försvara. Det som piggade upp Hälsingesoldaterna vid framkomsten var att de ryska radiosändningarna på svenska med reportrarna "Sköna Maj" och "Snuviga Sixten" meddelade att de fruktade Häl-

Gränsvakt i Värmland. Soldaten till vänster kommer från Storvik, korpralen till höger är hemmahörande i Sandviken.

Foto: Tillhör regementets arkiv.

singarna nu nått norska gränsen. Det stärkte försvarsviljan hos truppen. Att kriget var nära kunde vi både se och höra på grund av flygstrider på andra sidan gränsen och vissa överflygningar av svenskt territorium.

En morgon kom en skräckslagen dam till kompaniet och berättade att hon sett tyska soldater på svenskt område nära hennes stuga intill norska gränsen. Jag fick order att med en patrull skyndsamt genomsöka området. Att finna frivilliga patrulldeltagare var inte svårt. Alla bespetsade sig på att komma tillbaka i triumf med tyska soldater. Besvikelsen var därför stor då vi trots ivrigt sökande inte hittade någon.

Den dagliga tjänsten bestod i att bygga vägspärrar, skyttevärn och skyddsrum samt utföra skottfältsröjning. Tyvärr måste många vackra björkar fällas till stor sorg för ortsbefolkningen. Trots detta bjöd den gärna på kaffe och färska bullar. Vid pingsten skärptes läget och beredskapsläget "givakt" beordrades. Detta innebar att alla vapen var skarpladdade och på plats i fasta skjutriktningar färdiga för osäkring och utlösning av elden. Som väl var behövde detta inte ske.

I ett spänt läge har många ett uppdämt behov av att skjuta. Detta kom till uttryck på nätterna då posterna många gånger avlossade ett antal skott. De skyllde på att det var varningsskott på grund av att man sett eller hört något ovanligt. Vid närmare undersökningar kunde man ibland konstatera att det rört sig om rena prickskjutningen för att stimulera skjutglädjen.

Till midsommar lämnade jag kompaniet för att avrustas på regementet i Gävle före inryckning till reservofficersutbildning på Krigsskolan vid Karlberg.

Karlbergsminnen

Chef för Krigsskolan var vid min tid därstädes överste Bertil Uggla. För svenska folket var han mest känd för sin morgongymnastik i radio. Det var med den strikta Lingska gymnastiken han försökte få gemene man att förstå vikten av att röra sig när fler och fler arbeten utfördes i sittande ställning. Bertil Uggla ledde själv gymnastiken. Jag minns speciellt ett moment som användes för att plåga kadetterna och skärpa balanssinnet. Bommen placerades i högsta läge och att klara en hel bomlängd var i och för sig en prestation. Men för kadetterna skulle det vara extra svårt, vilket innebar att man bombarderades med fotbollar vid balansering på denna höga höjd. Att såväl arm- som benbrott kunde undvikas var ett under.

Avslutningsövningen på Karlberg blev något alldeles extra. Den högsta militärledningen hade vid sina funderingar kring truppernas spänst och uthållighet kommit fram till att någon form av "utmattningsövning" borde anordnas. Att utse kadetterna på Karlberg som försökskaniner var kanske ganska naturligt. Vid detta tillfälle var det den reservofficerskurs som jag tillhörde. Övningen pågick oavbrutet i över 60 timmar och kan sammanfattas på följande sätt.

Första momentet var förflyttning per cykel till Rosersberg, tältslagning och tapto vid normal tid. En halvtimme senare gick larm med efterföljande cykelmarsch till en järnvägsstation och embarkering av ett tåg. Under natten bombades tåget, vilket innebar att vi fick bära våra cyklar genom en skog och därefter ro över ett vattendrag i båtar som vi tilldelats. Senare besatte vi en kustremsa i norra Uppland. Övningarna fortsatte per cykel med anfall i gryningen nästa dag. Att hålla sig vaken blev ganska svårt även vid cykelförflyttningarna. Vid flera tillfällen vaknade jag, då jag var på väg att köra i diket. Övningens avslutningsmoment var stridsskjutning i form av bataljons anfall vid Rosersberg, som då var Infanteriets skjutskola. Anfallet understöddes av kulsprutor som sköt över den framryckande truppen. Trots att vi var så trötta att många hade svårt att hålla sig vakna fick anfallet göras om på grund av att övningsledaren inte var helt nöjd med resultatet i första omgången. Efter övningsledarens genomgång var det enskild åkning per cykel till Karlberg. Alla kom fram utan incidenter.

Kommendering till Norrbotten

Efter utryckningen från Krigsskolan placerades jag på ett förband med nyinryckta äldre värnpliktiga, vilka i fred varit befriade från militär tjänstgöring. Rekrytutbildningen skulle ske i Tornedalen vid gränsen mot Finland så att förbandet samtidigt kunde vara en förstärkning av gränsskyddet.

Under första veckan på kompaniet tjänstgjorde jag som dagofficer. Jag fick omedelbart kontakt med en märklig värnpliktig som var utsedd till "spel" och skulle blåsa alla signaler. Han gick under namnet "ettöresflygaren". Namnet hade han fått efter det att han gjort en flygtur för ett öre, när Albin Ahrenberg hade passageraruppstigningar. Han lämnade 25 öre (troligen i stället för 25 kronor) och då har Ahrenberg givit 24 öre tillbaka. "Spelet" jagade mig i tid och otid och frågade om han inte skulle blåsa någon signal. Trots att han var en särling var han en mycket musikalisk naturbegåvning. Han kunde få fram toner ur det mesta – glasflaskor, glasbitar, gummislangar med mera. Dessutom påstods det att han lärt sig engelska genom att se engelska filmer. Jag vet inte om han tillämpat en liknande metod vid betalning av biobiljetter som den han använde när han fick flyga.

Kompaniets kommande förläggningsplats under sex månader skulle förhandsrekognosceras strax söder om Övertorneå. Jag blev utsedd att genomföra detta uppdrag och fick två värnpliktiga till mitt förfogande. Efter en lång tågresa utspisades vi och tilldelades kartor. Med lastbil transporterades vi till ett vägskäl varifrån vi fick leta oss fram till förläggningsområdet i oktobermörkret.

När jag steg in i köket i bondgården i området möttes jag av en syn som jag inte glömmer. Vid bordet satt en man med skägg och skräckinjagande utseende och skavde kött av ett stort ben med en slidkniv. Trots den oväntade situationen kunde jag samla mig för att påbörja ett samtal. Någon kontakt

kunde dock ej etableras, då mannen endast talade finska. I ett annat hus fann jag traktens tulluppsyningsman som blev min tolk vid samtalen med bonden. När vi någon dag senare skulle hyra ett rum av en äldre dam uppstod samma språksvårigheter. Hon talade inte svenska utan finska. På något sätt framgick det att hon bott i USA. Då kunde hyresfrågan klaras ut på engelska mellan svenska medborgare.

Till jul fick halva kompaniet tjänstledigt för hemresa. Det gällde i första hand de som var gifta. Som ogift fick jag stanna kvar över julen som dagofficer. Kvarvarande styrka firade julafton i matsalsbaracken med extraförplägnad, öl från Gävlebryggerierna med cigarettpaket på varje flaska samt fältjulklappar från givmilda personer. På juldagsmorgonen skulle kompaniet marschera till en samlingslokal för julotta. På den utsatta tiden fann jag endast en begränsad styrka, då många tydligen tagit för stora klunkar av innehållet i kluckande julpaket. Med viss hjälp kunde jag skrämma ut de flesta ur tälten. Strax innan julottan var slut återvände jag till förläggningen och noterade namnen på alla som fanns kvar. Jag räknade med att kunna ge dem extra arbetsuppgifter vid lämpligt tillfälle. Namnlistan fick jag användning för snabbare än jag kunde ana. Inom någon timma fick jag order om att skicka personal till Övertorneå för att lossa ett tåg som ankommit med baracker. Jag ställde upp alla som var noterade på min lista och meddelade arbetsuppgifterna för såväl juldag som annandag. Alla var fullt införstådda med sina kvalifikationer för arbetsuppgifterna.

Vintern blev lång och kall. Vid några tillfällen pendlade morgontemperaturen under en hel vecka mellan –40 och –45 grader. Den torra och kalla luften var förrädisk, ty den kändes inte så kall som den var. Det gällde att vara observant på vitnande näsor och hakor.

Kompaniets plutonchefer och deras ställföreträdare bodde i ett tidigare oinrett rum på gaveln i bondens hus. Stockväggen var dåligt drevad, så ibland kunde man finna en liten snödriva bredvid huvudkudden, när man vaknade på morgonen.

Att starta de två bensindrivna trossbilarna i vinterkylan var inte det lättaste. Batterierna förvarades givetvis inomhus för att ha erforderlig kapacitet. När en bil skulle användas måste den "mjukas upp" på lämpligt sätt innan batteriet monterades. Detta skedde med hjälp av tre vedbrasor – under motor, växellåda och bakaxel. Att ingen bil fattade eld under hela vintern var tursamt. Det var ju bensinbilar men "nöden har ingen lag" säger ett gammalt ordspråk.

Detta var endast några axplock ur det som skulle kunna berättas om sex månaders militärtjänst en kall "krigsvinter" i nordligaste Sverige.

Bogsprötet

Tidigare nämnt depåkompani för befälsutbildning hösten 1939 hade sin förläggning i den så kallade "dansladan" (Strömdalen) nära Gavleån och

Strömvallen. Efter tapto en kväll uppenbarade sig kompanichefen och kallade på dagunderofficeren som yrvaken satte sig upp i sängen. Den fråga som omedelbart ställdes var: "Varför står inte posten på bogsprötet?" Dagunderofficeren var givetvis helt oförstående till den ställda frågan. Kompanichefen gav då följande förklaring: "Om vi tänker oss att detta hus är en båt och drar diagonalen eller bisektrisen eller vad det nu heter från hörn till hörn och fortsätter två meter framåt så är det bogsprötet på båten. På spetsen av bogsprötet skall posten stå". Dagunderofficeren fick givetvis klä på sig och placera posten på bogsprötet.

Nämnde kompanichef använde många förkortningar. Om det kommenderades "PGU" så visste alla att det gällde "på gården uppställning". Efter uthämtning av nya kappor blev det uppställning för inspektion. När denna var slutförd kom kompanichefens omdöme: "Kapporna är av trevlig modell för att inte säga väl passabla, åtminstone med hänsyn till fotsiditeten". Det skulle vara långa kappor på den tiden.

En egenskap hos denne kapten som jag särskilt vill framhålla är generositet. Den kom mig till del vid flera tillfällen, när jag några år senare tjänstgjorde vid regementet en längre tid. Han bjöd ganska ofta på vin vid middagar på mässen. En danskväll på Grand Centralhotellet när en god vän och jag kom tillbaka till vårt bord var två groggar framställda. Vi kallade genast på servitrisen och påpekade att vi ej gjort någon beställning. Hon meddelade då att det var nämnde kapten som beställt och betalt.

Det är människor som skiljer sig från mängden som sätter lite extra färg på tillvaron. Kompanichefen och kaptenen var Nils Bernhard Norlander.

Nils Bernhard Norlander. Foto: Tillhör regementets arkiv.

Fingerad vaktavlösning

Regementets Dag 1941 var en solig söndag som samlat många besökare. Jag var dagofficer. Vaktstyrkan var mycket stor och uppgick, om jag inte minns fel, till närmare 50 man. När tidpunkten var inne för att taga emot och visitera pågående vakt gick jag ut genom kanslihusets port mot kaserngården. Jag fick nästan en chock. Där fanns ingen kasernvakt. Jag rusade upp på det kompani som var ansvarigt för vakten. Där var det öde. Många tankar rusade genom mitt huvud. Jag var ju tvungen att hitta på något vettigt så att det inte blev fiasko inför alla besökare. Jag konstaterade att det snart skulle vara flagghalning. Vaktstyrkan som skulle ha avlösts fick paradera för fanan inför allt folk som samlats framför kanslihuset. Sedan fick den rycka in igen och ingen tycktes ha uppmärksammat den uteblivna vaktavlösningen.

Efter ivrigt sökande hittade jag ansvarig kompanichef i Regementsparken. Han fick sedan jaga runt och samla in folk till en vaktstyrka. Vaktavlösning skedde sedan individuellt och successivt under kvällen.

Som officer skall man alltid vara beredd på överraskningsmoment.

Men att kommendering av vaktstyrka skulle kunna missa, det hade jag inte kunnat tänka mig.

Civilt och militärt

Skillnader mellan civilt och militärt kan ju bedömas och uttryckas på olika sätt. Jag erinrar mig två händelser som belyser detta.

– General Ivar Holmquist var viss tid under beredskapsåren både arméchef och ordförande i Skid- och Friluftsfrämjandet. I samband med en konferens inom den senare organisationen begav sig generalen civilklädd ut på en skidtur. Han passerade då en I 14-soldat på post i fält. Denne hade gjort det bekvämt för sig med gevärskolven mot marken och ena foten på varbygeln. Trots sin just då civila verksamhet och klädsel kunde inte generalen underlåta att ifrågasätta postens beteende. Posten granskade då generalen en lång stund och yttrade därefter följande: "Sköt du ditt – så sköter jag mitt – civilistdjävul där". Generalen fann för gott att åka vidare.

– Våren 1941 tjänstgjorde jag på ett rekrytkompani och avlyssnade då kompaniadjutantens genomgång av ordningsregler med de nyinryckta. Ordagrant förmedlade han följande visdomsord: "Ni kommer nu från det civila, där lagar och förordningar är till för att överträdas. Här i det militära däremot är de till för att efterlevas".

En kort och koncis beskrivning som det inte gick att ta fel på.

Bestraffningar

– Överste Casper Ehrenborg var regementschef under den tid jag var befälselev. Han utförde ofta inspektioner och framhöll alltid att studentkompaniets befälselever skulle vara föredömen för regementet. Vid ett tillfälle

inspekterades granatkastarskjutning och översten var inte nöjd med resultatet. Då han ansåg sig vara specialist på granatkastarskjutning övertog han befälet och gav eldkommando. Något missförstånd måste ha uppstått, ty den avfyrade granaten som med spänning följdes av truppen försvann genom taket på en lada på övningsfältet. Efter en stund steg rökpelare upp och ladan brann ner. Inför trupp bestraffade översten sig själv med en veckas arrest.

– Den sista månaden av rekrytutbildningen, mars månad 1939, utplacerades vi som gruppchefer på ett repetitionsövningsförband och blev vicekorpraler. Sista kvällen före utryckningen hade vi ordnat en avslutningsfest på restaurang. Med anledning härav hade vi beviljats förlängd kvällspermission. När vi var på väg till regementet från festen föreslog någon att vi skulle skämta med vaktchefen och krypa genom ett upptäckt hål i staketet och komma in från kaserngården och lämna permissionssedlarna. Så skedde också men vaktchefen verkade inte alls ha sinne för skämt.

Nästa dag när all utrustning var inlämnad och vi skulle lämna regementet ryktades det att alla som tillhört studentkompaniet stoppades vid utgångsgrinden och beordrades till sitt gamla femte kompani. Jag och några till på Livkompaniet som nåddes av ryktet rusade direkt till dörren som ledde till underofficersbostäderna i A-kasernen. Vi fann dörren olåst. Vi gick ut den vägen och kom lyckligt och väl iväg med tåget till Stockholm. Övriga skulle ställa upp på kaserngården och överste Ehrenborg skulle ta emot studentkompaniet i uniform. En mindre glad kompaniadjutant fick lämna ut uniformer för att inom kort ta emot dem igen. Överste Ehrenborg hade fått anmälan om händelsen föregående kväll och i sitt förmaningstal meddelade han att alla skulle känna sig som om de fått en veckas arrest.

Generalinspektioner

General Helge Jung var en sträng och kritisk milochef när han gjorde sina inspektioner.

– Första gången jag fick ett omdöme var år 1941. Som plutonchef hade jag fått en anfallsuppgift som jag själv tyckte att plutonen och jag klarade på ett hyggligt sätt. Generalen var dock av annan uppfattning, så det blev nästan en utskällning. När anfallet gjordes om blev det godkänt.

– Mitt andra möte med general Jung inträffade ett år senare, då jag var motorofficer vid regementet. I samband med en allmän inspektion blev jag uppkallad till regementschefen därför att general Jung ville ha ett samtal med mig. På grund av tidigare erfarenhet misstänkte jag givetvis det värsta. Döm om min förvåning när jag kom in i regementschefens rum och generalen mycket vänligt sade: "Var så god och sitt, fänriken". Jag fick sedan berätta om mobiliseringsförberedelser när det gällde att tillgodose regementets och försvarsområdets behov av fordon, såväl stamfordon som inmönstring av civila fordon. Andra frågor gällde reparationstjänsten och utbild-

ning av bilförare och bilmekaniker som ingick i mitt ansvarsområde. Slutomdömet blev att generalen var mycket nöjd med hur motortjänsten var organiserad och fungerade. Jag kunde dra en lättnadens suck.

Omväxlande tjänstgöring

När jag ser tillbaka på min tid som reservofficer måste jag konstatera att jag haft en sällsynt tur med att få många intressanta arbetsuppgifter. Det framgår av följande sammanfattning.

Under min sexmånadersperiod i Tornedalen blev jag en kväll i slutet av januari kallad till bataljonschefen. Denna informerade mig om ett uppdrag från regementschefen. Det gällde inritning av fasta värn i området på en ny typ av kartor. En ingenjör ansågs lämplig och jag hade valts ut. Jag påpekade att jag var maskiningenjör och inte kartritare. Jag fick då till svar att "alla ingenjörer kan rita". Jag fick en värnpliktig som var lantmäteribiträde till hjälp och genomförde uppdraget. Jag har sällan träffat en så tacksam person som regementschefen, när jag överlämnade kartorna. Vår bataljon var en av flera från olika regementen som bildade I 35. Regementschef var överste Berg von Linde från ett Skåneregemente.

Någon månad senare blev jag förflyttad till Nederkalix för att starta en fordonsverkstadsenhet. Dess huvuduppgift var att montera gengasaggregat.

Efter återkomsten till regementet från Tornedalen och Nederkalix fick jag samma bataljonschef, major Malte Hamnström, som även var min kompanichef på Karlberg. Efter en tid blev jag åter uppkallad till honom för ett nytt specialuppdrag. Jag informerades om en karta över I 17:s övningsområde som hade nivåkurvor inritade. Den var ett utmärkt hjälpmedel vid övningsplanering. Jag fick i uppdrag att åstadkomma en likadan karta över I 14:s övningsområde. Efter att ha skaffat lämpligt kartunderlag från Armé-, Marin- och Flygfilm och hittat för avvägningsarbetet lämpliga värnpliktiga på yrkeskompaniet genomfördes uppdraget. Min karta över regementets övningsområde mångfaldigades. Jag kunde flera år senare se den uppsatt på kompanierna.

Under senare delen av år 1941 placerades jag som bataljonsadjutant vid II. bataljonen och tilldelades häst trots att jag ej fått militär ridutbildning. Som väl var hade jag skaffat mig den civilt. Chefen för II. bataljonen var förhörsledare när det gällde militära förseelser och jag var protokollförare. Många felsteg som värnpliktiga gjorde hade sin upprinnelse i att man intagit starka drycker på Restaurang Temperance, som låg på Nygatan, och därefter hittat på något olämpligt.

I februari 1942 hade motoriseringen av regementet och därtill hörande frågor fått en sådan omfattning att en motorofficer skulle tillsättas. På grund av att ingen statofficer hade utbildats vid Arméns Motorskola blev jag tack vare civila meriter innehavare av denna befattning. Kort tid efter det att jag påbörjat min nya tjänst fick jag mitt elddop. Beredskapen skulle stärkas, vil-

ket innebar snabbinkallelse av civila fordon. En helg fick ägnas åt att skicka telegram och jag hade ett gott stöd av motorunderofficeren Hugo Sööder som då var sergeant och nu är pensionerad kapten. Vid fordonsmönstringen var det närmare 30 grader kallt och det ena gengasaggregatet var inte det andra likt. De förare som tog hand om fordonen var ej vana vid gengas. Tack vare snabbutbildning kom alla förband iväg.

Många militära kurser kan reservofficerare ha nytta av i sin civila verksamhet. I mitt eget fall har jag haft nytta av tygofficerskurser och kurs för militära besiktningsmän. Även kaptenskurserna vid Underhållsskolan var mycket värdefulla. Övningsuppgifter med tillhörande taktiska bedömningar och rekognosceringar samt skriftliga och muntliga prestationer under viss tidspress kan i många stycken jämföras med civila projekt.

De sista repetitionsövningarna fullgjorde jag som chef för II a i brigadstab, vilket innebar ansvar för trafik- och transporttjänst samt att vara "marschledare" vid vissa truppförflyttningar. Även dessa uppgifter hade viss koppling till min civila tjänst som distributionschef i ett större civilt företag med bil- och järnvägstransporter.

Kamratföreningsverksamhet

Hälsinge regementes kamratförening bildades år 1938 i samband med min rekrytutbildning. Jag blev medlem vid detta tillfälle och har så förblivit i alla år.

Vid min sista tjänstgöring vid regementet år 1968 på hösten satt jag bredvid överste Smedler vid utryckningsmiddagen. Han tog då upp frågan om en Stockholmsavdelning av regementets kamratförening. Några år senare var I 14 S ett faktum. Jag har från början varit medlem även i denna förening.

Kamratföreningsverksamheten har för mig varit viktig för information och kamratlig samvaro mellan tjänstgöringsperioder och efter sedan tjänstgöringsskyldigheten upphört. Jag vill därför uppmana alla som tillhört I 14 att deltaga i kamratföreningsarrangemangen. Med hänsyn till det öde som drabbat vårt regemente är det idag ännu viktigare än tidigare!

Carl Gustav Dahl

Bilmetro

GÄVLE

Telefon 026-65 71 00

HEMVÄRNSPOJKE PÅ 1950-TALET

Den 30 september 1994 fullgör jag min sista tjänstgöringsdag som officer. Från och med dagen därpå är jag en "för´detting". Mitt aktiva dagsverke är därmed fulländat. Jag har då som officer tjänat Kungl Maj:t och Kronan sedan den 26 augusti 1960 och hela tiden burit ett och samma regementes uniform, nämligen Kungl Hälsinge regementes. Då jag emellertid rycker in på Kungsbäck den 28 maj 1956 har jag således under 38 år, fyra månader och fyra dagar tillhört regementet.

En del av läsarna erinrar sig kanske att jag i årgångarna 77/78, 78/79 och 79/80 av Bocken skriver om mina första år som soldat: 15-månadersutbildningen på livkompaniet (i något omarbetat skick även i boken "Så levde man på Kungsbäck"), utbildningen på Infanteriets kadettskola i Ulriksdal samt slutligen året som kadett på "Thess vita lustslott", Kungl Krigsskolan på Karlberg.

Dock börjar mitt militära liv något tidigare än vad som i dessa kapitel har skildrats, ett förhållande som rubriken ovan antyder. Härom skall det följande handla.

Då jag sedan tidiga ungdomsår är intresserad av den militära verksamheten, är det kanske inte så egendomligt att jag, då jag fyller femton år, frågar min pappa, officer vid regementet, om möjligheterna att gå in i hemvärnet, närmare bestämt hemvärnspojkarna. Man skall nämligen ha fyllt femton år för att komma ifråga. Jag får även goda råd av vår granne, bankkamrer Gunnar Höög, som är med i hemvärnet. Men tiden går och först 1951 skickar jag in mina ansökningshandlingar. Den 6 oktober samma år antas jag som hemvärnspojke i Gävle hemvärn. Det är en stor dag i en ung mans liv!

Så kommer det papper från hemvärnschefen i Gävle, Ivar Carnerud. Där står att jag en kväll skall infinna mig i hemvärnets förråd i en källarlokal på Valbogatan. Så jag beger mig dit i akt och mening att kvittera ut min utrustning: uniform m/39 med tillbehör samt gevär m/96 med bajonett och ammunitionsgördel är det som gäller. Efter att ha torkat av geväret avslöjar jag min okunnighet vad gäller handhavandet av "långbössan". Jag måste be om hjälp att få slutstycket på plats. Diskussion uppstår huruvida jag skall få ut vapnet eller ej. Till slut enas förrådschefen och hans medhjälpare om att jag trots allt skall få med mig geväret.

Väl hemma på Bergsgatan 43 gäller det att stuva in all den nya utrustningen i pojkrummets garderob. Med viss möda går det. Hädanefter är doften av kommiss och vapenfett omisskännlig i mitt rum.

Så är jag då med i hemvärnet. Utbildningen omfattar två obligatoriska övningar om året, en på våren och en på hösten. Däremellan äger skjutning-

I hemvärnsuniform. Foto: Författaren.

ar rum samt särskilda kvällskurser, för inte minst hemvärnspojkarna, uppblandat med en och annan övning över lördag–söndag. Instruktörer kommer från regementet, som regel är det underofficerare. Bland dessa minns jag främst sergeanterna Knut Eliasson, Harald Fisk, Allan Samuelsson och Richard Sjöström. Det är mycket deras förtjänst att deltagandet i övningarna blir intressant och känns meningsfullt samt att intresset hålls vid liv. Heder år dessa män, goda representanter för en hedervärd befälskår! Den mesta utbildningen bedrivs på regementet, på dess övningsfält och skjutbanor. Inomhus nyttjas som regel lektionssalarna i bottenvåningen i B-kasernen, ja vid denna tid finns det sådana där.

Vilka kamrater har jag då bland "pojkarna"? Det är inte många som jag kommer ihåg. Några namn men som kanske inte säger så mycket: Lars Albihn, Nils Gunnar Nilsson, Lars Trång. En kamrat till mig i min gymnasiering, Bo Drangel, son till "stadens häradshövding", är med, likaså min fyra år yngre bror under en mycket kort period. Vidare erinrar jag mig nuvarande VD för Sydkraft, Göran Ahlström, vars pappa är advokat i staden. Totalt är vi nog omkring 25 ynglingar som mer eller mindre flitigt deltar i verksamheten.

Två bröder i Gävle hemvärnsungdom vid skjutbanan på regementet den 11 oktober 1953. Foto: Tillhör författaren.

Den första övning jag erinrar mig är den så kallade Luciaskjutningen i december 1951. Den äger rum på skjutbanan i Bomhus en lördageftermiddag. Då jag går i gymnasiet, vid denna tid sker undervisning även lördagar, kommer jag till skolan i uniform efter lunch medförande mitt gevär. Jag kan väl inte underlåta att säga att det väcker viss uppmärksamhet men enbart positiv sådan. Geväret placerar jag i ett skåp i klassrummet och där står det på rasterna utan bevakning. Och med "vital del" (slutstycket) på plats! Ja, det är andra tider det. I dag skulle ett sådant förfarande vara ett lagbrott.

Apropå skjutningen så är det min första skjutning. Den går ganska hyfsat. Men så har min pappa drillat mig hemma på köksgolvet i ladda och patron ur, hur korn och sikte skall förhålla sig till varandra och så vidare. Laddblindpatroner ingår i den utrustning jag har hemma. Vid skjutningen erövrar jag mitt första skjutpris, en "prisgris" med påsittande tomte, detta med tanke på den stundande julen. Grisen har jag om än ganska så blek alltjämt kvar och den har många jular prytt sin plats i mitt hem.

På vintersportlovet i februari genomförs en vinterkurs för hemvärnspojkar i Stagården utanför Bollnäs. En vinter anmäler jag mig till en sådan kurs. Bland andra deltar Göran Ahlström. Jag kan ej erinra mig vilket år. Vi åker tåg från Gävle till Bollnäs varifrån vi transporteras till Stagården, en plats jag inte varit på tidigare men dock så många gånger mer därefter.

Kurschef är kapten Bertil Strindberg med överfurir Helge Hagberg som instruktör. Kyla råder och snö finns det gott om, så det blir intensiv vinterutbildning. Även skjutning i form av fältskjutning är inlagd i programmet. En dag kommer "gästföreläsare" i form av kapten Ture Karlström och major Richard Nilsson. Kapten Karlström informerar oss om vapen för pansarbekämpning medan major Nilsson berättar om sina erfarenheter från sin tid i finska armén under fortsättningskriget. På kvällen leder major Nilsson en övning.

Huvuddelen av oss skall utföra överfall mot en tänkt fientlig stab grupperad på Stagården. Några av oss är B-styrka och utgör fiendestyrka. Sedan denna avlägsnat sig berättar övningsledaren att vi skall genomföra överfallet i likhet med vad han i verkligheten gjorde mot en rysk stab under kriget. Vi skall marschera längs vägen. Ingen vaktpost tror att en fiende kommer nalkandes på detta sätt. Och mycket riktigt. B-styrkans poster tror inte det är vi som taktfast kommer marscherandes i nattmörkret. Så vi kommer ända fram till gammelgården. Men då brakar det loss!

Hösten 1952 genomförs en stor krigsmaktsövning i Gästrikland. Högkvarteret håller till på regementet under ledning av Gävlesonen och överbefälhavaren Nils Swedlund. Konungen bor på Gävle slott. Hemvärnet engageras. En lördag och söndag är det meningen att hemvärnspojkarna skall agera B-styrka i trakten av Högbo norr om Sandviken. Efter samling lördag eftermiddag vid teatern i Gävle transporteras vi ut med buss för urlastning i terrängen en bra bit väster om Högbo. Avsikten är att vi i skydd av mörkret skall spana mot och utföra eldöverfall mot en "någonstans i Högbo" grupperad fientlig styrka.

Skymningen går snabbt in i ett kompakt mörker och vi börjar framryckningen längs en mindre väg. Allt är tyst så när som på vindens sus i trädkronorna, molnslöjorna glider sakta fram över himlavalvet, då och då lämnande plats för ett svagt månsken. Plötsligt utgår eld emot oss. Skydd och snabbt genom "ålning medelst hasning" förflyttning i sidled. Efter enstaka skott tystnar det fientliga vapnet och vi fortsätter sakta att smyga oss fram mot Högbo. Så skymtar vi siluetten av kyrkan.

Jag ingår i någon slags förpatrull och vi närmar oss stora landsvägen intill kyrkan. Då utbryter en intensiv skottlossning bakom oss. Vi märker att de våra besvarar elden. Själva är vi obeskjutna och tydligen oupptäckta. Jag får strax en känsla av att vara ensam. Mitt "pst, pst" får inget svar. Eldgivningen upphör och jag är helt klar över att jag är ensam och allena i fiendeland. Vad göra? I samma stund ser jag en fientlig patrull komma rakt emot mig. Jag avger eld, flera skott så snabbt det nu går med gevär m/96. Drar mig tillbaka bara för att finna att jag har fiender även i ryggen. Allt sker snabbt och jag blir tillfångatagen. Vilken nesa!

Jag förs till stall för förhör. Utöver vad jag är skyldig säga (nummer,

namn och grad) så får förhörsledaren inte veta någonting. Jag anvisas plats i en spilta där jag tillbringar resten av natten. Med sömnen blir det si och så. På morgonen blir jag överlämnad till de mina då "kriget" för vår del är slut. Jag får veta att vår operation helt misslyckats. Men alla vi pojkar är nöjda med att ha fått vara med på ett hörn av den stora övningen.

Vi skulle emellertid få revansch för "nederlaget vid Högbo". En annan dag, jag tror under krigsmaktsövningen, samlas vi ånyo ehuru dock en mindre skara. Vi skall även denna gång som B-styrka utföra två överfall. Det ena mot en mindre enhet vid en gård strax norr om Strömsbro, det andra mot en stab grupperad på Ängeltofta. Vi transporteras ut med lastbil och urlastar någon kilometer från det första målet. Uppgiften innebär att vi skall ta en fånge. Medan vi spanar mot målet ser vi en befälsperson lämna gårdshuset och bege sig i riktning mot vad som verkar vara ett utedass. Sagt och gjort. Som gruppchef beordrar jag halva gruppen att lämna eldunderstöd medan jag och de övriga skall rusa fram för att som fånge gripa befälspersonen på dass. Operationen lyckas. Vi släpar den stackars halvklädde mannen ner till den väntande lastbilen, "slänger" upp honom på flaket och hoppar själva upp och iväg. Vårt befäl avbryter övningen och vår fånge, en kapten Ankarloo(?), berömmer oss för vårt tilltag. Och vi som trott att vi skulle få världens utskällning!

Hemvärnspojkarna över mot repetitionsövningsförband ur regementet vid Forsby kraftverk norr om Gävle den 26 april 1953. Till vänster författaren som gruppchef, till höger Nordin under aptering av en sprängladdning.
Foto: Tillhör författaren.

Utskällning får vi emellertid vid målet för nästa uppgift: att utföra överfall mot fientlig stab på Ängeltofta. Det har nu hunnit bli mörkt. Vi spanar mot den välbekanta byggnaden och får klart för oss att bevakningen mot sjösidan är näst intill obefintlig. Så smyger vi längs vattnet och befinner oss plötsligt rakt nedanför huvudbyggnaden. Det lyser genom fönstren, arbete pågår, röster hörs men inga poster syns till. Som gruppchef tar jag täten och vi smyger sakta upp för trappan mot sjösidan, finner dörren olåst, öppnar och kommer in i ett stort rum, tomt på människor. Så öppnas en dörr och jag kommenderar eld.

Nu blir det ett fasligt liv. Hela staben är tagen på sängen. Krutröken tätnar. Nedför en stor trappa kommer några stabsofficerare med, om jag minns rätt, major Torsten Påhlgren i spetsen skrikande och undrar vad som är på gång. Vi skjuter, krig är krig om än övning i lokaler med klirrande kristallkronor i taket. Vårt befäl avbryter övningen. Vi får en rejäl utskällning, även vårt befäl. Major Påhlgren undrar hur vi kan understå oss att bete oss på det sätt, vi gjort. Har vi ingen hyfs i kroppen? Vi lämnar något snopna Ängeltofta. Men vårt befäl förklarar att vi skött oss bra och ger oss bara lovord. Vi har fått revansch för "nederlaget vid Högbo" och det med råge. Minns jag rätt så är vårt medföljande befäl överfurir Helge Hagberg.

Den 3 mars 1953 äger under ledning av hemvärnschefen Ivar Carnerud hemvärnsstämma rum i Lottagården i Gävle. Efter sedvanliga förhandlingar berörs särskilt ungdomsverksamheten. Några av oss belönas för visat intresse och för flitigt deltagande i verksamheten. Lars Albihn får en vas med hemvärnsemblemet inetsat. Jag och två andra kamrater får Gustaf Petris "Mina hemvärnsår". Denna bok har jag alltjämt kvar och den intar helt naturligt en hedersplats i min boksamling.

Men livet i hemvärnet innebär inte bara övningar utan även parad. På Svenska Flaggans Dag den 6 juni ställer hemvärnet upp för att delta i högtidligheterna på Strömvallen. Iklädd uniform m/39 med långbyxor, stålhjälm uppolerad med vapenfett, livrem med bajonett och geväret beger jag mig till Tegnérvägen där hemvärnet samlas inför inmarschen. Det är mycket folk på läktaren och runt omkring. Många enheter deltar och det blir så småningom fullt även på gräsplanen. Sist marscherar Hälsingarna med sin musikkår in och tar plats i mitten på planen mitt emot läktaren. Utmarschen sker som defilering förbi denna. Hemvärnet och frivilliga försvarsorganisationer marscherar ut näst sist allt medan regementsmusiken spelar. Och sist regementets kontingent under publikens ljudliga handklappningar.

Allting har ett slut, så ock tillvaron i hemvärnet. Inför sista året i gymnasiet finner jag, att jag inte kommer att få tid för krigarlivet. Jag anmäler förhållandet och den 29 augusti 1955 lämnar jag hemvärnet. Det är med visst vemod, jag gör det. De snabbt flyende åren har medfört mycket positivt. Inte minst visar det sig vara en bra grund att stå på, då jag i maj 1956 rycker in som befälselev på regementet. Att ha lärt sig konsten att inordna sig i ett

kollektiv, att ta och visa hänsyn, att ta och ge order, allt detta är inte fel. Mycket av fundamenta har jag med i bagaget.

I början av 1960-talet kommer jag som ung subaltern att åter engagera mig i hemvärnet, nu som instruktör. Det innebär också positiva upplevelser att möta hemvärnsmän i Gävle, Sandviken, Valbo, Skutskär, Forsa och Hudiksvall med flera platser. Men det är en annan historia och ryms inte under rubriken **Hemvärnspojke på 1950-talet.**

Knut Björkenstam

NCC

NCC bygger allt överallt
genom en rikstäckande organisation

I Gästrikland och Älvkarleby kommun är vi lokalt representerade och har kontor i Gävle

Vi utför alla uppdrag stora som små

Mark och Anläggning
Arbetschef Bertil Leidstedt

Asfaltbeläggningar
Arbetschef Kenneth Storm

Hus
Arbetschef Göran Sahlberg

Vi finns på Marielundsvägen 2,
803 22 Gävle
Tel 026-51 58 70

MER ÄN BARA KOPIERING...

TELEFAX
DATORER
SKRIVARE
OH-PROJEKTORER
POSTHANTERING

STORT URVAL AV LASERTONER OCH FÄRGBAND TILL SKRIVARE.

COPY CONSULT

Din kontorspartner

Kryddstigen 8, 802 92 Gävle, Tel 026-10 52 90. Fax 026-10 12 11

GÄSTRIKEBRIGADEN
NÅGRA PERSONLIGA MINNESBILDER

Inför regementschefens tillika brigadchefens avtackning av förbandschefema på Gästrikebrigaden i juni 1993 hade undertecknad satt ihop en enkel minnesskrift. Den delades då ut till de närvarande samt sändes per post till kamrater som av olika skäl inte kunde vara närvarande. Deltagare i juni var i huvudsak enbart den då gällande befälsuppsättningen samt tidigare brigadchefer och deras ställföreträdare.

Minnesskriften var uppdelad i två delar. Den första beskrev i stora drag regementets krigsorganisatoriska utveckling under 1900-talet från fältregemente till brigad. Den andra delen omfattade en del personliga minnen från de många år, som undertecknad varit krigsplacerad på brigaden. Det är detta avsnitt som återges här, dock i något förändrad form.

* * *

Det kan vara på sin plats med en lite mer personlig skildring av Gästrikebrigaden (IB 14) sett från min egen horisont, då jag under huvuddelen av min aktiva tid varit krigsplacerad på brigaden. Jag vill ej göra anspråk på att vara fullständig. Jag kanske inte alla gånger är helt sanningsenlig. Minnet är vad det är. Men jag får i likhet med "Piraten" trösta mig med att "litet ljuga pryder talet".

Återbördad till regementet efter officersexamen på Karlberg i augusti 1960 dröjer det inte länge, innan jag får min första krigsplacering. Jag skulle ha blivit placerad som bataljonsadjutant på en av skyttebataljonerna på Gästrikebrigaden. Men av skäl som jag inte nu kan erinra mig blir det inte så. Jag hamnar i stället på 1./IB 44 (Hälsingebrigaden) med kapten Åke Bendrik som bataljonschef. Då inga större övningar förestår och bataljonschefen skall ut i FN-tjänst blir mina kontakter med bataljonen inte särdeles omfattande. Jag får till uppgift att se över bataljonens orderverk samt att ta fram en stående bataljonsorder och att föredra detta arbete, då bataljonschefen återvänder till regementet efter fullgjord FN-tjänst. Våren 1962 deltar jag i en av militärbefälhavaren i II. militärområdet, generalmajor Malcolm Murray, ledd fältövning i Sundsvallstrakten. Den övningen går bland annat ut på att studera bataljon Bendriks insats norrut från dess utgångsgruppering i Hälsingland.

Året 1962–1963 kommenderas jag till InfSS i Linköping för att gå IOS (infanteriofficersskolan). Efter fullgjord utbildning blir jag vid återkomsten till regementet tillfrågad om vilken utbildningslinje jag vill specialisera mig inom, sambands- eller granatkastartjänst. Jag väljer den senare utbildnings-

linjen och kommenderas sommaren 1963 till InfSS, som nu flyttat ut till Borensberg, för att genomgå särskild utbildning i granatkastartjänst. Min regementskamrat Evert Danielsson deltar samtidigt i samma kurs. En följd av denna utbildning är att jag blir omkrigsplacerad. Jag blir chef för 14. tunga granatkastarkompaniet (14. tgrkkomp) i brigadens understödsbataljon med kapten Olle Barkander som bataljonschef. Mitt kompani har grundutbildats av löjtnant Urban Gjerulf. Det visar sig vid kommande KFÖ att det är ett mycket bra kompani, inte minst skjutekniskt.

Som regel är det regementschefen, som är chef för IB 14, och utbildningschefen (chefen för utbildningssektionen) alternativt chefen för rekryt-/grundutbildningsbataljonen, som är chef för IB 44. Dåvarande regementschefen, överste Axel Henriksson, blir 1964 fördelningschef. I dennes ställe utses som brigadchef överste Lage Wernstedt. Denne är chef för Arméns underofficersskola (AUS) i Uppsala. Således blir det överste Wernstedt som för befälet över brigaden, då dess huvuddel genomför KFÖ hösten 1965.

Vanligtvis vid en så kallad brigad-KFÖ genomför alla brigadens förband KFÖ utom två av de tre skyttebataljonerna. Så ock denna gång. Efter befälsövningsveckorna sker inryckning för de värnpliktiga i form av en mobiliseringsövning. Mitt kompani mobiliserar i Åshammar i en nedlagd fabrik. Min ställföreträdare är reservofficeren löjtnant Bengt Wenning, en av pjäsplutoncheferna är "allas vår" Östen Andersson, vid denna tid sergeant. Som kvartermästare tjänstgör rustmästare Olle Försäter.

Andra dagen sker marsch "under läge" till Marma, där kompaniet kom-

MB generalmajor Malcolm Murray inspekterar Gästrikebrigaden vid dess KFÖ hösten 1965. Till höger om MB brigadchefen överste Lage Wernstedt, regementschefen överste Axel Henriksson samt en officer ur MB stab.
Foto: Tillhör regementets arkiv.

mer att vara förlagt under utbildningsskedet fram till slutövningen. Även understödsbataljonens (ubat) övriga delar är förlagda i Marma. Som skjutinstruktör har jag förmånen ha granatkastarspecialisten förvaltare Stig Allevik till förfogande. Slutövningen genomförs som en krigsmaktsövning – Ö 65 – i Umeåtrakten under ledning av generalmajor Stig Synnergren i månadsskiftet september-oktober. Uppresan för IB 14 vidkommande sker med tåg. Bland annat ilastar ubat på Marma järnvägsstation och urlastar sedermera på norra stambanan NV Umeå. Dessförinnan har vi på grund av "brosprängning" – järnvägsbron – urlastning i Bollstabruk NV Kramfors för att via landsvägsmarsch i sena kvällningen i Nyland ilasta på ett annat tåg för vidare transport till målet.

Vi urlastar i nattens mörker. Major Jan Wickbom möter med kartor och direktiv för vidare förflyttning i SO riktning. Ö 65 är en övning med snabba drag och lägesväxlingar, åtminstone upplever vi på 14. tgrk det så. Ett av de mer intressanta momenten är samverkan med och understöd av ett stridsvagnskompani. Efter övningens slut sker transport till Torsåkers station söder om Storvik. Efter urlastning genomförs ett antal momentövningar under brigadchefens ledning innan det är dags för avrustning, inlämning och utryckning, allt genomfört på mobiliseringsplatsen.

Efter genomförd allmän kurs på Militärhögskolan (MHS) i Stockholm 1966–1967 blir jag åter omkrigsplacerad, nu som ställföreträdande bataljonschef på II./IB 14 under kapten Sven Åkermans chefsskap. Denna bataljon har sin utgångsgruppering väster om Söderhamn, beredd sättas in mot flygflottiljen i Söderhamn eller på Norrlandet utanför Gävle. Brigadens huvuddel är grupperad för att avvärja landstigning i Gävlebukten. Under försvarsområdesbefälhavarens, överste Sten-Sture Ankarcrona, ledning deltar befäl ur bataljon Åkerman i en fältövning i Söderhamnsområdet våren 1968 för att då främst studera anfall mot Söderhamnsbasen, F 15.

Bataljonschefen Sven Åkerman ses här med bataljonsadjutanten fänrik Lennart Nilsson under lunchrast vid Florsjöns fagra strand nedanför regementets gamla lägerplats Mohed. Foto: Knut Björkenstam.

Överste Axel Henriksson avgår med ålderspension våren 1967 och efterträds av överste Nils Sköld, sedermera chef för armén. Denne blir aldrig placerad som brigadchef utan överste Lage Wernstedt kvarstår. Denne efterträds i sin tur av överste Jan Smedler, som 1968 på hösten tillträder som chef för Hälsingarna.

Själv börjar jag MHS hösten 1968 för att genomgå den högre stabskursen. Jag deltar följaktligen inte i den stora övningen Näcken hösten 1969, då IB 14 återigen deltar med sin huvuddel. Denna övning innebär bland annat övergång av Dalälven.

Efter genomgången kurs på MHS kommer jag åter till regementet hösten 1970. Jag placeras på försvarsområdesstaben, som nu flyttat till Vall från Drottninggatan. Orsaken härtill är den försöksverksamhet, som arméchefen, generallöjtnant Carl Eric Almgren, utbildningschef vid regementet i slutet av 1950-talet, beordrat skall ske på regementet utmynnade i att slå ihop regemente och försvarsområdesstab till en myndighet. Försvarsområdesbefälhavare är översten 1. Allan Månsson med major Berndt Lybeck som stabschef, sedermera avlöst av major Paul G Strömberg. Jag tjänstgör i sektion 1 som chef för operationsavdelningen, blivande krigsplanläggingsavdelningen. Det här med operationer är ju förbehållet de högre staberna! Min krigsplacering blir självfallet i försvarsområdesstaben.

Dåvarande stabschefen på Gästrikebrigaden, major Bo Sundstedt, får 1973 transport till Västerbottningarna i Umeå. Jag blir tillfrågad om jag vill efterträda honom som stabschef. Det har jag inget att invända mot. Brigadchef är regementets utbildningschef överste Carl-Henrik Gåsste med överstelöjtnant Bo "Botta" Eriksson som ställföreträdare. Dennes befattning i fredsorganisationen är ställföreträdande bataljonschef på grundutbildningsbataljonen. Befattningen som ställföreträdande brigadchef är en nyinrättad befattning. Tidigare har stabschefen i brigaden även upprätthållit den befattningen.

I september 1973 genomför MB B, generalmajor Sigmund Ahnfeldt, en fältövning i trakten av Hedemora-Borlänge. Den är en förberedelse för en större övning i mars 1974. Brigaden deltar i såväl fältövningen som marsövningen. Till KFÖ i februari-mars 1974 är brigadomgång inkallad. Slutövningen i mars blir starkt reducerad på grund av rådande bensinransonering. Det är i stort enbart staber och stabsförband som deltar. De övriga förbanden övar hemma på respektive hemorter, för vårt vidkommande Kungsbäck och Marma. Men vi som deltar i Bergslagsmanövern blir ordentligt övade. Specialmoment under denna övning är skydd mot AC-stridsmedel. Övningen är intressant och mycket lärorik.

I november 1974 deltar jag och andra ur brigaden i en fältövning i trakten av Hofors. Den leds av infanteriinspektören överste 1. Sten Ljungquist. Ändamålet med övningen är att studera infanteribrigadens fördröjnings- och avvärjningsstrid samt strid, då motståndaren brutit igenom "avvärjningslinjen". Av denna anledning är förevisningsmoment utförda av ingenjörtrupperna inlagda. Bland annat demonstreras moderna metoder för vägförstöring.

I augusti 1975 genomförs SÖB (särskild övning befäl) med brigadens befäl under två veckor i härligt sommarväder. Då har brigaden fått en ny brigadchef, enär överste Gåsste blivit regementschef, sedan överste Månsson utnämnts till chef för den svenska övervakningskommissionen i Korea för att sedan gå i pension. Ny brigadchef är den nye utbildningschefen överste Robert Lugn, som kommer att sluta som rikshemvärnschef. En vecka under

SÖB förläggs till Uppsala. Brigaden har nämligen av MB Ö ålagts en ny uppgift: att vara beredd anfalla mot Arlanda för att därefter även kunna sättas in i terrängen mellan Stockholm och Norrtälje. Detta måste självfallet förberedas på ort och ställe. Det är under överste Lugns brigadchefstid som brigadens motto lanseras: "Gör det nu!" Överste Lugn kommer från pansartrupperna och inom detta truppslag ges inte tillfälle till "långa funderingar".

Hösten 1977 är det återigen dags för en brigad-KFÖ. Och naturligtvis har brigaden fått en ny chef, överste Per Arne "PA" Ringh, som efterträtt Lugn som utbildningschef och dessförinnan varit bataljonschef på regementet. Som ställföreträdande brigadchef tjänstgöringsplaceras major Bertel Österdahl (utnämns till överstelöjtnant under pågående "krig"). KFÖ avslutas med en av MB Ö ledd slutövning i norra Uppland kallad Mjölner. För detta ändamål förstärks brigaden med en skyttebataljon ur Kungl Svea livgarde under befäl av major John Drakenberg samt med en kaderbemannad pansarbataljon ur Kungl Göta livgarde. I stort går övningen ut på att från en ut-

Slutövningen Mjölner 1977. Brigadchefen P A Ringh i sin stabsbil ses här draperad i en fällningsskärm för telestörningsmateriel.

Foto: Stabsassistent R. Emrichs.

gångsgruppering i Gävleområdet gå över Dalälven (vad annars?), anfalla luftlandsatt fiende i Tierpstrakten och sedan slå en på Hållnäshalvön landstigen fiende. Det är en av de mest regniga höstar vi som är med upplevt. Det är blött och lerigt överallt. Nu har det blivit modernt med signalstörning. Specialister från Stabs- och sambandsskolan i Uppsala är med och ställer till förtret. Men hur de än försöker störa ut våra förbindelser så lyckas vi nästan alltid till slut få kontakt. Bland annat genom ett flitigt utnyttjande av brigadchefens ställföreträdare, som med radioterrängbil kastas än hit, än dit för att se till att brigadchefens intentioner tränger igenom.

I maj 1980 är det dags för SÖB. Jag har hösten 1979 blivit placerad som brigadchefs ställföreträdare. Det är egentligen stabschefen, major Rolf Dahlström, tidigare stridsledningschef i brigadstaben, som skall planera övningen. Men denne är inte gripbar, varför jag får göra det även denna gång. Tyngdpunkten under de två majveckornas utbildning ligger på att lära oss den nya infanteribrigadens, org. 77, organisation och stridsteknik. Vidare studerar vi TR 80, taktiska riktlinjer för 80-talet. Det är in i det sista oklart om Gästrikebrigaden skall bli en brigad av den nya modellen eller ej. Det kommer att hänga på pengarna. Nu blir brigaden den elfte och den sista, som successivt skall omorganiseras. Övriga infanteribrigader, bland annat IB 44, står kvar i org. 66 men i reviderad form, org. 66 R. I och med att befälsövningen avslutas slutar också överste Ringh som brigadchef. Han efterträds av tillträdande chefen för grundutbildningsbataljonen överstelöjtnant Ivan Österblad. Denne deltar också i SÖB i och för överlämning.

Under åren som brigadchef genomför Ivan Österblad en del fältövningar med brigadens befäl fredstjänstgörande på regementet. Dessa övningar går ut på att studera stridens förande i krigsuppgiftsterrängen i främst Gävleområdet.

I april och maj 1983 är det så dags för en brigad-KFÖ igen. Då har överste Henning Jansson tillträtt som brigadchef, enär Ivan Österblad lämnat regementet för andra arbetsuppgifter. Då regementet och försvarsområdet överförts till Nedre Norrlands militärområde från och med den 1 juli 1982 innebär detta också delvis utökade och förändrade krigsuppgifter för Gästrikebrigaden. Detta medför omfattande alternativplanläggningar för brigadstaben under den sedvanliga slutövningen. Denna leds av regementschefen och försvarsområdesbefälhavaren överste 1. Ingmar Arnhall. Övningen är i stort helt tillämpad, något som ger viss "spänning" i tillvaron. Övningen genomförs i det "vanliga" området innebärande övergång av Dalälven (stående moment i alla brigadövningar!), strid i Tierpsområdet samt momentövningar på Marma skjutfält. Tempot i övningen är högt uppdrivet. Jämfört med hösten 1977 är vädret underbart, så som det kan vara i månadsskiftet april-maj.

I oktober 1984 strålar representanter för arméns IB 77-brigader samman

Brigadchefen Henning Jansson och brigadstabschefen Rolf Dahlström under KFÖ våren 1983 under glatt samspråk i terrängen "någonstans i Gästrikland". Foto: okänd frontsoldat.

i södra Skåne för att under infanteriinspektörens, överste 1. Leif Kesselmark, ledning studera infanteriets strid i Skåne i samband med avvärjning av luftlandsättning. Även marschen ner och kringgång av luftlandsättningar är föremål för diskussion och förslag till lösningar. Vår brigad med chefen i spetsen deltar med representanter för brigadstab och bataljoner. Vår övningsledare är chefen för Kronobergarnas ena brigad, överste Leif Fransson. Denne tjänstgör åren 1974–1975 som kompanichef på grundutbildningsbataljonen på Hälsingarna.

I juni deltar jag och ett par förbandschefer ur brigaden i en fältövning in-

om Fo 43. Övningen leds av MB Ö. Bakgrunden till denna övning är att studera en fördelnings insättande söderifrån inom Fo 43 och där Gästrikebrigaden från en utgångsgruppering i mobiliseringsområdet skall underställas fördelningschefen. Stridsuppgiften för fördelningen innebär att anfalla och slå en i Oxelösundsområdet landstigen fiende. Brigadens marsch ner och kringgång av alla sjö- och vattensystem i det väna sörmländska landskapet är väsentliga problem att övervinna för att kunna sätta in brigaden i den avgörande striden. Härtill kommer "reglementsenligt" de fientliga luftlandsättningarna innanför brohuvudet. Det är intressant och stimulerande att få studera en helt ny uppgift och att träffa kamrater från en "främmande" fördelning. Övningen slutar i en kamratlig samvaro i Tovastugan i Nyköping, där vi, som "gäster" i fördelningen, blir väl omhändertagna.

Brigaden har flitigt övats vid SÖB, KFÖ och fältövningar. Detta har fått till följd att kvalitén på förbanden kunnat hållas uppe på en god nivå. I augusti 1985 är det således SÖB igen. Den genomförs i likhet med i maj 1980 på Kungsbäck med Hemvärnsgården som uppehållsplats. Brigadens orderverk ses över och alternativplanläggningen från KFÖ 1983 kompletteras.

I början av november 1986 sker avlösning i brigadledningen. Brigadchefen, Henning Jansson, och dennes ställföreträdare, jag själv, skall lämna brigaden. Detta beror på att vi båda fått andra fredsbefattningar, som i sig genererar omkrigsplacering. Vi går igenom planer och orderverk samt reser en sista gång runt i brigadområdet för att informera våra respektive efterträdare överste Karl Forssberg och som dennes ställföreträdare överstelöjtnant Tomas Bornestaf, ny chef för grundutbildningsbataljonen. Rolf Dahlström kvarstår tills vidare som stabschef. De tre dagarnas verksamhet avslutas med gemensam middag på mässen. Vid denna deltar flertalet av brigadchefens underställda chefer. Det blir en trevlig och värdig avslutning på många års "krigstjänstgöring" på Gästrikebrigaden. För mig är det nu slut, andra uppgifter väntar. Men brigaden lever vidare och chefsbytena kommer tätt, som de alltid gjort.

Men nu är det jämväl slut för brigaden. Brigaden avvecklas under 1993. Dess olika förband går då skilda öden till mötes: en del avvecklas, andra kvarstår i modifierad form i krigsorganisationen med bland annat uppgifter inom Gävleborgs försvarsområde.

Det är en välutbildad och närrekryterad väl fungerande brigad, som under många år än borde haft en självklar plats i regementets och arméns krigsorganisation. Andra hade en annan uppfattning härom. Vi har att böja oss inför detta, även om det är svårt. Vi, som har haft förmånen att tjäna brigaden, vi, som där har förkovrat oss i vårt yrke och i vårt krigsuppgift, vi, som där knutit många vänskapsband och upplevt ett härligt kamratskap soldater alla kategorier emellan, vi minns GÄSTRIKEBRIGADEN med tacksamhet, stolthet och saknad.

Knut Björkenstam

Goda råd är inte alltid dyra – våra är gratis

Vi säljer produkter från bl a följande leverantörer:

Kök & Badrum

Marbodal®

SVEDBERGS®

VEDUM BAD

Isolering

Gullfiber

Golv

Kährs

Parquet&Inspiration

PERGO®

31 25 Trelleborg tel 0410 501 00 Konsumentkont.

Elverktyg

SKIL®

Flaggstänger

TIDAPLAST

BEIJER
BYGGMATERIAL
Gävle, Näringen
Tel 026-15 04 43, 15 04 44

REGEMENTET OCH FÖRSVARSOMRÅDET 1997

Tiden mellan skrivandet av denna återkommande punkt, Regementet och försvarsområdet, och publiceringen gör att åtminstone till någon del även det föregående årets höst måste behandlas. Detta är i år särskilt nödvändigt på grund av försvarsbeslutet 1996.

I mycket kort sammanfattning kan turerna inför beslutet beskrivas sålunda:

- Strax före julen 1995: regementet läggs ned och ingår i ett "storfo" med Kopparbergs län och Falun som stabsplats
- i ÖB förslag till försvarsbeslut mars 1996: Fortfarande "storfo" men nu är Hälsinge regemente kvar och stabsplatsen är Gävle
- i försvarsutskottets förslag september 1996 är vi åter nedlagda, "storfo" tillsammans med numera benämnda Dalarnas län och stabsplats Falun
- fredagen den 13 december 1996 beslutar riksdagen i enlighet med detta förslag.

Att personalen kastades mellan hopp och förtvivlan kan utan någon som helst svårighet inses.

Trots ett omfattande stöd från många civila instanser över landet och inte minst från vårt län för tanken *Ett län – Ett försvarsområde* blev beslutet ett annat. I Gävleborgs media fick naturligtvis kampen för bevarandet av Hälsinge flygflottilj det stora utrymmet, men på "de inre politiska linjerna" i länet hade vi ett omfattande stöd.

När beslutet så fattats återstod intet annat än att på bästa sätt överföra våra kunskaper, kontakter med samverkansmyndigheter av alla slag och ansvaret av Gävleborg till den nya staben i Falun. Detta arbete som har pågått intensivt under våren och kommer att fortsätta under hösten har varit omfattande. De växelvisa besöken och omfattande fältövningar i vårt län bäddar för ett gott övertagande vid årsslutet.

Frivilligverksamheten är omfattande och i många stycken framgångsrik inom vårt län. Hemvärnet är till stora delar aktivt och välfungerande. Många annorlunda aktiviteter, vid sidan av de vanliga militära, äger rum där hemvärnet medverkar. Bland annat har flera hemvärnsområden tagit på sig arbetsuppgifter i samband med förändringar i förrådshållning och därvid utfört mycket stora arbetsinsatser. Ersättningen har främst utgått i erhållande av kasserad materiel som man sålt vid olika aktiviteter och på ett kraftfullt sätt förstärkt sina hemvärnsföreningars kassor. Samverkan med det civila samhället, främst polis och räddningstjänst, är mycket omfattande. Bland annat har en bandvagn 206 ställts upp på varje räddningsstation i länet och

hemvärnsmän har direktrekryterats för att vara förare på dessa vagnar för att kunna brukas snabbt i nödsituationer. Detta har rönt mycket stor uppmärksamhet och bland annat redovisats i riksprogram i television. För den nu än tydligare uppgiften för försvaret att bistå det civila samhället i svåra situationer i Sverige, fredskatastrofer, som framgår av det senaste försvarsbeslutet är detta ett mycket tydligt inslag. Och även här var vi med god Hälsinge regementsanda tidigt ute, till och med långt före försvarsbeslutet. För den framtida verksamheten blir en grupp om elva officerare och tre civila kvar på Kungsbäck inom det nya "storfo". Denna del kommer att ledas av hälsingeofficeren och överstelöjtnanten Håkan Nordfors och organisatoriskt tillhöra Dalregementet.

Lokaler för denna styrka har varit omstridda. När Chefen för arméledningen (tidigare benämning Chefen för armén) med personal från högkvarteret och Östra arméfördelningen besökte regementet under tidiga våren fattades ett preliminärt beslut att alla byggnader utom förrådsdelarna skulle lämnas och nya kontorslokaler sökas på staden. Upprördheten blev stor hos oss alla, inte nog med nedläggningen av den självständiga verksamheten, nu skulle även Kungsbäck lämnas. Vi utredde olika alternativ och ställde dem mot en fortsatt gruppering, om än i minskad omfattning, på Kungsbäck. Vi fick en förändring till stånd och i det förslag till beslut som Chefen för Östra arméfördelningen lämnat till högkvarteret blir Kungsbäck även fortsättningsvis basen för den militära verksamheten i Gävleborg. Den nuvarande stabsbyggnaden, före detta sjukhuset, lämnas och byggnad 64 varifrån bland annat hemvärns- och frivilligverksamheten leds idag, före detta CUT med mera blir bas för den fortsatta verksamheten.

Övningsfältet i Gävle blir kvar om än i något minskad omfattning. De viktiga delarna, de för skarpskjutning, blir kvar helt intakt. Det är möjligt att marken norr och söder om detta skjutbane- och stridsskjutningsområde försäljs inom något/några år. Finns någon köpare? Är det ekonomiskt möjligt? Är försäljningspriset sådant att det täcker de nödvändiga röjningsåtgärderna? Ett antal frågor finns.

Andra stora förändringar som genomförs under året är att Fortifikationsverket tar över den personal som arbetar med våra byggnader och fält; och att Mellersta Underhållsregementet tar över all personal som arbetar i våra förråd. Mer om hur detta blev i verkligheten får vi återkomma om i framtida Bockar.

Namnfrågan för den kvarvarande delen är ännu ej löst. Utifrån traditions- och förankringssynpunkt har ett starkt önskemål från alla motsvarande enheter som nu uppstår i riket varit att de gamla regementsnamnen även denna gång skulle bevaras. Denna linje har starkt stöd i frivilligrörelsen. Vår militärbefälhavare har argumenterat för denna lösning. Dock syns högkvarteret (och kanske andra helt kvarvarande "regementen") inte dela denna

uppfattning varför nya namnförslag har lämnats på remiss. För vår del har då namnet Hälsingegruppen (eftersträvande en likhet med Hälsinge regemente) ansetts vara det lämpliga för enheten i Gävle inom det blivande Fo 53 Dalarnas och Gävleborgs försvarsområde. Mot detta förslag har jag, regementets personal och hemvärnstinget uttalat oss bestämt och i stället föreslagit att namnet skall vara **Gävleborgsgruppen.** Då kan vi täcka in hela länet i namnet, stridsgrupper i länet kan benämnas Hälsingegruppen respektive Gästrikegruppen och Hälsinge regemente finns kvar som minnesnamn i ren och oförvanskad form.

Så till slut några ord om regementets personal i denna andra omstrukturering. Förändringen sker med få uppsägningar. Man måste dock hålla i minnet att *varje uppsägning* är en stor tragedi för den drabbade. Jag har dock den största förhoppning att det skall kunna lösa sig lika bra för de nu drabbade som det gjorde för de flesta vid förra tillfället, den kompetens och lojalitet de visat är "en godbit" för varje arbetsgivare. För officerarna finns flera möjligheter: en förtida pension från 55 års ålder, för vissa att arbeta kvar vid den del som blir kvar i Gävle och att byta förband. Alla möjligheterna kommer att nyttjas. För de civila är det något mera begränsade möjligheter. En förtida pension vid 58 års ålder har diskuterats men något resultat har inte uppnåtts ännu. Några får stanna kvar vid de olika enheter som blir kvar till exempel FortV och Uhreg samt vid "hemvärns- och frivilliggruppen". Någon har bytt till annan arbetsgivare inom försvaret (I 13/Fo 53), men tyvärr har några måst sägas upp.

Jag vill avslutningsvis framföra ett tack från alla vid regementet och försvarsområdet till alla medlemmar i kamratföreningen och övriga som på olika sätt stött regementet genom alla år. Vi har känt Ert stöd och vi hoppas att ni alltid känt vår vilja och strävan till att vara just

Ert Eget Regemente, Hälsinge regemente

Tomas Bornestaf

Foto: Evald Wiberg.

REGEMENTSLEDNING

Regementschef	Öv Bornestaf, Tomas
Fostabschef	Mj Wallgren, Börje
C Fogrpenheten	Övlt Callenmark, Jan
D Depå	Övlt Ljungkvist, Lars
C Perssekt	Mj Elson, Carl-Fredrik
C Ekonomiavd	Mj Åhs, Staffan

FOSTAB

Chef	Mj Wallgren, Börje

Regexp

Chef	Bint Ellebo, Björn
Stf	Ass Näslund, Anniemo

Ledningssekt

Chef	Övlt Wallin, Arne
C Sbavd	Mj Eriksson, Ingmar
C Und/Säkavd	Mj Pettersson, Håkan

Uhsekt

Chef	Mj Malm, Sölve (från 96-12-01 vid MB M)
C Mtrlavd	Mj Larsson, Leif
C Tpl/Mobavd	Mj Lundberg, Lars
Tff	Mj Hegrelius, Jan

Perssekt

Chef	Mj Elson, Carl-Fredrik
C Persavd	Kn Munther, Bertil
Tff	Kn Andersson, Östen
Persutvgrp	Mj Svanbom, Rolf (från 96-10-01)

FOGRPENHET

Chef	Övlt Callenmark, Jan

Admavd

Chef	Kn Jönsson, Krister
Ass	Uhr, Gun (från 97-06-09 vid I 13)

Ass	Röjd, Karin

Fogrp Gästrikland

Fogrphandl	Mj Åkerlund, Gunnar
Fogrphandl	Kn Kvist, Gunnar

Fogrp Hälsingland S

Fogrphandl	Mj Larsson, Göran

Fogrp Hudiksvall

Fogrphandl	Mj Bohlin, Peter
Fogrphandl	Kn Olsson, Inge
Fogrphandl	Kn Lööw, Torbjörn

Frivavd

Chef	Mj Froste, Bengt
Utbintendent	Hasselgren, Helena

DEPÅ

Chef	Övlt Ljungkvist, Lars

Ekonomiavd

Chef	Mj Åhs, Staffan (från 97-01-01 vid 4. förd)

Kameral

Chef	Kn Söderblom, Per (från 97-04-01 vid P4/Fo 35)
Kameral	Ass Broman, Lena (från 97-04-01 vid FogrpE)
Inköp/resor	Bint Helling, Gunilla
Lön	Bint Herre, Britt
Kameral	Ass Monica Wikenius (från 97-03-03)

Förrådsavd

Chef	Kn Laurén, Ulf

Redovisning

Chef	Bint Eriksson, Birgitta
Ass	Söderlund, Anette
Ass	Lööf, Irene (från 96-09-16)

Service/Fredsförråd

Chef	Fdmäst Isaksson, Lars
Stf	Fdmäst Öberg, Kerstin
Tff	Fdm Bäckman, Ingrid
Tff	Fdm Andersson, Leif

Krigsförråd

Chef	Kn Sundell, Ove
Områdeschef	Fdfm Ekström, Marie
Områdeschef	Fdfm Frisk, Anders
Områdeschef	Fdfm Falkenström, Christer
Mobservice	Fdmäst Hägglund, Bengt
Am	Fdfm Antonsson, Stefan
Tff	Fdm Tannemark, Kjell-Ove
Tff	Fdm Ek, Mathias

Alfta komp

Chef (till. C Am)	Kn Thuresson, Stig
Tff	Lt Nordvall, Daniel

Tekn avd

Chef	Mj Holmberg, Ulf
Depåing	Kn Johansson, Kjell
Systled GPL	Kn Blomqvist, Hans
Systled inf	Kn Eriksson, Ove
Tff	Lt Persson, Erik W

MAL-avd

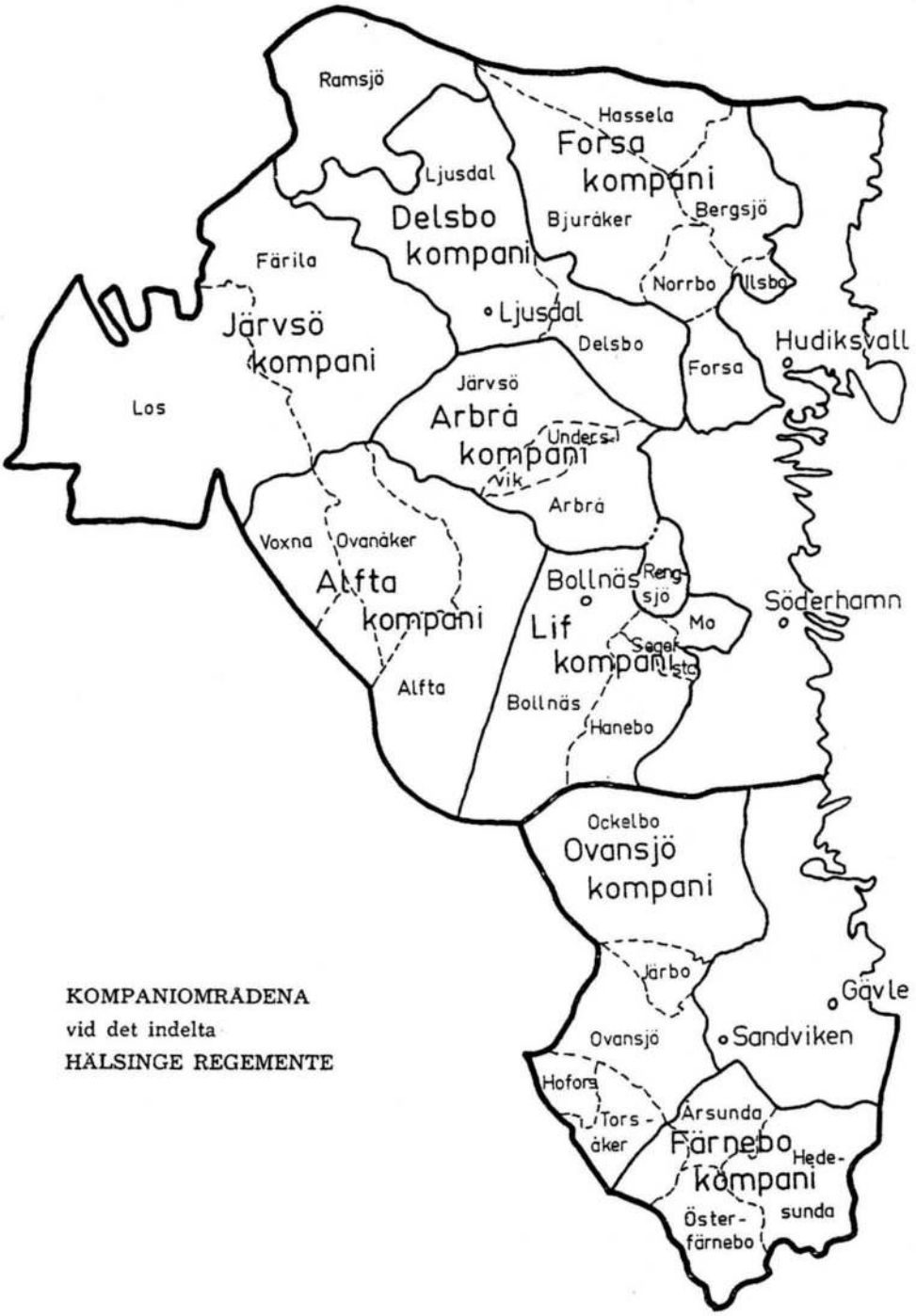
Chef	Kn Lundström, Kenneth
Driftchef	Jarnulf, Omar (från 96-10-01 vid HKV)
Maskin	Degerman, Stig
Drifttekn	Eklund, Lennart
Drifttekn	Englund, Lars-Göran
Drifttekn	Forsberg, Bo
Drifttekn	Bergman, Per
Drifttekn	Jägbrant, Magnus
Lokalv	Holm, Ing-Britt (pension från 97-07-01)

AMS-avd

Chef	Johansson, Sigvard

Marma

Tff	Lt Svensson, Ingemar
AMS-exp	Karlsson, Nils-Lennart

KOMPANIOMRÅDENA
vid det indelta
HÄLSINGE REGEMENTE

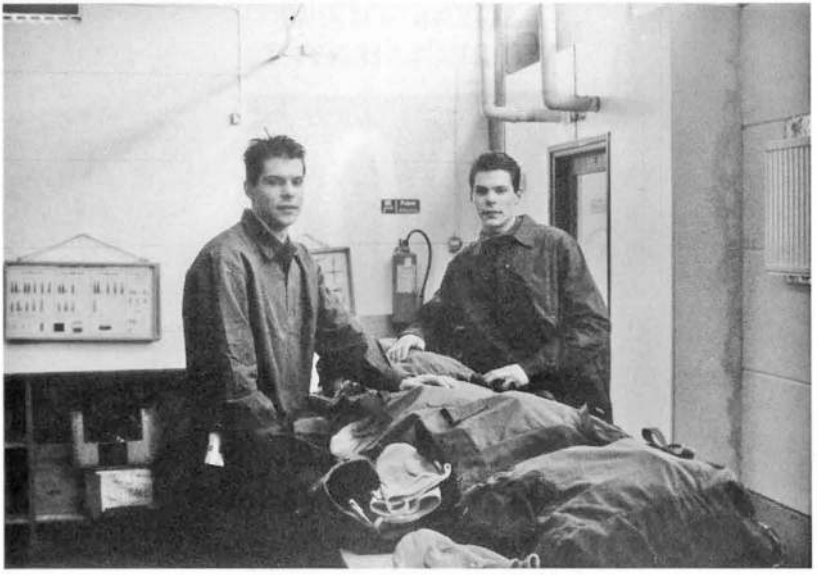
DAGENS SOLDAT VID REGEMENTET

ALFTA KOMPANI
Kompaniets vapen är grundat direkt på det månghundraåriga Alfta sockensigill. Sigillet ifråga framställer en ål slingrande i gräset, förmodligen på Voxnans strand. Vid vapnets framställning fick den gröna färgen symbolisera gräset medan den starkt stiliserade ålen förlorade sin svarta färg och istället blev en vit albinoål för att synas bättre.

Det snart avslutade verksamhetsåret vid Hälsinge regemente har varit dramatiskt. Som bekant drabbades vi av nedläggningsbeslut nummer två, innebärande att stora delar av verksamheten vid regementet överflyttas till Dalregementet och Underhållsregementet.

Det gångna året har varit märkligt även från en annan utgångspunkt, nämligen budgetårsmässigt. Vi har ju sedan evärderliga tider arbetat med så kallat "brutet räkenskapsår" inom den svenska statsförvaltningen. Nu har detta förhållande ändrats och vi har övergått till kalenderårsvis budgetprocess. Som en följd av detta omfattade det senaste budgetåret arton månader.

Värnpliktiga i förrådstjänst. Foto: Tillhör regementets arkiv.

Detta förhållande har dock inte påverkat de värnpliktiga som tjänstgjort vid Hälsinge regemente under sin grundutbildning. För deras del har detta ändå varit det märkesår i livet som första tjänstgöringen i Försvarsmakten alltid inneburit för landets ungdomar. Tyvärr är det numera så att allt färre unga män och för den delen även kvinnor bereds möjligheter att göra värnplikten. Om detta förhållande har det ordats mycket på högsta nivå inom såväl stats- som försvarsledning på senare tid. Från min gräsrotsnivå vågar jag dock påstå att värnpliktstjänstgöringen har synnerligen stor betydelse för en ung människas syn på sitt förhållande till sitt land.

Jag anser att dessa månader i kronans tjänst, många gånger innebärande strapatser, ringa betalning och bortovaro från hemmet bidrar aktivt till den unga människans inställning till de skyldigheter som åvilar oss alla som medborgare i Sverige. Det torde ge ungdomarna en känsla av tillfredsställelse att få ställa upp när så erfordras! Denna känsla får säkert stor betydelse för deras fortsatta förhållande till skyldigheter och rättigheter i vårt samhälle.

Efter denna inledning tycker jag att det är dags för en redogörelse för en del av de verksamheter som de värnpliktiga deltagit i.

De värnpliktiga har under året gjort betydande insatser i förrådsdriften och de andra funktioner inom regementet där de haft sin gärning. Förutom arbetet i förråd tjänstgör ju de värnpliktiga inom Fogrpenheten och vid fostabsexpeditionen. Under arbetet i mobiliseringsförråden runt om i för-

Värnpliktiga i regementets vakt och växel. Foto: Tillhör regementets arkiv.

svarsområdet har det naturligtvis varit många skiftande erfarenheter för de unga männen.

En mycket viktig del i de värnpliktigas utbildning vid Hälsinge regemente, vid sidan om befattningsutbildningen i förrådstjänst, utgör den rent militära utbildningen. I det sammanhanget har vi under året haft god hjälp av reservlöjtnanten Daniel Nordvall som med ungdomlig entusiasm genomfört fältdygn, stridsskjutningar med mera. Dessa övningar är mycket viktiga för att ge de värnpliktiga en helhetsbild av sina uppgifter.

Vad syftar då den utbildning till som bedrivs vid I 14? Jo, de värnpliktiga i MOB-förrådstjänst skall utbildas till att kunna handha och bygga upp olika förband innan Sverige mobiliserar. Det vill säga "rycker in" innan alla andra blir inkallade för att se till att förråden, där våra förband skall mobilisera, är uppfyllda med den materiel som står på förbandets utrustningslistor.

De DEPÅ-värnpliktiga skall utbildas för att kunna arbeta i olika staber med bland annat telefonväxlar, kopieringar, ordonnansverksamhet samt även vakttjänst med mera.

De värnpliktiga som utbildas vid I 14/Fo 21 gör sina första veckor vid I 13/Fo 53 i Falun. Där får de sin "AMU" (allmän militär utbildning). Där får de också motor-, vakt- och sjukvårdsutbildning med mera. Den vidmakthåller vi sedan vid I 14, så riktigt slut med skjutandet är det inte ännu i alla fall.

Utbildningen mot krigsuppgiften får de värnpliktiga genom att tillsammans med våra olika civila chefer arbeta i mobiliserings- och ammunitionsförråd, regementets växel samt vid försvarsområdesgruppsenheten.

Under 18 månader har 77 värnpliktiga "muckat" från I 14/Fo 21. De har gjort bra ifrån sig, och är väl lämpade för sin krigsuppgift och kan krigsplaceras.

Avslutningsvis kan det vara på sin plats att visa att vardagslunken kan även i dessa tider brytas då och då för lite pompa och ståt!

Ulf Laurén

Från nationaldagsfirandet på Rådhustorget i Gävle den 6 juni 1996. Fanförare är kapten Stig Thureson. Foto: Tillhör regementets arkiv.

DET SISTA SOMMARKAFFET

Torsdagen den 19 juni 1997 avtackade försvarsområdesbefälhavaren tillika regementschefen all personal i Soldatkyrkan.

Efter tal, utdelning av NOR och blommor med mera bjöds det på kaffe med dopp i det gröna utanför Soldathemmet.

Detta var det sista sommarkaffet på det gamla regementet!

Bilderna, som samtliga är tagna av Bockens "egen" fotograf, Evald Wiberg, ger kanske en föreställning om hur samlingen gestaltade sig.

Carl-Fredrik Elson

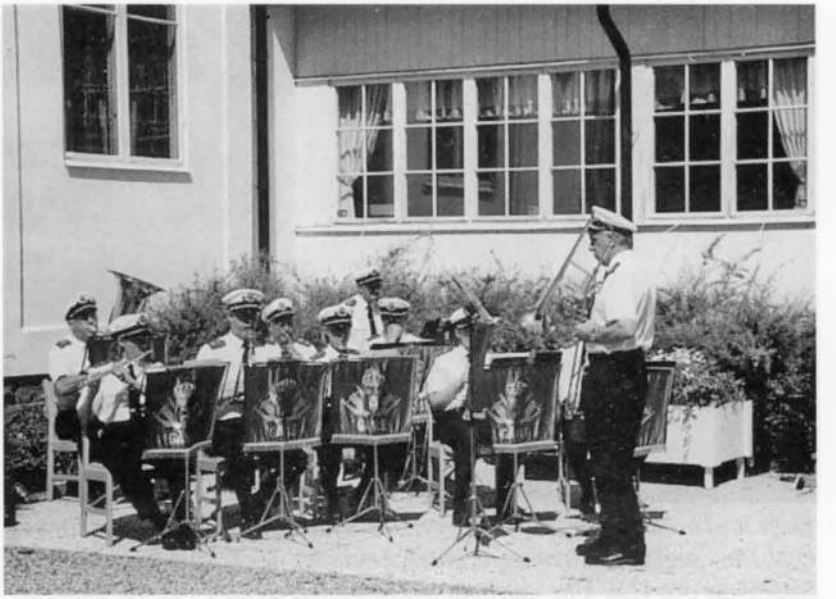
Försvarsområdesbefälhavaren och det stora prisbordet.

Tack till Ingbritt Holm, som går i ålderspension den 1 juli 1997, samt till Bertil Munther, som till hösten avgår enligt särskilda pensionsbestämmelser.

Utdelning av NOR till från vänster: Arne Wallin, Birgitta Eriksson, Lars Ljungkvist, Gunilla Helling och Carl-Fredrik Elson. Saknas på bilden Karl Gunnar Åkerlund.

Flygvapnets hemvärnsmusikkår Gävle är företrädd av sin oktett, som spelar under kaffet och förnöjer deltagarna.

E W Persson njuter av wienerbröd tillsammans med sin i dag mottagna hälsingebock.

Kaffe med bröd i det gröna. Från vänster: Staffan Åhs, Hans Blomqvist och Gun Uhr. Staffan Åhs tjänstgör sedan årsskiftet vid 4. fördelningsstaben i Strängnäs och Gun Uhr tjänstgör sedan början av juni i år vid Dalregementet.

Hårvården

Stortorget

GÖRAN LAGERBERG

Stortorget, GÄVLE

Telefon 026-18 55 22

MARMA LÄGER
– I DAG OCH I MORGON

Marma läger anlades 1880 och fältet togs i bruk av dåtidens artillerister. Det utnyttjades i början av Svea artilleriregemente, Artilleriets skjutskola och Positionsartilleriet. Marma användes som artillerifält fram till 1963 då Hälsinge regemente övertog förvaltningen. Förvaltningen kommer enligt Försvarsbeslut 96 (FB 96) att upphöra den 31 december 1997.

Hur är då lägret i dag?

När brigadutbildningen upphörde vid I 14/Fo 21 (FB 92) lades Marma i "malpåse". Det innebar att värmesystem tömdes och byggnader kallställdes, utom vissa byggnader som skyddsuppvärmdes till cirka plus tio grader för att inte förstöras. Plogning av vägar och lägerområde skulle göras av den som skulle öva på fältet och soldaterna skulle ligga i tält. En prislista fastställdes för alla tjänster som kunde behövas och låg till grund för den eller dem som beställde och nyttjade Marma skjutfält med läger. Så fungerar det i dag, även om prislistan har reviderats och grundföresatserna ändrats eftersom utnyttjandegraden av Marma blev mycket större än beräkningarna var, så någon "malpåse" mer än första året blev det inte.

Förvaltningsansvaret sköts från MAL-avdelningen i Kungsbäck med en pensionerad yrkesmilitär (löjtnant Svensson) och en "allt i allo" (N-L Karlsson) på plats i Marma. Driftpersonalen däremot utgår/pendlar från MAL-avdelningen i Gävle.

Marma utnyttjas av totalförsvaret exempelvis: frivilligorganisationer, polis, BRB, hundklubbar, flygförband F 16 och F 15, Lv 3, S 1, Ing 1 med flera. Förvaltarbostaden blev tom när chefen för Marma skjutfält (kapten Stig Persson) gick i pension men hyrdes senare ut till företaget NCC, som ansvarat för utbyggnadssträckan Marma, där Banverket har dragit om spåret till en större kurvradie samt gjort dubbelspår.

Detta har naturligtvis inkräktat på parkområdet i lägret och skjutfältets västra kant, men har inte påverkat användningsområdet vad avser övningar och skjutningar.

Ny infart till lägret med viadukt över de nya spåren är också utförd.

Det gamla sjukhuset är ombyggt till lägerexpedition. Gästande förband kan utnyttja matsalarna för utspisning med mat från exempelvis egen koktross (köksdelen med grytor med mera är i "malpåse"). Förläggning av personal kan ske i tre förläggningsbyggnader (så kallade kostabaracker), varav en har bastu. Det norra sanitetshuset är eluppvärmt och kan startas med kort varsel.

Bataljonsexpeditionen är eluppvärmd och kan nyttjas liksom att lektionssalar och vapenvårdsrum finns att tillgå i stambarackerna.

Rälsmålsbanan på skjutfältet utnyttjas flitigt. Även skjutplatser och sprängplatser på skjutfältet används ofta.

Marma läger med skjutfält är alltså inte i "malpåse" utan nyttjas i hög grad.

Ett av problemen med Marma skjutfält med läger är att framtiden har varit och är oviss. Endast mindre investeringar har utförts.

År 1995 beslöt regeringen att ge "lägret och dess omgivning" en status som statligt byggnadsminne med ett skyddsområde runt omkring. Det är 20 byggnader som blev byggnadsminnen och för dem kommer staten (Riksantikvarieämbetet, RAÄ) att ansvara för att underhållet inte blir ännu mer eftersatt.

Under 1996 avsatte RAÄ drygt en miljon för utvändigt fastighetsunderhåll av främst byggnaderna underofficersmässen, vaktlokalen och bastun.

Marma läger har efter beredskapstiden klarat sig från "större" bränder. I juni 1996 brann dock fyra byggnader ned. De gamla stallarna drabbades, och av totalt sju likvärdiga sammanhängande byggnader förstördes fyra på grund av oförsiktighet med eld av lekande barn. Stora värden gick till spillo, både kulturella och materiella. Byggnaderna kommer dock inte att byggas upp på nytt, då de tre likartade byggnaderna klarade sig från branden och därför kan återge hur det såg ut historiskt.

År 1960 brann sjukstall och hovslagarsmedja ned men dessa återuppfördes inte.

År 1958 brann norra avträdet ned men återuppfördes.

År 1930 brann officersmässen ned som också återuppfördes med samma utseende alldeles bredvid den gamla platsen.

Vi hoppas nu att resten får stå kvar till eftervärlden.

Marma i morgon!!

Behovet av skjutfält och läger för försvaret utreds av en arbetsgrupp i HKV (AgFält). När det gäller Marmas framtid har AgFält sagt i sin beslutsinriktning att flygvapnet (F 16) tar över Marma läger med skjutfält.

Vill inte flygvapnet (F 16) ha Marma återstår förmodligen bara avveckling??

Den som lever får se.

Lennart Sohl
Kenneth Lundström

Vyer från Marma i november 1967

Lägergatan söderut med underofficersmässen samt norra och mellersta stambarackerna.

Norra kanonplan sedd från bataljonsexpeditionen. Till höger norra stambaracken med 9. kompaniets "vapen", stallbyggnader samt en tjänstebostad.

Officersmässen.

Norra stambaracken sedd söderifrån. Till vänster "brandstationen" samt lägervaktens postkur. Foton: Knut Björkenstam.

FÖRSVARSOMRÅDESGRUPP HÄLSINGLAND SÖDRA

I serien, som beskriver försvarsområdets försvarsområdesgrupper (fogrp), har turen nu kommit till den mellersta fogrp, Hälsingland södra (HÄS). Namnet HÄS fick gruppen 1993. Tidigare hette den Söderhamnsgruppen. Varför detta namnbyte?

För innevånare i någon av HÄS kommuner (Ovanåker, Bollnäs och Söderhamn) är namnbytet naturligt. Tänk er själva att bo i Ovanåker eller Bollnäs och tillhöra Söderhamnsgruppen. Klingar inte bra. Ett namnförslag som var på tapeten var OBS-gruppen. Inte så illa men somliga ansåg att namnet lätt kunde medföra missuppfattningar (jmf obsklass). Nej, HÄS fick det bli, vilket även rimmar väl med andra samhällsfunktioners indelning, till exempel polisens.

Försvarsviljan är djupt rotad inom HÄS. Kanske beror det på att Hälsinge regementes vagga står inom gruppens gränser. Var? Mohed strax väster om Söderhamn. Varje sann "Hälsing" bör minst en gång i livet besöka minnesstenen i Mohed. Vilken upplevelse att stå vid minnesstenen, blunda och tänka sig tillbaka till gångna tider och framför sig se de olika sockenkompanierna i gryningen till ljudet av trumpetstötar och trumvirvlar komma uppmarscherande för att just på den plats, där Du står, lämnas av till översten för genomförande av möte. Pröva själv får Du se!

Dagens krigsförband inom HÄS genomför inte sina möten på Mohed utan i nära anslutning till sina krigsuppgifter och då främst i Söderhamns- och Bollnäsområdet. Hemvärnet dock över hela ytan. Ledningen av fogrp utövas inte heller i dag från det enligt dåtida mått pampiga överstebostället Mårdnäs, två km ssv Segersta kyrka utan från ett betydligt enklare "pörte" i Gävle (i fred).

I dessa nedskärningstider frågas ofta om olika områdens vikt ur militär synvinkel. När det gäller HÄS kan denna fråga besvaras med ett entydigt **ja viktigt.** Titta noga på en Sverigekarta och Du förstår varför. Nyckeln till Norrland eller omvänt till Mälardalen. Hamnar och flygfält.

Alla krigsförband är självfallet viktiga. Kanske är dock hemvärnet det viktigaste. Åt detta påstående finns säkert många som ler och framför sig ser bilden av hemvärnet som ett gäng krutgubbar med gevär m/96. HÄS hemvärn är, utifrån sina uppgifter, som främst består av bevakning av objekt, ytövervakning och specialuppgifter i hamnar och på flygfält, modernt utrustat och välutbildat. Medelåldern ligger kring 35 år. En ytterligare faktor, som starkt bidrar till hemvärnets vikt, är dess höga beredskap. Inom två timmar är huvuddelen av förbanden på plats vid sina viktiga objekt. Att vara först på plats kan icke nog värderas i en kritisk situation.

Bland hemvärnets uppgifter ingår signaturförändring av konstbyggnader. Här är det landsvägsbron i Arbrå som "förändrats". Foto: Torbjörn Lööw.

I det senaste försvarsbeslutet betonas, i ett läge då man har svårt att definiera en yttre fiende att en av Försvarsmaktens viktigaste uppgifter är att bistå det civila samhället vid svåra situationer i fred. Här kan hemvärnet, med sin organisationsstruktur, moderna utrustning, utbildning och höga beredskap, göra stora insatser. Inom HÄS läggs stor kraft på samverkan med övriga samhällsfunktioner, främst polis och kommuner (räddningstjänsten), för att inom upptäckta riskområden utarbeta planer så att samhällets totala resurser kommer samhällsmedborgarna till del på mest optimala sätt.

Inom fogrp biträder hemvärnet redan räddningstjänsten i kommunerna med bandvagnar samt förare. Nästa steg i denna samverkan är att polis och hemvärn gemensamt skall öva eftersök. Här torde hemvärnets hundpatruller vara till stor hjälp.

Har fogrp HÄS någon framtid? I samband med analysen av krigsorganisationens utseende efter senaste försvarsbeslutet fanns några mindre nogräknade krafter som i sin rationaliseringsiver avsåg slå samman Hälsinglands båda fogrp till en. Dessbättre vann icke dessa ivrare något gehör hos "Den som bestämmer". Fogrp HÄS kommer att bestå till fromma för krigsorganisationen och inte minst för övriga totalförsvarsorganisationer inom området.

HÄS strävan är att ytterligare fördjupa samarbetet med övriga samhällsfunktioner inom området. Enda sättet att själv få påverka är som vanligt att själv ligga på framkant och komma med förslag.

Personalen i HÄS har sedan 1993 verkat och kommer även i framtiden att verka efter mottot: "VÅGA PRÖVA"!

Jan Callenmark

BEREDSKAPSKONTROLL I OKTOBER 1996

Torsdagen den 24 oktober

Det var torsdagen den 24 oktober. Vädret var som vanligt denna oktoberdag. Lite mulet, inte särskilt kallt. Jag trampade till arbetet, precis som vanligt. Kamraterna på fogruppenheten betedde sig som vanligt denna dag. Ingenting runt omkring mig tydde på att det *inte* var en vanlig, normal, hyggligt kylig höstdag.

Strax före lunch ringde telefonen. Den *brukar* ringa strax före lunch. Men denna gång hörs en *ilsken* signal. Vanudå? Min telefon brukar ha en mycket behaglig ton – i normala fall.

Vår fo-stabschef (SC) – mycket myndigt i luren... "Kan du komma – *Omedelbart?"*

Jag uppfattade inte detta som en fråga utan som: "Kom upp till mig NU. *Ej* förhandlingsbart."

När jag kom in på SC rum, slutade han att misshandla datorn och pekade på en stol. Jag förstod vinken och satte mig – försiktigt, avvaktande.

"Fo 21 är utsatt för en beredskapskontroll från MB. **UPPGIFT:** Minera Skutskärs hamn inom XX antal timmar."

"Skojar du? Är det KRIG? Är det allvar?" Herregud – det var beredskapskontroll! Det blev ingen "vanlig" dag på gamla kära Kungsbäck!

Tillbaka till rummet, fram med beredskapsordern, objektplan Skutskärs hamn, lunch på rummet, prata med folk i telefonen (varför svarade jag på den **ilskna** telefonsignalen?), samverka med depån angående materiel, kontakt med IKFN-chefen, samtal med cheferna för Gävle och Älvkarleby hemvärnsområden (HvO). Dj-r, där spillde jag på skjortan. Skäll när jag kom hem. Ingen förståelse hemma att "krig" råder i Gävleområdet, överläggningar med golfpolaren/medarbetaren, kontakt med FFK (Frivilliga Flygkåren) o. s. v.

Såvitt jag förstår så har I 14 inte varit *så* nära krig på många, många år. Varför skulle detta drabba mig? En fredsälskande golflirare som denna dag fick ställa in den viktiga fysiska träningen. Fysmagistern på fogruppenheten, som *alltid* uppmuntrar oss att "fysa", fick inte sin vilja fram denna dag. Sorry fysmagistern – "krig" *måste* gå före, även för en golflirare! "Slaget om Gävle" hade just börjat.

Fredagen den 25 oktober

Dagen gick i förberedelsernas tecken. Chefen för krigsförråden började förbereda sin viktiga uppgift, som var att tala om hur vi hade ordnat med hamnminorna i amförråden, lastning, lossning, säkerhetsbestämmelser m.m. Hamnbefälet (pensionerad kapten vid I 14 sedan länge men nu aktiverad, intresserad och nyuppväckt med ett beredskapskontrakt på fickan), började omedelbart trakassera oss angående **sin** uppgift i det hela. Väldigt noggrannt, målmedvetet – som han **alltid** gjort påbörjades förberedelsearbetet för hans del: studium av reglementen, objektsplanen dissikerades in till minsta bokstav, trakasserierna av oss fortsatte oavbrutet: "Var finns båten? – När är den i Skutskärs hamn? – Finns kran? – Hur många hemvärnsmän får jag? – Jag vill ha fler! – Finns barack i hamnen, där vi kan klargöra minorna? – Varför vet du inte det?" Frånsett dessa – i mitt tycke *helt* oväsentliga frågor – så tycktes förberedelserna flyta enligt plan. Amförrådsförmannen och jag hittade ett *annat* förråd, där stridsvagnsminor låg. Dessa skulle *också* läggas i vattnet – i anslutning till hamnminorna. Tänk vad nyttigt det är med sådana här övningar. Alltid lär man sig något nytt. För mig var *allt* nytt vad beträffar hamnminering! "Det är mycket grejor på ett spett".

Gävle Hv hade övning denna helg. Snacka om flax! De fick erforderlig information om övningen och efter sedvanlig order från mig påbörjade de

Vid minförrådet. Löjtnant Nordvall, chef för IKFN-plutonen, till höger.
Foto: Tillhör författaren.

omedelbart sina förberedelser. Bravo chefen Gävle HvO. Snacka om tempoväxling!!

Även vår beredskapspluton, sammansatt av speciellt utvalda hemvärnsmän, den s. k. IKFN-plutonen, hade övningar denna helg!! Nån "däruppe" måste gilla mig!!

Nu återstod chefen för Älvkarleby Hv. Han "bröt ihop". Han hade ju arbete att utföra under lördagen. Arbete som skulle ge stora pengar. Lasse Johansson, chefen för Älvkarleby HvO: "– Är det krig – så är det krig". Han inställde sitt lördagsjobb och började förbereda "kriget".

Med sådana Hv-chefer behöver Fo 21 *aldrig* vara orolig för "fienden" – heders Lasse!!

Lördagen den 26 oktober

Klockan 0930 gavs order för dagens stora begivenhet – minering av Skutskärs hamn. Jag gav ordern från kajen vid serviceförrådet. Det är en bra plats att ge order ifrån. Prova gärna någon gång när ni har vägarna förbi.

Under eskort av IKFN-plutonen framryckte vi – en hel "skrälldus" med fordon – till i närheten av amförrådet. Under tiden vi framryckte längs vägarna framryckte FFK i luften. Den kontrollerade framryckningsvägarna och området runt amförrådet. Eftersom vi hade en man i flygplanet med telefonkontakt till IKFN-plutonen, så visste vi att det fanns folk vid förrådet. Nu gällde det att överraska dem. Och det gjorde vi!!

Minutläggning i Skutskärs hamn. Intill kranen instruktören kapten Per Enar Hammarstrand. Foto: Tillhör författaren.

Militärbefälhavaren (MB) själv-jo jag tackar jag! – var på plats vid amförrådet då IKFN-plutonen "dök upp" och säkrade platsen. Jaa – de dök verkligen upp, som en ubåt – från ingenstans. MB gav plutonen mycket beröm för dess uppträdande vid "säkringen" av objektet. Efter detta beröm från MB, gick det inte att snacka med den plutonen mer. Dess mannar var "kungar". Här tog chefen för krigsförråden vid och på sitt oefterhärmliga sätt, med rak vänsterarm och fingrarna ihop, redogjorde han för hur hanteringen i förrådet skulle gå till. Han lyckades, med sedvanlig elegans, dupera hela den församlade expertisen från MB-staben och Ing 1.

Vackert Ove – Du kan din uppgift!!

Mot hamnen – ånyo med eskort och en ännu större "skrälldus" med fordon i släptåg. Även denna gång spanade FFK längs marschvägen – hamnen. Vilken resurs vi har där!! Här skulle dagens höjdare komma. *Minfällning av hamnminor från båt!!*

Eftersom det tog lite tid men klargöringen och lastningen av minorna på båten – det tar nämligen lite tid att göra detta – så – lämnandes "säkerhetsbesättning", försvann MB med stab till lunchbordet på Fobefs inbjudan. (Ett skäligt tack för jättegod lunch – till kokpersonalen ur Älvkarleby HvO). "Säkerhetsbesättningen" från MB stab frös å det väldigaste eftersom vädret var ett *normalt* bataljonsövningsväder för "krigare" från Hälsinge regemente. Det blåste nämligen c:a 20 sekundmeter, "tjocka och drivis" samt regn. Man får förstå att termosen med varmt innehåll var mer intressant än att kolla båtskrället.

Så – när minorna åkte i vattnet stod endast de två närmast sörjande, golfpolaren och jag, på piren och beskådade det hela. MB med sin stab, som anlände lite brådstörtat efter ett kaffeosande telefonsamtal från "säkerhetsbesättningen" kunde bara konstatera faktum. Minorna är nu i vattnet! De fick **inte** se minfällningen från båt. Tablå!

Och på allt elände kom "ryssbåten", ett ryskt handelsfartyg – ett dygn för tidigt! Anmäld ankomst för båten var söndag vid 14-tiden, men den kom på "fällningsdagen".

Vi hade planerat att fälla 15 st minor – nu blev det barta två som fälldes från båten – DOM SÅG **BARA** GOLFPOLAREN OCH JAG!!!

Alltnog. Vi löste uppgiften med bravur – enligt MB. Hamnbefälet fick mycket beröm av övningsledningen. Det här med att minera en hamn – det kan hamnbefälet. Han körde dessutom med Hv-männen precis som han körde med sina egna gammelbeväringar en gång i tiden.

DET gillade övningsledningen också.

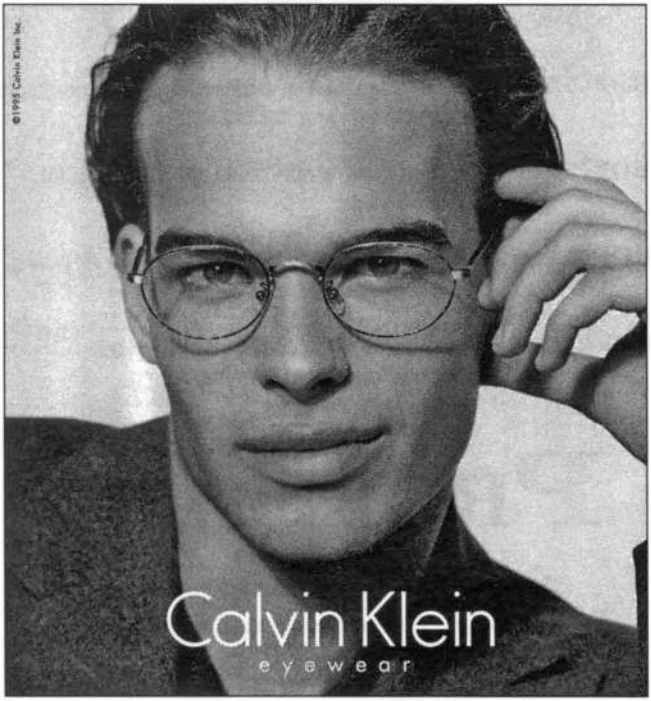
Detta var en mycket intressant och viktig övning för oss på I 14. Vi fick kvitto på att vår planläggning av hamnmineringen i Skutskär fungerade. Det kändes toppen.

Den gav oss också värdefulla erfarenheter för framtiden. Det som var bra

och funkade – det behåller vi som det är. Det som inte funkade så bra – det rättar vi till. Resten utvecklar vi!!!

Heders alla Ni som gjorde denna övning till en STOR framgång för I 14 och dess personal. MB kan även i fortsättningen lita på försvaret i sin nordöstra flank.

Gunnar Åkerlund

FOCUS GLASÖGON SYNSAM
Södra Kungsgatan 16, Gävle, telefon 026-62 24 22.

Hagelins KASSASKÅPSFABRIK GÄVLE Etablerad 1857

AB VÄRDESKYDD

Gefle Kassaskåp AB

PROFSAFE för traditionen vidare för Gävle som kassaskåps-byggarmetropol.

PROFSAFE bygger därmed vidare på en lång tidsera från 1857.

PROFSAFE har moderna lokaler, anpassningsbar produktions-utrustning och stor flexibilitet.

PROFSAFE har högt tekniskt kunnande och stark vilja för kundens bästa.

PROFSAFE vill att Ni hör av Er när det gäller säker förvaring. Vi löser de flesta förvaringsproblemen.

PROFSAFE finns i **Gävle telefon 026 - 18 95 06** och i **Stockholm telefon 08 - 600 07 70.**

PROFSAFE

Säkerhetsskåp • Serverskåp • Nyckelskåp
Värdeskåp • Redovisningsskåp • Kassaskåp
Dokumentskåp • Dataskåp • Diskettboxar

SJÖSTRIDSLEDNINGSPLUTON GÄVLE – VAD ÄR DET?

1985 omorganiserade marinen sina kustbevakningsförband till sjöstridsledningsförband. Av namnändringen framgår att ledningsuppgifter tillkom utöver bevaknings- och underrättelseuppgifter. Dåvarande 4. Kustbevakningsbataljonen inom Fo 21 blev Sjöstridskompani NN3.

1994 överfördes förbandet från MKN till MKO i samband med att Milo M kom att omfatta Fo 21 och förbandet bytte namn till Sjöstridspluton. Ändringen från kompani till pluton skedde av "politiska" skäl för att efterkomma beordrad minskning av marinens ledningsorganisation.

Med den mycket stora minskningen av marinens krigsorganisation norr om Ålands hav som då skedde blev Sjöstridspluton GE det enda kvarvarande marina förbandet inom Milo M norra område. Uppgifterna för förbandet ökade därför och området utökades och omfattas idag av kust och hav från norra Ålands hav till Milo M norra gräns. En kuststräcka på cirka 45 landmil!

Förbandet är direkt underställt CMKO och uppgifterna är i huvudsak:

- Sjöbevakar tilldelat område.
- Rapporterar läget till sjöss till CMKO/CMKN och markterritoriella chefer.
- Biträder CMKO med sjötrafikledning och företagsledning/-kontroll.
- Leder krigsfisket.

Fem närspaningsradarstationer och en kustspaningsradarstation ingår i förbandet. Två av flygvapnets nya radarstationer rapporterar sjömål direkt till Sjöstridspluton GE. Radartäckningen är således mycket god.

Materielen är modern och av god kvalitet. För insamling, sammanställning och ledning med mera är förbandet kopplat i ett datasystem som är snabbt och mycket personalsnålt. En ny funktionell stab-/ledningsplats har sedan förra året iordningställts på I 14/Fo 21 i Gävle.

I förbandet ingår 135 personer (resoff, lottor och vpl) samt cirka 80 hemvärnsmän med marina uppgifter. En i sanning något stor "pluton" med tunga uppgifter.

Förbandet är ett krigsförband och således ej normalt igång under fred. Underrättelseförband är emellertid mycket viktiga i ett så kallat krisläge. Genom stor villighet och tillmötesgående från I 14/Fo 21 har ett stort antal hemvärnsmän med marina uppgifter tilldelats förbandet. Dessa har utbildats på materielen och kan snabbt få igång förbandet vid beredskapshöjning. Genom främst frivilliga krigsförbandskurser i kombination med hemvärnsövning har förbandet de senaste åren kunnat öva två gånger per år. God balans råder därför mellan materiel och personal. När detta skrivs (juni 1997) skall förbandet delta i en större övning under oktober kallad Sammarin 97 som går i Bottenhavet.

Det mycket fina samarbetet med I 14/Fo 21 har också medfört att förbandet garanteras nödvändigt stöd avseende försörjning, bevakning och skydd med mera.

Som krigsförbandschef känns det mycket tillfredsställande och glädjande att vid nu gjord krigsförbandsvärdering kunna sätta en högre siffra än vad kravet på förbandet anger.

Förhoppningsfullt kan detta bland annat innebära att det finns ett viktigt och kvalificerat "öga" över kust och hav för Fo 21 med dess stridsgrupper.

Ninian Ramel
Kommendörkapten i flottans reserv
Krigsförbandschef sedan 1985

· ATT BYTA YRKE – FRÅN OFFICER TILL KRIMINALVÅRDARE!

Jag får mycket ofta frågan av gamla kolleger – hur kunde Du lämna försvaret, hur vågade Du gå över till en okänd bransch som kriminalvården? Hur är det att jobba i civil miljö? osv. osv.

Frågorna låter undantagslöst ana att man anser att mitt steg är att betrakta som en gigantisk förändring av tillvaron, ett stort äventyr, en stor risktagning etc.

Javisst – nog var det ett äventyr att lämna försvaret efter ett tredjedels århundrade och komma fullständigt okunnig utan att känna en människa till en stad där man knappast har satt sin fot.

Varför tar man då ett sådant steg? Mitt något primitiva svar är att jag tycker det känns bättre att ångra en sak man har gjort än att på sin ålders höst sitta och ångra det man **inte** har gjort. Kort och gott, jag såg det som en möjlighet att få leva ytterligare ett yrkesverksamt liv och få uppleva ännu en utmaning bland många andra.

Nå, hur blev det? På det mänskliga planet upplevde jag att det var häpnadsväckande lätt att komma in i en ny gemenskap. Inom kriminalvården möter man samma typ av hängivna, intresserade, kompetenta och lojala människor som finns i försvaret. För att inte bilden skall bli alltför rosenröd vill jag omedelbart tillägga att naturligtvis har jag mött även andra människor än dem som jag ovan beskrev, men dessa hade vi ju också i försvaret, eller hur?

Jag upplever också att jag mycket snabbt togs emot i en kamratkrets där man, även om man naturligtvis med ett förvånat intresse höjde på ögonbrynen över min bakgrund, aldrig med ett ord har ifrågasatt den kompetens min bakgrund har gett. Jag upplevde också en stor öppenhet när det gällde att ta emot mig. Nu efter tre år lever jag, precis som jag gjort i försvaret, med en stor mängd arbetskamrater som jag också betecknar som nära vänner.

Ledarskapsmässigt noterar jag med viss tillfredsställelse att organisationen är häpnadsväckande lik försvarets. Det finns ett "högkvarter" på drygt 200 personer, det finns sex"militärområden" (kriminalvårdens regioner), det finns ett stort antal "regementen" (representerat av lokala myndigheter som anstalt, häkte och frivård – tillsammans cirka 150 stycken). Organisationen var alltså inte särskilt svår att tränga sig in i, ej heller att lära sig hantera utifrån ett ledarperspektiv.

När det gäller själva ledarskapet så är min uppfattning att "chef" är ett yrke i sig. Har man jobbat länge som chef har man lärt sig vissa elementa som till exempel att stå pall för det tryck man alltid blir utsatt för och att klara den mycket viktiga kommunikationsbiten. Att fatta beslut har ju aldrig va-

Officeren Österdahl från ett besök i Minsk i Ryssland i samband med en uppföljning av en större manöver. Foto: Tillhör författaren.

rit något problem för en militär. Möjligen är det så att min nya organisation något får lida av att jag ibland kan vara lite väl snabb i just det momentet.

Hur är det då med kunskaperna? Givetvis saknar jag en hel del detaljkunskap, framför allt på det juridiska planet och naturligtvis även när det gäller hur det egentligen går till inne på en anstalt. Jag har dock tillbringat så mycken tid ute "på fältet" att jag ändå känner mig ganska trygg.

Samarbetet med den politiska nivån är en annan intressant jämförelse. Jag upplever att den politiska nivån har, om jag får uttrycka mig något vårdslöst, ett "lagom stort" intresse. Många politiker är personligt intresserade, har en rimlig kunskap och gör relevanta bedömningar av våra problem. En annan viktig faktor, som vår förre statsminister nämnde i valdebatten för några år sedan, är att kriminalpolitiken inte kan utsättas för snabba och dramatiska förändringar allteftersom det politiska mandatet varierar utan den måste följa en långsiktig linje. Detta har jag upplevt i hög grad och det gör det jämförelsevis lätt att möta de politiska ambitioner som finns hos de olika partierna. Till saken hör också att Justitiedepartementet har en för samverkan lämplig organisationsstruktur och dessutom en hög kompetens både stabsmässigt och i sakfrågorna.

Massmedialt är kriminalvården precis som försvaret rätt ofta i hetluften. Vad jag ibland lider av är att ett antal "åsiktsmannekänger" ofta har lätt att nå ut med sina åsikter och att detta skapar en hel del myter om kriminalvården. Det som jag anser vara relevanta tillrättalägganden upplevs av massmedia inte alls som särskilt intressant. Snarare är det väl så att mina faktaredovisningar förtar mycket av dramatiken i de massmediala utspelen. Jag har fått finna mig i att både bli refuserad i tidningar och bortklippt i TV-intervjuer under förevändningen att "detta är ju bara fakta, Du angriper ju ingen" för att nu ta ett citat från en av våra stora dagstidningar. Detta lär man sig dock efter hand att leva med.

Det som jag upplever som problem av en annan dignitet än i försvaret är möjligheterna att rekrytera chefer på olika nivåer. I försvaret känner vi varandra mycket väl. Dessutom har vi ett vitsordssystem och befordringsberedningar. Det gör att jag upplevde försvarets personalhantering som jämförelsevis stabil och välplanerad. (På denna punkt är jag medveten om att en och annan kanske skakar på huvudet.)

Inom kriminalvården finns det förvisso en god kännedom om personalen, men kanske inte alltid när det gäller deras kapacitet i ledarskapssituationer. Dessutom behöver vi rekrytera en hel del utifrån vilket naturligtvis i sig är intressant men också förenat med viss osäkerhet.

Jag upplever också att chefsrollen på det lokala planet är mer slitsam än jag upplevde att den var i försvaret. Chefer i kriminalvården blir ofta ifrågasatta och angripa. Den militära kulturen att stötta sin chef är inte lika utvecklad inom kriminalvården. Jag har den största respekt för de lokala cheferna och alla de problem de har att hantera i ofta ganska konfliktfyllda organisationer.

Nästa fråga: Vad har jag då åstadkommit under de tre år som jag jobbat? Naturligtvis har jag personligen inte kunnat åstadkomma någonting, utan allt som har skett har skett tillsammans med organisationen. Det som jag känner särskild tillfredsställelse över att mera personligen ha tagit tag i är lösandet av en långvarig arbetstidskonflikt som under en period anses ha förlamat mycket av utvecklingen inom kriminalvården. Här krävdes en mycket tuff och rak fight med vår största personalorganisation som ledde till att för första gången i svensk arbetsrätt fick frågan avgöras i en särskild nämnd. Omröstningen där utföll till min fördel. Det skall sägas till denna personalorganisations stora heder att efter den mycket bittra striden har man på ett konstruktivt och ärligt sätt återupptagit samarbetet som nu fungerar perfekt.

Jag har medverkat till att vår ekonomihantering, planering och uppföljning, har utvecklats, bland annat har vi på senare år fått en "ren" revisionsberättelse, vilket vi inte fick när jag just tillträtt. Jag har också medverkat till att genomföra ganska stora besparingar, sammanlagt under min tid ligger beloppet, något förenklat, på över en miljard SEK på fyraårsbasis. Detta har

Kriminalvårdaren Österdahl "inburad" i Lefortovofängelset i Moskva.
Foto: Tillhör författaren.

i huvudsak genomförts i form av nedläggning av myndigheter, sammanlagt 30 stycken runt om i landet. Problemen och uppståndelsen har varit desam-

ma som vid regementsnedläggningar fast i mindre skala, eftersom våra myndigheter är mindre.

Den stora uppgift jag står inför 1997/98 är att förändra en lokal organisation från 140 enheter till 37, innebärande att jag slår ihop häkte, anstalt och frivård på en ort eller inom ett visst område till en myndighet. Detta för att uppnå bland annat bättre samverkan i det dagliga arbetet och en starkare lokal myndighetsnivå som möjliggör fortsatt decentralisering. Detta upplevs av personalen som en mycket stor förändring och kommer säkert att innebära mycket arbete under 1997 och 1998.

Den dagliga tillvaron upplever jag mycket positiv. Vi har en fin ton och en positiv miljö att arbeta i. Häpnadsväckande nog är jag betydligt mera operativ än jag någonsin varit i försvaret. Detta bland annat beroende på att kriminalvården med tanke på sin speciella uppgift har en viss "skandalpotential", vilket gör att många frågor ganska snabbt hamnar hos mig.

Jag är mycket ute i organisationen och träffar personal och intagna. Nu när jag går in på mitt sextionde levnadsår, får jag väl erkänna att jag åker förbi de regementen som jag tidigare besökt med visst vemod men känner samtidigt ett starkt välbehag i att slippa ställa mig på ett blåsigt övningsfält och titta på en övning och i stället få gå in i ett varmt kansli, äta hembakad sockerkaka och diskutera livet med allt från livstidsdömda till rattfyllerister som "haft lite otur".

Jag talar mycket med de intagna och faktum är att man då också stöter på både intressanta människor och gripande människoöden. En majoritet har hamnat där på grund av olika former av missbruk. Man måste ha insikt i de intagnas situation och en viss förmåga till empati, annars har man mycket svårt att arbeta inom kriminalvården.

En annan sak som i hög grad styr min dagliga tillvaro är att Sverige i kriminalvårdssammanhang är en internationell stormakt. Våra kunskaper är mycket efterfrågade, innebärande att jag får många besök och inbjudningar att åka runt i Europa och även i världen i övrigt. Det är ganska fascinerande att ha besökt ett antal östeuropeiska fängelser, FN-konferens i Kairo och ett antal Europarådskonferenser och så vidare. Det är påfallande för övrigt vilken status min militära bakgrund ger mig i många länder, i synnerhet i Östeuropa.

Sammanfattningsvis: Naturligtvis saknar jag många av mina gamla kamrater, men jag har fått nya som jag i hög grad uppskattar. Mina arbetsuppgifter anser jag är mycket meningsfulla och intressanta.

Jag ångrar därför inte ett ögonblick mitt till synes dramatiska steg. Jag skulle nog också vilja påstå att som försvarsanställd behöver man aldrig vara rädd för att byta yrke. Vi har en ganska användbar bakgrund.

Bertel Österdahl

Mässfest på underofficersmässen någon gång i slutet på 1950-talet. Från vänster: Åke Julander, Lennart Stoltz och Sten-Erik Stolth.
I bakgrunden troligen till vänster Torsten Åström och till höger Allan Samuelsson.

Foto: Tillhör regementets arkiv.

REGEMENTETS RESERVOFFICERSKÅR

—

ETT TACK OCH FARVÄL

Under 1993–1994 "omstruktureras" regementet från att ha varit ett fullödigt av intensivt liv sjudande infanteri- och landskapsregemente med försvarsområdesstab, grundutbildning av cirka 1000 värnpliktiga, omfattande krigsförbandsövningar, en krigsorganisation med alltfort en brigad, Gästrikebrigaden/IB 14, och andra krigsförband till att bli en försvarsområdesstab m.m. Ingen grundutbildning av länets söner, ingen brigad i krigsorganisationen och reducering av övriga krigsförband. Den nya organisationen gäller från och med den 1 juli 1994. Regementet lever dock vidare och under sitt gamla, ursprungliga namn, Hälsinge regemente.

Nu är det dags igen! "Omstrukturering nummer två" genomförs under 1997 som en följd av riksdagens försvarsbeslut av den 13 december 1996. Vad som denna gång återstår är en "enhet" under Dalregementet. Kvarvarande personal skall arbeta med och svara för utbildning av hemvärn och de frivilliga försvarsorganisationerna. Dock skall alltfort denna "enhet" benämnas Hälsinge regemente.

Om grundutbildningens upphörande och Gästrikebrigadens nedläggning var det mest remarkabla 1994 så är nog motsvarande denna gång att regementets reservare försvinner. Från och med 1998 har regementet ej längre några reservofficerare. Dessa överförs till andra förband eller lämnar reserven. En värdig ceremoni genomförs på Marma i slutet av augusti 1997 för att markera denna viktiga milstolpe i regementets historia. Om detta står att läsa i nästa kapitel.

Det kan därför vara lämpligt att något redogöra för reservofficersinstitutionens bakgrund. Något sådant har ej heller tidigare förekommit i årsboken.

*

Ännu i slutet av 1800-talet utgörs huvuddelen av den svenska armén av arvet efter Karl XI:s indelningsverk. Det finns bortåt 20 000 indelta knektar och 3000 indelta ryttare. Härtill kommer omkring 7000 värvade soldater ur i huvudsak de så kallade specialtruppslagen och 30 000 beväringar. Det står dock helt klart att denna organisation överlevt sig själv. Det gäller också för motsvarande organisation inom flottan.

Det som främst kommer att styra utvecklingen och leda fram till förändringar är den tekniska utvecklingen samt intresset för frivilligförsvaret, det senare i form av skarpskytterörelsen. Denna kommer som mest att omfatta över 40 000 skyttar. I samband med övergång från indelt till värnpliktsarmé krävs att det heltidsanställda befälet kompletteras för att täcka upp krigsorganisationens behov. Kungl. Maj:t utfärdar därför en förordning beträffande inrättandet av reserver och anställning i dessa reserver för förtidsavgångna och pensionerade officerare. År 1879 kommer nådiga förordningar för flottan och 1880 för armén. Först den 13 juli 1887 utfärdas en kungörelse angående utbildning av reservbefäl för flottan. Kungörelsen omfattar antagning av reservofficersaspiranter, utbildning, repetitionsövningar, befordran och ekonomiska villkor. Genom ännu en förordning samma år kommer jämväl arméns reservofficerskår att utökas. Den kommer då även att omfatta läkare, veterinärer och intendenter. Ytterligare några år senare kommer förordningen att utökas med underlöjtnant i reserven.

Det fastställs redan från början att rekrytering till reservofficerskåren skall ske på frivillighetens väg. Den skall också begränsas till den akademiska ungdomen, enär endast denna anses ha den erforderliga civila skolunderbyggnaden. Det vid denna tid, slutet av 1800-talet, växande försvarsintresset anses skapa goda förutsättningar för rekrytering av reservofficerare.

Så blir det emellertid inte. Första årets utexaminerade reservofficerare, 1892, består enbart av fem aspiranter. Behovet är beräknat till 52 man per år. Vad kan då denna dåliga rekrytering till armén bero på? Troligen är längre tjänstgöringstid och dåliga ekonomiska ersättningar orsak till detta. Lusten att kvarstå i reserven visar sig också bli mindre, ej minst beroende på dåliga ekonomiska villkor i samband med tjänstgöring. Yrkesofficerarna ser också stundom nedlåtande på sina kamrater i reserven, ibland kallade "amatörkrigare", ett förhållande som ej bidrar till god rekrytering.

Inom flottan går emellertid rekryteringen mycket bättre. Inom denna försvarsgren har reservofficerarna redan före sin utbildning valt sjötjänsten till levnadsbana medan det för dem som väljer armén kan vara svårt se fördelarna i detta kopplat till den civila karriären.

I och med införandet av 1901 års härordning ökar behovet av reservofficerare. För att bredda möjligheterna till rekrytering minskas fordringarna på förkunskaperna på så sätt att andra än studenter skall kunna komma ifråga. Så småningom ändras också tjänstgöringsbestämmelserna för att bättre passa det civila yrkeslivets krav. Reservofficerarna tillåts också få tjänstgöra på annan tid än repetitionsövningarna. Härigenom minskar antalet förtidsavgångar bland reservofficerarna.

Antalet utexaminerade reservofficerare är åren 1905–1910 mellan 113 som lägst och 176 som högst. Efter en nedgång fram till första världskrigets utbrott stiger rekryteringen åter 1915–1918 till mellan 118 och 296 för att

1921 endast vara 41. Härordningen från 1925 utgår från ett årligt behov av 130 nya reservofficerare.

I och med inkallelser och beredskap under det första världskriget befästs den goda ställning inom såväl försvaret som det civila samhället som reservofficerarna åtnjuter allt sedan dess. Dessa blir helt accepterade av sina aktiva officerskamrater. Reservofficerarna kommer också att bekläda befattningar som de egentligen inte är ämnade för, exempelvis att fylla kadrar vid linjeförbanden.

Under mellankrigstiden organiserar sig reservofficerarna också fackligt. Det är nödvändigt för att ta tillvara denna kategoris intressen. Ej minst gäller det de ekonomiska villkoren.

Trots nedgången för försvaret under 20- och 30-talen kan reservofficersrekryteringen hållas uppe på en tillfredsställande nivå. Under 30-talets första år tillförs organisationen årligen 150 nya reservofficerare. Det innebär att det 1939 finns en reservofficerskår utan vilken de omfattande mobiliseringarna inte kan bli möjliga. Härtill kommer utbildningen av de 10 000-tals värnpliktiga som ingår i utbildningsreserven. I likhet med vad som var förhållandena under första världskriget får även under det andra världskriget reservofficerare tjänstgöra i befattningar som egentligen är avsedda för aktiva officerare. Erfarenheterna av detta blir positiva och föranleder arméledningen att reformera reservofficersutbildningen mot ett större ansvarsområde. Det årliga behovet av nya reservofficerare fastställdes 1943 till 220 stycken för att 1951 höjas till 350. Antalet under kriget utbildade reservofficerare uppgår till 2 925 med en topp 1941 på 797. En del reservofficerare tar steget över till den aktiva officerskåren, andra finner de ständiga inkallelserna ryckiga och tjänstgör nästan under hela beredskapen, andra åter tjänstgör i den finska armén som frivilliga i de svenska förbanden under såväl vinterkriget som fortsättningskriget.

Under de allvarsfyllda beredskapsåren vinns inom reservofficerskåren en stadga och inre fasthet som bottnar i dess ansvarskänsla och pliktkänsla. Kåren är fullt medveten om de krav som ställs på den i krigsorganisationen. Idealitet och allmänt militärt intresse är också något som kännetecknar kåren och dess medlemmar. Vid beredskapens slut 1945 yttrar arméchefen om sina reservofficerare: "Under de gångna krisåren har vår reservofficerskår nått ett maximum av duglighet, som i stor utsträckning ställt den i samma nivå som statofficeren". Ord att ej yvas över men väl att känna stolthet över!

*

Så långt tillbakablicken. Under efterkrigstiden tjänstgör våra reservofficerare i samband med befälsövningar och krigsförbandsövningar. Några gör extra tjänst på somrarna som så kallade "sommarbarn". Personligen

tycker jag att det liksom blåser som en frisk vind in över kaserngården då reservarna, som vi vanligtvis säger, rycker in för att fullgöra sin tjänst. Mässen lever upp då denna blir reservarnas hem under inkallelsetiden. Matlaget till middagarna blir större, det "ljugs och berättas" vid kaffet. Nya ämnen diskuteras och säkerligen får jag och andra bland de aktiva kamraterna nya infallsvinklar och synpunkter oss till del på olika områden inom såväl den militära som civila världen. Ibland tvingas vi kanske också till nyttigt omtänkande. Ja, sannerligen att umgänget med reservarna har gett mig mycket! Tack för det Ni alla, ingen nämnd och ingen glömd!

Jag har under ett par perioder under mitt yrkesverksamma liv haft förmånen vara kurschef för reservofficerskurser. Under två år på 1970-talet vid Arméns Stabs- och sambandsskola i Uppsala, då jag årligen genomför stabstjänstkurser på bataljons-, brigad- och försvarsområdesnivå. Två reservare hemifrån kan jag erinra mig i detta sammanhang, nämligen Gösta Wessling och Ove Anonsen. Så tjänstgör jag i början av 1980-talet på Militärhögskolan i Stockholm och blir kurschef (armén) för de två första reservofficersofficerskurserna på denna skola (MHS ROK A) våren 1984 och 1985. Bland kända elever från dessa kurser kan jag nämna Nils Lundgren (chefsekonom på Nordbanken), Erik Lidén (journalist på Svenska Dagbladet) samt Björn Körlof (då riksdagsledamot).

*

Etthundratio år efter det att reservofficersinstitutionen tillkommer så är det dags för vårt regemente att säga tack och farväl till sina reservofficerare. Det gör vi genom att uttrycka vår stora uppskattning över deras gjorda insatser och för allt vad de på olika sätt betytt för regementet under de gångna decennierna. Det är ett vackert minne som dessa fast anställda reservare lämnar efter sig.

Den gamle indelte knekten kunde, om han skött sina åligganden, vid sitt avsked få vitsordet "troget tjänat och sig synnerligen väl skickat". Må det gälla även för Kungl. Hälsinge regementes reservofficerare, när dessa nu lämnar in efter fullgjort värv!

Knut Björkenstam

Källor:
Reservofficerare i Norden (Karlskrona 1985).
Reservofficeren nr 3/1987.
Reservofficeren 100 år (Karlbergs slott 26/9 1987).

REGEMENTETS AVTACKNING AV RESERVOFFICERARNA

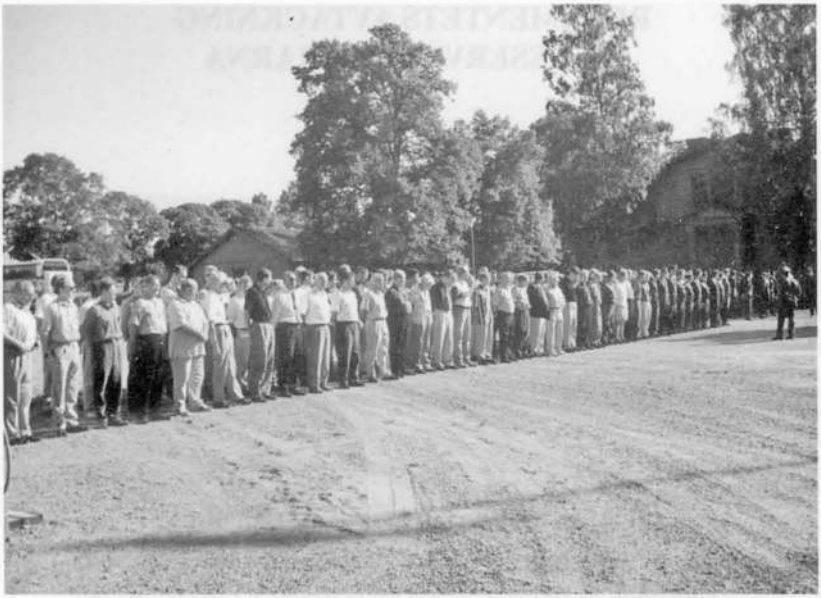
I strålande sensommarväder hade en stor del av regementets reservofficerare, 120 stycken, mött upp på Marma den 28 och 29 augusti 1997 för att bli avtackade av regementet och få information om framtiden och om nya förband.
De flesta av Hälsinge regementes reservofficerare kommer efter den 1/1 1998 att tillhöra I 13/Fo 53 och NB 13.
Från I 13/Fo 53 och NB 13 deltog respektive chef med medhjälpare.

Ur programmet:

15.45 Musikkåren konserterar.
16.00 Parad för fanan.
Tjänsteförrättande försvarsområdesbefälhavaren talar.
Utdelning av förtjänstplakett till deltagande reservofficerare.
Fanmarsch till Kungl. Hälsinge regementes marsch.

Uppställning framför bataljonsexpeditionen. Flygvapnets hemvärnsmusikkår Gävle i bakgrunden. Foto: C-F Elson.

Reservofficerarna uppställda för avlämning av före detta försvarsområdesbefälhavaren och regementschefen, överste 1. Folke Ekstedt.
Foto: C-F Elson.

Fanmarsch. Fanförare är major Göran Larsson. Foto: C-F Elson.

Klockan 19.00 avåts en traditionell soldatmiddag med bland annat ärtsoppa och punsch i den gamla mässen på Marma. Mässen var för detta tillfället rikt smyckad och 145 matgäster lät sig väl smaka. Samtal och minnen avhandlades till långt in på natten.
Nedan återges tjänsteförrättande försvarsområdesbefälhavarens, överstelöjtnant Lars Ljungkvist, tal till reservofficerarna.

Carl-Fredrik Elson

Tal till Hälsinge regementes reservofficerare

Än en gång välkomna till Marma och till denna högtidliga ceremoni. Det är glädjande att så många reservofficerare har kunnat deltaga i dessa två mötesdagar. Det har känts viktigt för oss som dagligen arbetar vid regementet och förhoppningsvis även för er att få träffas, dels för att umgås under trevliga former och prata om minnen, dels för att kunna hjälpa er till nya befattningar i den kvarvarande krigsorganisationen. Vi får inte låta nedläggningen av regementet förblinda oss utan alltfort har vi ett starkt försvar med krigsförband, där inte minst ni har viktiga uppgifter att lösa.
Kvar i Gävle blir Gävleborgsgruppen med elva officerare och tre civila som skall svara för krigsförbanden inklusive hemvärn, frivilligverksamheten, samverkan med kommuner m m. Gruppen lyder under chefen för Dalregementet och ingår i det nya Dalarnas och Gävleborgs försvarsområde. Grup-

Utdelning av förtjänstplaketter. Från vänster: överstelöjtnant Lars Ljungkvist, Björn Jonsson, kapten Bertil Munther, Bo L Grawe, löjtnant Erik W Persson, Krister Enlund samt Lennart Littorin. Foto: C-F Elson.

pen svarar naturligtvis för verksamheten i Gävleborg. Chef för den nya Gävleborgsgruppen är överstelöjtnant Håkan Nordfors.
Reservofficeren var inledningsvis pensionsavgången officer som hade tjänstgöringsskyldighet i krigstid, men från 1892 utbildas officerare som direkt efter utbildning anställs i reserven. Reserven har ofta varit avgörande för striden. I uppslagsböcker sägs om reserven att: "man sätter in den när avgörande kraftyttring erfordras eller en oväntad fara måste avvändas". Ett avgörande viktigt instrument.
Reservofficeren är viktig och kommer i sin nya roll i framtiden att bli allt viktigare för vårt försvar.
För 289 år sedan efter slaget vid Ljesnaja, som regementet gick segrande ur men med så stora förluster att namnet sedermera ströks bort som segernamn på fanan, närmare bestämt den 19 oktober 1708, sammanslogs återstoden av Hälsinge regemente, cirka 400 man utan tross, med Dalregementet. Hälsingarna fördelades med cirka 50 man vardera till Dalregementets åtta kompanier.
1998 sammanslås åter Hälsinge regemente med Dalregementet. Denna gång bidrar vi bara med hälften så många, aktiva yrkesofficerare, civila och reservofficerare, cirka 200 man. Även denna gång utan tross.
Historien tycks i viss mån upprepa sig.
Till slut: Tack alla reservofficerare för gjorda insatser och lycka till i framtiden och lycka till Dalregementet, Dalabrigaden, Upplands regemente med flera som får ett tillskott av dugliga reservofficerare.

Marma den 7 juni 1997. Från vänster badhuset, sjukhuset, vakt- och arrestlokalen. Foto: Knut Björkenstam.

REGEMENTETS UTMÄRKELSETECKEN

Regementets utmärkelsetecken finns i form av medaljer, plaketter och jetonger. Förutom dessa används Hälsingebocken i trä och regementets bordsstandar som belöningar eller gåvor vid vissa sammanhang.

Utmärkelsetecknen har tagits fram för i huvudsak två syften, nämligen att minnas någon speciell större händelse eller som belöning för goda insatser.

Förutom regementets utmärkelsetecken har föreningarna och frivilligorganisationerna som är knutna till regementet sina egna utmärkelsetecken.

Medaljer

Bland medaljerna finns tre varianter vad avser benämningen av medaljerna. De tre varianterna är förtjänstmedalj, belöningsmedalj och idrottsmedalj. Idrottsmedaljen är i sig naturligtvis en belöningsmedalj för goda idrottsliga insatser. Förtjänstmedaljerna erhålls som regel efter ett antal verksamma år med goda insatser för regementet. Belöningsmedaljerna erhålls vanligtvis efter en väl genomförd insats.

Hälsinge regementes förtjänstmedalj

Denna förtjänstmedalj togs fram 1959 och 1992.

Denna medalj är godkänd av Försvarsmakten att bäras till uniform.

Denna medalj finns i guld och silver. Medaljen från 1959 i 12:e storleken och medaljen från 1992 i 8:e storleken, band kluvet i svart och vitt.

Förtjänstmedalj från 1959.

Förtjänstmedalj från 1992.

Medaljen tilldelas personal vid regementet som på ett hedrande sätt fullgjort sina plikter. För guld erfordras 20 år och för silver 10 år. Förtjänstmedaljen kan också tilldelas person utanför regementet som gjort betydande insatser för regementet.

Medaljen från 1959 utnyttjades av okänd anledning ej länge, varför medaljen av många fallit i glömska.

Under 1992 kom Mats Alnevik med förslag om att ta fram en ny förtjänstmedalj. Dåvarande regementschefen Folke Ekstedt hade erfarenhet sedan sin tid vid Fo 67 och AF 1 om stadgar för förtjänstmedaljer. En medaljnämnd tillsattes för att ta fram stadgar och föreslå vilka som skulle tilldelas medaljen. Den 14 januari 1993 medgav ÖB att förtjänstmedaljen får bäras till uniform.

Medaljen i 8:e storleken delas fortfarande ut vid regementet.

Kungl. Hälsinge regementes belöningsmedalj

Delades ut till bäste soldat bland de värnpliktiga på respektive kompani. Belöningsmedaljen går också under namnet "hästskenarmedaljen". Historier om hästskenarmedaljen berättas fortfarande, men få vet namnets uppkomst.

Kungl. Hälsinge regementes idrottsmedalj

Regementets medalj i guld och silver med svart/vitt band samt jetong i silver och brons utdelas som pris för goda prestationer vid idrotts- och skyttetävlingar som regementet anordnar.

Det torde vara många soldater och befäl som genom åren har tilldelats denna medalj eller jetong i någon valör.

Plaketter

En plakett finns vid regementet, den så kallade minnesplaketten. Utöver minnesplaketten har en äldre plakett funnits.

Kungl. Hälsinge regementes minnesplakett

Minnesplaketten hette från början Kungl. Hälsinge regementes plakett, men har under senare tid döpts om eller bara börjat kallas för – minnesplakett. Plaketten tillkom 1935. Stansen betalades då av officerskassan, pla-

ketterna jämväl av officerskassan, dock vid utdelning till underofficerare eller underbefäl av respektive befälskår.

Stadgarna har sedan 1935 omarbetats ett antal gånger.

Plaketten tilldelas enligt nu gällande stadgar såsom minnesgåva personal som slutar sin anställning vid Hälsinge regemente. Plaketten finns i guld, silver och brons.

Plakett Gävle Försvarsområde

1943 organiserades Gävle försvarsområde med stab att verka även i fredsorganisationen. Den 1 juli 1973 slogs Gävle försvarsområde ihop med Kungl. Hälsinge regemente till en ny myndighet – Kungl. Hälsinge regemente och Gävleborgs försvarsområde – I 14/Fo 49.

Plaketten är alltså från tiden före 1973 och var Gävle försvarsområdes plakett.

Efter 1973 torde Gävle försvarsområdes plakett ej längre ha delats ut.

Jetonger

Jetongerna är framtagna för att minnas en större händelse i regementets historia.

Kungl. Hälsinge regementes minnesjetong av 300-årsjubileum 1924

Med anledning av 300-årsdagen den 12 juli 1924 togs jetongen fram. Den delades sannolikt ut till personer som utmärkt sig och kanske även till hedersgäster vid den stora högtidsdagen.

Jetongen användes även in på 1960-talet och kallades då regementets belöningsmedalj.

Stadgar för utdelning och övrigt om medaljen har ej återfunnits.

IB 14 minnesjetong

Togs fram till IB 14 nedläggning 10 juni 1993. Jetongen delades ut i samband med den samling som den siste brigadchefen, Hans Berndtson, hade med sina direkt underställda chefer den 10 och 11 juni 1993.

Kungl. Hälsinge regementes minnesjetong av FB 92

Jetongen togs fram på förslag av Knut Björkenstam. Minnesjetongen delades ut till samtliga anställda vid en ceremoni på Folkparken 1994 med anledning av den stora omstruktureringen efter 1992 års försvarsbeslut.

Föreningar

Förutom regementets utmärkelsetecken kan tre föreningar nämnas. Det är Kungl. Hälsinge regementes kamratförening som har sitt hederstecken i form av den vackra Guldbocken.

Guldbocken.

Hälsinge regementes idrottsförening som lades ned vid försvarsbeslutet 1992 hade i likhet med skytteföreningen en föreningsmedalj.

Skytteföreningens föreningsmedalj och medalj för pistolskyttetävling.

Idrottsföreningens föreningsmedalj.

Ett tack till dem som hjälpt mig med att minnas, ingen nämnd och ingen glömd.

Det har inte varit helt lätt att få fram fakta och annat intressant om alla utmärkelser. Det saknas sannolikt en hel del och kan denna artikel bidra till att mer underlag kan dokumenteras så är alla välkomna.

Börje Wallgren

VÄLJ SJÄLV

KOM MED I SVERIGES TUFFASTE KVINNLIGA NÄTVERK!

Tror du på ett starkt, oberoende Sverige? Vill du uppleva kamratskap och spänning i en av Sveriges största kvinnliga föreningar? Då ska du välja Lottorna och själv bestämma hur du vill engagera dig i vårt försvar.

I Lottorna får du intressant och utvecklande utbildning. Du får del i kårgemenskapen. Och du får vänner för livet.

Vi har uppgifter för alla, oavsett intresse, utbildning eller ålder. Varje kvinna som fyllt 16 år och som är svensk medborgare kan bli lotta.

Välj själv du också! Kom med i Sveriges tuffaste kvinnliga nätverk!

Lottorna

Ring till oss i Gävleborgs lottaförbund på telefon 026-53 26 43, tisd–onsd 09.00–16.00. Kvällsöppet jämna veckor 17.00–19.00.

PEPPARN'S

Bistro

Hemlagad Lunchbuffé

vardagar 08.00 - 15.00

400 nöjda Kunder varje Dag!

S. Kungsgatan 30
Tel. 026 - 51 64 72

Välkommen med Er beställning

REGEMENTETS MOTTO

Många av våra militära enheter har under årens lopp skaffat sig ett motto, ett valspråk eller en devis. Användandet av dessa är inte officiellt fastställt i vårt land. Fram till åren omkring 1970 var det åtminstone inom armén enbart ett drygt tiotal enheter som antagit ett motto. Därefter har antalet kraftigt utökats. Som regel är det respektive förbandschef, som har fastställt förbandets motto. I några fall är det Hans Majestät Konungen som tilldelat förbandet ett sådant. Ett exempel härpå är Göta livgarde, som av konung Oscar II tilldelats mottot "Nulli secundus" ("Alltid främst").

En del motton kan härledas till 1600- och 1700-talen, då de har funnits på fanor. Så är förhållandet vad gäller Svea livgarde ("Possunt nec posse videntur" – "De kunna ehuru de synas icke kunna"/1686) och Livregementets grenadjärer ("Artibus et armis recupertatur gloria" – "Med vetande och vapen vinnes ära"/1658). Fältjägarna i Östersund har valt "För Sveriges ära, för Sveriges makt, över berg, över dal, skallar Jämtlands Jakt" (ur Esaias Tegnérs sång för Jämtlands fältjägare 1821). Västernorrlänningarna fastställde sitt motto i samband med kamratföreningens bildande 1936 ("För Ditt land, Din hembygd, Ditt regemente"). Norrlands artilleriregemente fick sitt motto i samband med regementets 50-årsjubileum 1943 ("Framåtanda – Fältmässighet – Sammanhållning").

Vårt eget regemente kommer sent med att få ett eget motto. Anledningen härtill torde väl vara att intresset inte varit så särdeles stort för detta. Men med regementschefen och översten 1. graden Ingmar Arnhall kommer intresset för traditionsvården att "blomma upp". Och härmed också framtagandet av ett motto.

Vårt regementes motto är fastställt jämlikt tjänstemeddelande p. 201 av den 3 oktober 1984 och lyder sålunda:

FASTHET, FÖRMÅGA, FÖRTROENDE.

Fasthet	*står för säkerhet, stadga, ordning, soliditet och beslutsamhet.*
Förmåga	*står för vilja, kraft, kunskap, duglighet och uthållighet.*
Förtroende	*står för vår egen och allmänhetens tillförsikt och tillit till Hälsinge regementes förmåga i fred, under beredskap och i krig.*

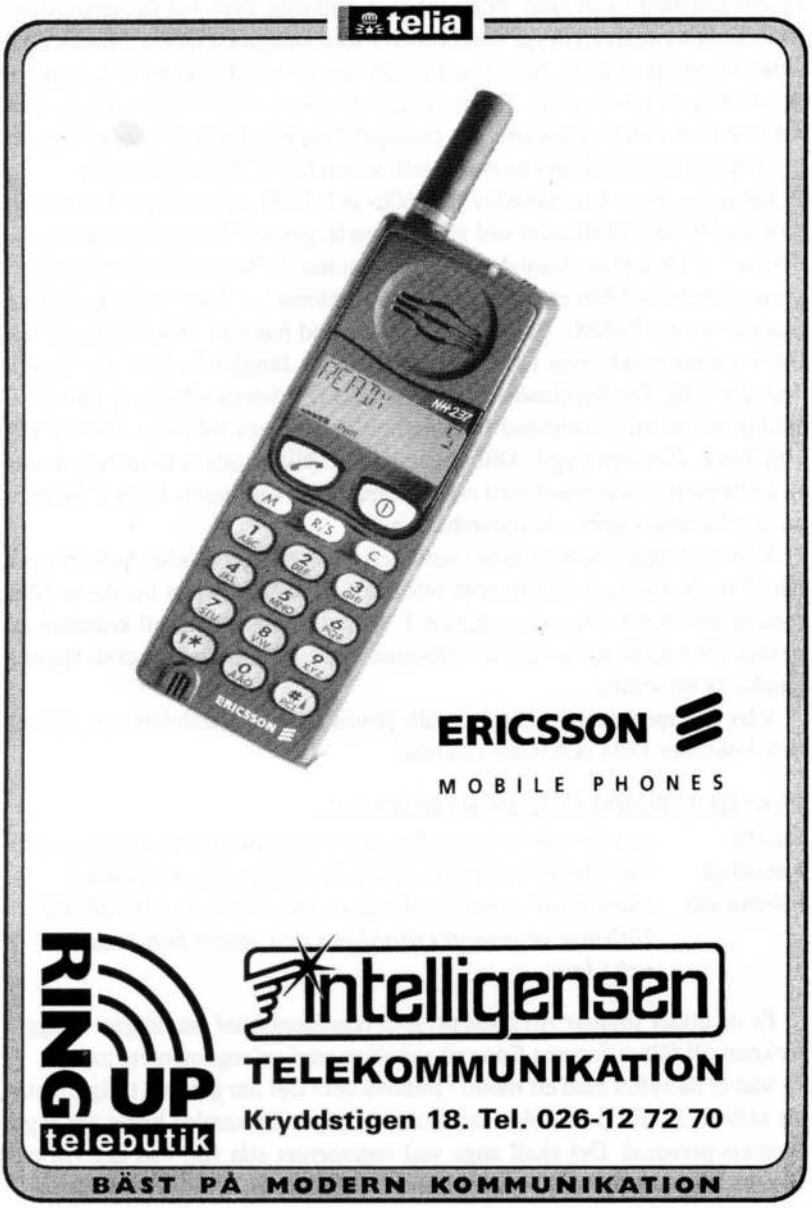
På de under Ingmar Arnhalls tid som regementschef framtagna tilläggstecknen till fältuniformen finns på samtliga angivet regementets motto.

Vad är då syftet med ett motto? Behövs det? Det har gått bra tidigare utan ett sådant. Ja, förvisso. Men ett motto är något att samlas kring för regementets personal. Det skall ange vad regementet står för, vad det vill och vad det kan. Det blir i likhet med fanan ytterligare en symbol för Hälsingar-

na, en symbol som dessa dagligen ser i sin verksamhet. En påminnelse om allvaret bakom den militära tjänsten.

Må så alltfort FASTHET, FÖRMÅGA och FÖRTROENDE prägla arbetet vid Hälsinge regemente och dess efterföljare.

Knut Björkenstam

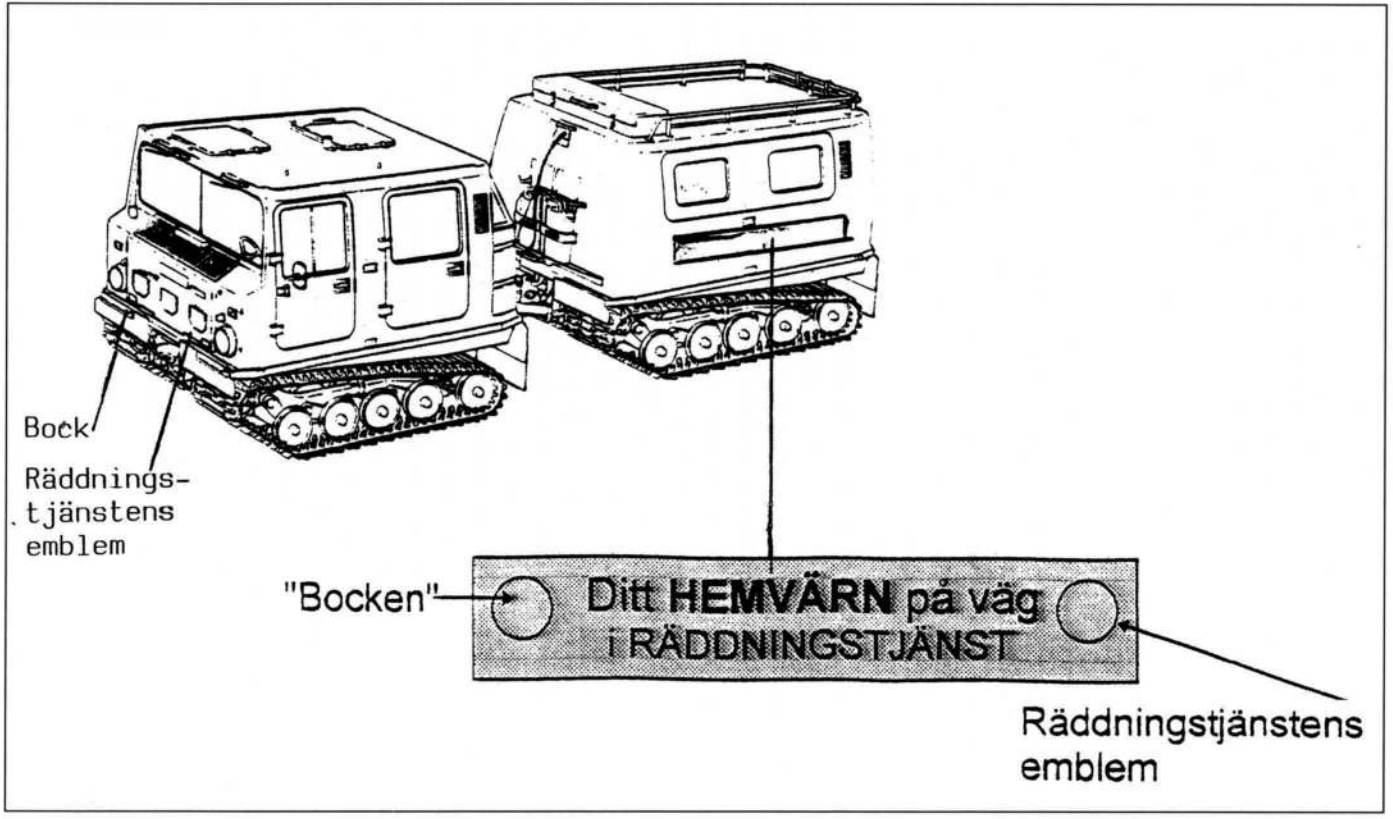
BANDVAGNAR I RÄDDNINGSTJÄNST

I Försvarsmaktsplan 97 slås fast, att en av Försvarsmaktens uppgifter är att i fred stödja det civila samhället vid katastrofer av olika slag. Förutseende som vi är vid Hälsinge regemente, hade vi redan innan denna uppgift uppfunnits i "Höga staben", börjat att förbereda oss för densamma. Det var under vårt arbete att hitta nya grepp inom hemvärnet, som någon kom på den lysande idén att vi skulle stödja kommunerna genom att erbjuda räddningstjänsten bandvagnar med förare. Som förare skulle hemvärnsmän fungera. För att realisera denna tanke krävdes inledningsvis svaret "ja" på tre frågeställningar: Var räddningstjänsten i respektive kommun intresserad? 2. Fanns utbildade bandvagnsförare inom hemvärnsleden? 3. Kunde man nyttja försvarets bandvagnar på detta sätt? Svaret på fråga ett var ett enhälligt "ja". Fråga två var något knivigare. Bland redan befintliga hemvärnsmän var tillgången skral. Skam den som ger sig. Förteckning över i nutid utbildade bandvagnsförare boende i Gävleborgskommuner togs fram och sändes till hemvärnsområdescheferna med uppmaningen: "Rekrytera två till fyra bandvagnsförare utifrån tilldelad personalförteckning!"

Eftersom våra hemvärnschefer alltid löser tilldelade uppgifter, kunde vi utifrån ovanstående svara "ja" även på fråga två. Tredje frågan löstes enkelt av chefen på Hälsinge regemente: "Red ut försäkringsförhållandena. Är dessa OK, kör!" Dessa var OK. Projektet kunde starta på allvar.

Utsättandet av bandvagnarna fastställdes ske i två etapper. Först skulle kommunerna Ovanåker, Nordanstig och Ljusdal få sina vagnar med förare. Innan den högtidliga installationen på respektive räddningsstation kunde äga rum återstod några nog så viktiga moment, nämligen att repetitionsutbilda uttagna bandvagnsförare och att upprätta ett avtal med respektive kommun. Bandvagnsutbildningen genomfördes i Gävle under ledning av regementets båda bandvagnsgurus, kaptenerna Olsson och Johanson. Under en del av denna utbildning deltog även personal ur räddningstjänsten för att få ett hum om bandvagnens kapacitet. Utbildningen avslutades med att bandvagnarna försågs med dekaler och lastades för transport till "hemkommunen".

Äntligen var den stora dagen för installation inne, den 18 november uti nådens år 1996. Förutom militära honoratiores var kommunledningar och press inbjudna. Och högtidligt blev det. Väl valda ord av militär representant och kommunalråd följdes av bandklippning av kommunalråd, pressintervju med bildtagning, provtur och kaffe med bandvagnstårta. Dagen efter kunde man läsa i de olika hälsingetidningarna om de förstärkta räddningstjänsterna i Ovanåker, Ljusdal och Nordanstig. En som läste var hög militär i "Höga staben". Läsandet föranledde samtal till chefen för Hälsinge rege-

Bock
Räddnings-
tjänstens
emblem
"Bocken"
Ditt HEMVÄRN på väg
i RÄDDNINGSTJÄNST
Räddningstjänstens
emblem

mente med fråga: "Vad är det ni håller på med egentligen? Kan detta vara riktigt?" Samma höga militär intervjuades sex månader senare på Aktuellt och tog då som ett utmärkt exempel på "försvarets stöd åt det civila samhället i fred" upp just nyttjande av militära bandvagnar i räddningstjänst. Så det kan vara!

Etapp två, som innebar utplacering av bandvagnar i kommunerna Bollnäs, Söderhamn, Sandviken och Hofors skedde i april 1997. Gävle då? Har sedan länge detta stöd från Försvarsmakten.

Vad tycker inblandade parter så här ett antal månader efter projektstart? Alla är helnöjda. Räddningstjänsten fick inte bara ett mångsidigt fordon utan också två till fyra nya medarbetare, bandvagnsförarna. Hemvärnet har fått möjlighet att visa upp sig och härvid visa sin mångsidighet, vilket inte bara fått upp vissa kommuners ögon för vilken bra resurs hemvärnet utgör utan också påverkat många kommuninnevånare att gå med i hemvärnet. Vem vill inte vara med i ett vinnande lag?!

Jan Callenmark

RÖDA KORSET

Civilsamariter och Hemvärnssjukvårdare

rekryterar och utbildar till totalförsvaret

Röda Korset
erbjuder Dig en gratis sjukvårdsutbildning om 24 resp. 73 timmar som Du har stor nytta av i dag och en vettig krigsplacering – OM

Delar Du...
Röda Korsets grundvärderingar om
- alla människors lika värde
- medmänsklighet och humanitet!

Är Du...
- mellan 18 och 60 år
- svensk medborgare
- inte krigsplacerad

Tag kontakt med
RÖDA KORSET
GÄVLEBORGSDISTRIKTET
Besöksadress: Drottninggatan 5
Box 1441, 801 39 GÄVLE
Telefon 026-10 50 35

Tore Petterssons Guldsmide

Reparationer och omarbeten i egen verkstad.

Tillverkar smycken med egen profil.

Telefon 026-6891 90

REGEMENTETS BYGGNADER, MARK OCH ÖVNINGSFÄLT

Under ett antal år framöver är avsikten att i varje nummer av Bocken skriva om några av de byggnader m m, som regementet nyttjat och i några fall ännu utnyttjar. Inför "omstruktureringen" 1994 gjordes en omfattande inventering av byggnadsbeståndet. Varje byggnads "historia" tecknades ner så långt det nu var möjligt att göra detta. Den skriftliga dokumentationen kompletterades med fotografier. Om möjligt skall de valda byggnaderna ha koppling till någon eller några artiklar i samma nummer av Bocken. (Red.)

Kungsladugården Vall

Under medeltiden finns gården Vall omnämnd som en egendom förvaltad och ägd av kyrkan. År 1602 övergick egendomen i statlig ägo under Gävle slotts förvaltning. Avkastningen från gården var en del av landshövdingens lön. Ägorätten övergick till Gävle stad år 1919. "Conceptcarta öfver Kungs Ladugård Walls ägor uti Valbo socken och Gästrikland af Gävleborgs län (Affattad år 1845)" visar gården markerad med ett tiotal byggnader, belägna på ömse sidor om Kungsbäcken, sydväst om gården Johanneslöt. Boningshusen var belägna norr om Kungsbäcken och de flesta ekonomibyggnaderna söder därom.

Tre torp finns redovisade: Hällhammar, Stenhammar och Storvreten. Storvreten saknar idag helt bebyggelse.

På laga skifteskartan från år 1904 finns två byggnader kvar av kungsladugårdsanläggningen, en större förrådsbyggnad och en mindre byggnad, sannolikt gårdens ena flygelbyggnad. Den mindre byggnaden revs under 1900-talets första hälft medan förrådsbyggnaden fanns kvar ända fram till 1980-talet, då den revs i samband med vägomläggningar.

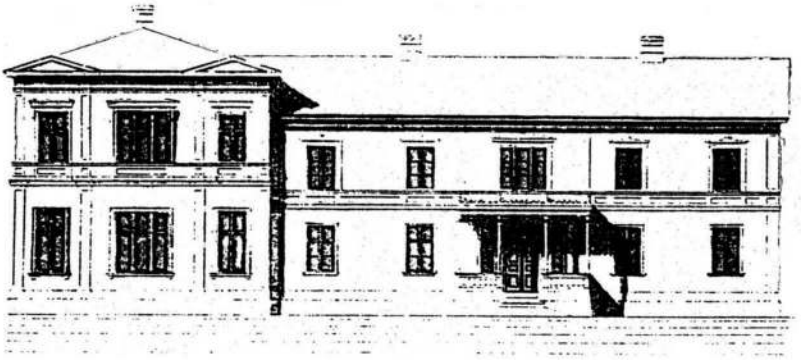
Kungsladugården Vall har sedan fått ge namn åt de byggnader som uppfördes längre österut på udden vid Kungsbäckens mynning.

Lantbruksskolan vid Vall

År 1859 bildades den första lantbruksskolan i Gävleborgs län. Kungsladugården Vall med tillhörande mark arrenderades för en period på trettio år. Skolan etablerades på udden strax norr om Kungsbäckens utlopp. Här utbildades jordbrukets jordbruksförmän för de större jordbruken och "vandringsrättare" (motsvarande våra dagars jordbruksinstruktörer) för de mindre.

Utbildningen var tvåårig och innehöll både teori och praktik. Antalet antagna elever år 1862 var tio stycken och året efter ytterligare sex.

Skolans förste föreståndare var den då välkände Carl Juhlin-Dannfeldt som efterträddes av agronom Wilhelm Fogelmarck.

Ritning över huvudbyggnaden vid Vall med 1872 års tillbygge i N. innehållande biljard m. m. Vid N. och S. gavlarna av huvudbyggnaden hade man tidigare planerat låga tillbyggen, s. k. pocher, som ej uppfördes.

En viktig del av skolans verksamhet var att utveckla jordbruksmetoder och prova nya grödor och kreatursraser. År 1889 löpte arrendetiden ut och hela verksamheten flyttades till Runemo i Alfta socken.

Valls herrgård – Stora Vall

Förutom rena jordbruksbyggnader som till exempel ladugård, smedja och verkstad uppfördes undervisningslokaler och bostäder för lärare och elever. På laga skifteskartan från 1904 framgår att det fanns ett antal större jordbruksbyggnader, som nu är rivna, på området i närheten av Valls herrgård.

Herrgårdsbyggnaden uppfördes sannolikt i samband med Lantbruksskolans etablering år 1859. Byggnaden hade enligt en fasadritning en tillbyggnad på norra gaveln innehållande biljard med mera. Den skall ha uppförts år 1872 och revs senare.

Byggnaden har under åren nyttjats till undervisning, översteboställe och slutligen, i Försvarsmaktens tjänst, som stabsbyggnad för försvarsområdesstaben åren 1970–1993.

Byggnaden är en timmerbyggnad på sockel av betong. Fasaden har slät liggande träpanel med gult fasadliv och vita hörnkedjor och fönsteromfattningar. Entrén består av en pelarburen balkong med släta, vita pelare med enkla kapitäl. Balkongen med räcke tillkom på 1940-talet. Huset har källare, två våningsplan och en oinredd vind. Sadeltaket är klätt med svart skivtäckt plåt.

Flera ombyggnader har skett. Anpassning har skett till nya verksamheter, bland annat nybyggd källare och upptagning av korridor i bottenvåningen samt anslutning av kontorsbaracker mot norr i anslutning till försvarsområdesstabens omgruppering dit från Drottninggatan. Barackerna är numera rivna.

Sex olika dörrfoderprofiler, samtliga av 1800-talstyp, finns representerade. Detta tyder på antingen hög andel återanvända snickerier från andra byggnader eller upprepade ombyggnader med nya profilval vid varje ombyggnad.

Entrén förekommer på fotografi från tidigt 1900-tal, då försett med glasade pardörrar och fönsterbågar. De övre fönsterbågarna verkar då fått ett småspröjsat utförande.

Den ursprungliga verandan på baksidan ned mot Gavleån har rivits och ersatts med en trappa. Invändigt finns välbearbetade snickerier i empirestil i form av väggpaneler, foder, lister och dörrar. Tre vita kakelugnar från 1800-talets mitt finns i huset.

Ytskikten och inredningarna är i övrigt präglade av 1970–80-talens ombyggnader med skivklädda väggar samt målad glasfiberväv.

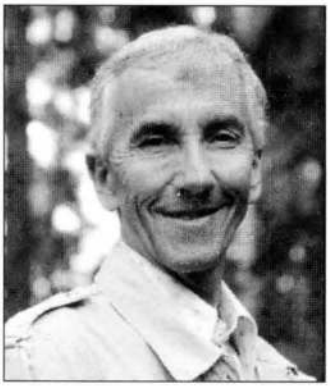
Idag äger Gävle kommun byggnaden och dess användning i framtiden är oviss.

Lars Ljungkvist

Valls herrgård sedd från Gavleån i juni 1996. Foto: Knut Björkenstam.

Sedan många år bedriver vi ett omfattande och framgångsrikt samarbete med skogsägare i Mellansverige, inkl. I14/Fo 21.
Till oss kan du sälja ditt virke på det sätt du själv väljer.
Vi kan köpa din avverkning som rotpost, på olika typer av uppdrag eller som leveransvirke.
Välkommen att kontakta mig så vi kan diskutera just Dina behov.

Bo Brodin
Virkesköpare i Älvkarleby och Tierps kommuner exklusive Hållnäs. Västra delarna av Österlövsta och Tegelmora församlingar samt Hedesunda församling öster om Dalälven.

STORA SKOG
Tallbacksvägen 16
810 60 Söderfors
Tfn: 0293-309 10
Bil: 010-206 73 60
Bostad: 0293-307 63

Kvalitets GALLRA®
PENGAR PÅ STUBBEN!
STORA SKOG

Både Ekonomiskt och Framsynt.

STORA SKOG

Strömsbergs Skogsförvaltning, Strömsberg, 815 92 Tierp Telefon: 0293-410 62

REGEMENTETS MINNESTENAR

I likhet med vad som skedde med regementets byggnader genomfördes inom Gävleborgs försvarsområde en noggrann inventering av minnesstenar med militärhistorisk anknytning, således inte bara minnesstenar med direkt anknytning till regementet. Även denna dokumentation har skett i ord och bild. Tanken är att under de närmaste tre årgångarna av Bocken berätta om dessa minnesstenar stridsgruppsvis. Försvarsområdet är indelat i tre stridsgrupper, nämligen Gästrikegruppen, Hälsinglands södra och Hudiksvallsgruppen. Då det i Bocken 1994–1996 var Gästrikegruppen, som informerade om sig och sin verksamhet, var det minnesstenar i Gästrikland, som beskrevs. I år sker motsvarande för södra Hälsingland. Avsikten är att i samband med stridsgrupperna enbart ta med de minnesstenar, som har direkt anknytning till regementet. Det fjärde året kommer övriga militärhistoriska minnesstenar att beskrivas. (Red.)

Vid Hälsinge regemente har upprättats en förteckning över minnesstenar som har försvarsanknytning. I Riksantikvarieämbetets register, som består av kommunvis och sockenvis upprättade fornminnespärmar, som finns samlade vid länsmuseet i Gävle, finns fornminnena beskrivna och registrerade med ett nummer. Det finns inget register, som tar upp exempelvis minnesstenar, utan fornminnena är registrerade i löpande följd.

Vård och ansvar åligger som regel respektive kommun, hembygdsförening eller någon annan organisation, som rest stenen. Många stenar är resta av någon försvarsorganisation och finns inte med i fornminnesförteckningen. Vård och underhåll av dessa stenar åvilar förmodligen Försvarsmakten.

I den nu upprättade förteckningen finns 20 stycken minnesstenar med försvarsanknytning dokumenterade. Denna dokumentation omfattar belägenhet, utformning, fornminnesnummer, vem som är underhållsansvarig, text på stenen och foto.

Förteckningen gör ännu inte anspråk på att vara fullständig. Förslag på ytterligare objekt kan lämnas till Hälsinge regemente.

Lennart Sohl
Kenneth Lundström

Innan årets stenar presenteras skall någon bakgrund ges till varför de i förra numret av Bocken presenterade stenarna kom till. Önskemål härom har nämligen framkommit från medlemmarna i kamratföreningen.

Stenen på regementets gravplats

Enligt protokoll från förenade kyrkorådets beslut av den 2 januari 1930 fastställdes att mark skulle upplåtas till gravplats för Hälsinge regemente där sergeanten Fritz Simon Wallentin jordfästs 1929. Initiativtagare till det hela var troligen dåvarande regementschefen överste Stålhane.

Graven, som har nummer 216, ligger mycket vackert. Den har måtten sex och en halv gånger sex och en halv meter och är inhägnad med kedjor upphängda på kanonrörsimitationer. De sex personer, som är begravda där, är följande, förutom nyss nämnde Wallentin: köksbiträdet Anna Teresia Åkerlind, fanjunkaren Per Otto Thimrén, sergeanten Erik Verner Johansson, löjtnanten i armén Anders Johan Ek och överfuriren Hans Olov Gunnar Bergh.

Anledningen till anskaffandet av gravplats var nog så enkel som att det ansågs lämpligt att regementet hade en egen grav.

Minnesstenen invid Vall

Den kom till i samband med regementets 300-årsjubileum den 12 juli 1924. Konung Gustav V gästade då Hälsingarna. Högtidligheterna inleddes i Regementsparken med högtidstal och musik. Därefter avmarscherade trupperna till Lilla fältet medan konungen med uppvaktning gick till överstebostället Vall. Där skrev majestätet sitt namn på nämnda sten, varefter förfriskningar intogs hos regementeschefen överste Stålhane.

Minnesstenen i Regementsparken

Denna sten restes ganska snart efter det att regementet kommit till Gävle. Det skedde på initiativ av överste Fock. På baksidan av stenen står "Befäl och trupp reste stenen 1911".

På framsidan av stenen är regementets segernamn inristade. Namnet Novgorod tillkom i anslutning till att detta namn togs upp på regementets nya fana, som tilldelades i september 1952. Två namn på stenen, Janitskij och Ljesna, återfinns ej på den nuvarande fanan. Det är dock att märka att Ljesna förekom på 1855 års bataljonsfana.

Anledningen till denna sten är att den skulle utgöra medelpunkten i den anlagda Regementsparken och vid vilken regementet skulle kunna samlas vid högtidliga tillfällen.

Minnesstenen invid Soldathemmet

Denna sten minner om utbildningen av soldater på Kungsbäck åren 1909–1993, då all värnpliktsutbildning upphörde som en följd av 1992 års försvarsbeslut. Den avtäcktes vid minnesceremonin den 18 juni 1993.

Minnesstenen över soldaten Gadd

Gadd var en av de sista knektarna på Forsa kompani, som gjorde tjänst på

Vid resning av minnesstenen över soldaten Gadd. Överste Hans Berggren och indelte furiren Trygg i aktion. Foto: Tillhör regementets arkiv.

regementet. År 1939 i maj var det sista gången, som han var inne på Kungsbäck. Han skulle sedan ha gjort sitt. Den 24 maj det året var Gadd ute och körde med häst och vagn. På den plats, där stenen står, segnade han plötsligt ner död, 68 år gammal.

Stenen restes av Gadds kamrater, och hans kompanikamrat 14 Lust, var den som högg in texten. Stenen kom dock upp först år 1949 varvid även medverkade regementschefen översten Hans Berggren.

Knut Björkenstam

Minnessten

Belägen: i Mohed i skogskanten vid norra ändan av Moheds sportflygfält.

Utformning: sten i grå granit, tre meter hög, 0,8 meter bred i topp och en meter tjock. Placerad på kvadratisk sockel och inhägnad med kedja på stenstolpar.

Registrerad som fornminne nr: 44, Söderhamns kommun, Mo socken.

Underhållsansvarig: I 14/Fo 21.

Text (framsida):

MOHED
KUNGL HÄLSINGE
REGEMENTES
MÖTESPLATS
1689–1908

REGEMENTET
RESTE STENEN D. 23.8 1908

Anledningen till stenens resande: att erinra om de drygt 200 år under vilka det indelta Kungl Hälsinge regemente hade Mohed som sin övnings- och samlingsplats. Hösten 1908 bröt regementet upp från Mohed för att kaserneras i Gävle. (Red.).

*

Minnessten:

Belägen:	utanför stora ingången till Alfta kyrka.
Utformning:	sten av granit-gnejs, 1,89 meter hög och 1,25 meter bred.
Registrerad som fornminne nr:	99, Alfta socken.
Underhållsansvarig:	Alfta socken, Ovanåkers kommun.

Text (framsida):

TILL MINNE AV
DE INDELTA SOLDATER
SOM UNDER ALFTA KOMPANIS
OCH HÄLSINGE REGEMENTES
FANOR FYLLT SIN PLIKT MOT
KONUNG OCH FÄDERNESLAND
LÄT DELÄGARNA I ALFTA SOCKENS
UDDEMANTALSKASSA RESA
DENNA STEN ÅR 1960

(Ovanför texten finns regementets vapen, under texten prydes stenen av socknens sigill).

Texten på stenen anger varför stenen rests. Avtäckningen ägde rum söndagen den 2 oktober 1960 på kyrkvallen i Alfta. Stenen tillkom på initiativ av kamrer Carl Boman, f. d. kommunalkamrer i socknen. Den har utformats av stenhuggare P O Pettersson i Alfta. Stenen har tagits från Nils Ols-gårdens ägor i Sunnanåker. På kyrkvallen fanns en gång i tiden Alfta kompanis trossbod varför valet av plats för stenen inte kunde vara bättre. (Red.)

*

Minnestavla

Belägen: på östra stranden av Ljusnan mitt emot Arbrå kyrka.
Utformning: minnestavla av trä, 1,7 meter hög, 1,1 meter bred.
Registrerad som fornminne nr: 13, Arbrå socken.
Underhållsansvarig: Arbrå socken, Bollnäs kommun.
Text (framsida):

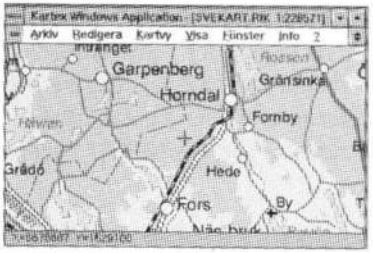
Arbrå kompani av Kungl Hälsinge
regemente har här haft sin sam-
lings- och övningsplats från indel-
ningsverkets införande omkring
år 1680 till slutet av 1890-talet.
Platsen kallades Norrängeslägret
och utökades år 1876 med en skjut-
bana för skarpskyttekårens behov.
Arbrå hembygdsförening ombesörjde
minnestavlans uppsättande år 1951.

*

På den s. k. Norrängesheden ägde kronan ett område om sex tunnlands areal, där soldaterna i forna tider och ända fram till mitten av 1870-talet samlades en vecka på eftersommaren för repetitionsövningar och skjutning. Skarpskyttarna använde även de heden fram till slutet av 1800-talet. Området såldes i början av 1900-talet till en privat köpare för 1.200 kronor.

I samband med Svenska frisksportförbundets riksläger i Fagernäs den 21–29 juli 1951 uppsattes här angiven minnestavla över gamla Arbrå kompani och dess soldater på initiativ av hemmansägare Per Mörk i Fagernäs. (Red.).

Vi har Sverige på CD-ROM

Med Sverigekartan på CD-ROM för Windows kan du planera dina bilresor, spara restid och bensinpengar.

På skivan hittar du även ett avancerat karthanteringsprogram som gör geografi till ett roligt nöje för hela familjen.

Sverigekartan på CD-ROM hittar du i bokhandeln, hos närmaste kartspecialist samt IKEA (Family).

KARTFÖRLAGET
801 83 Gävle

SÄLLSKAPET HÄLSINGE REGEMENTE INFÖR FRAMTIDEN

Många har funderat över och ställt frågan om vad som händer med stiftelsen och Soldathemmet när regementet nu slutligen läggs ned. Kopplingen mellan regementet och stiftelsen finns idag i form av de människor som arbetar vid regementet och att regementet hyr lokalerna. Ytterligare en koppling finns och det kan man se i stadgarna där det framgår att yrkesofficerarna vid Hälsinge regemente väljer ordförande samt att regementschefen utser två ledamöter. Yrkesofficerarna och regementschefen utser vardera en suppleant.

Stadgarna måste alltså ändras med anledning av ovanstående. Förslaget från styrelsen till Länsstyrelsen (som beslutar om ändring får göras) innehåller i stort endast ändringar i § 6 "Hur styrelsen utses och tid för styrelseuppdrag".

Förändringen som styrelsen föreslår lyder enligt följande (är ännu inte godkänd av Länsstyrelsen):

§ 6 Ordförande utses av **försvarsområdesbefälhavaren** i Dalarnas och Gävleborgs försvarsområde **efter förslag från yrkesofficerarna** vid Gävleborgsgruppen för en tid av tre år.

Ledamot 1 utses av **Hälsinge Regementes Kamratförening.**
Ledamot 2 utses av **fobef** i Dalarnas och Gävleborgs försvarsområde.
Ledamot 3 utses av **Heliga Trefaldighets församling.**
Ledamot 4 utses av **Yrkesofficerarna** vid Gävleborgsgruppen.
Suppleant utses av **Heliga Trefaldighets församling.**
Ledamöter och suppleant utses för en tid av två år.

Motiven för detta är dels att fobef i Falun har ansvaret för bevarandet av traditioner vid Hälsinge regemente och att han fortsättningsvis välkomnas som hyresgäst i likhet med dagens situation och bör ha ett stort inflytande, dels att antalet yrkesofficerare i Gävle minskar i antal, vilket kan innebära avsevärda svårigheter att bemanna styrelsen. Ett annat skäl är att Heliga Trefaldighets församling, som är den viktigaste hyresgästen och som nästan dagligen bedriver verksamhet i lokalerna, bör få ett större inflytande än tidigare.

Verksamheten kommer fortsättningsvis att bedrivas i stort som i dag. De svårigheter styrelsen ser framför sig är att täcka behovet av ideellt arbete. Lönekostnaderna för husfrun, kassaförvaltningen och revisorsarbetet är betydande och får inom överskådlig framtid inte öka. Behovet av någon som dagligen mer handgripligt tar sig an verksamheten är stort liksom behovet av punktinsatser i form av lättare underhållsarbete.

På dessa punkter återkommer styrelsen med idéer och lockelser med syfte att skapa ett mer handgripligt intresse från personal som till exempel har avgått med särskild pension eller i vanlig ålderspension. Härigenom skulle en ny tradition kunna skapas där före detta anställda och anställda som arbetar kvar i Gävle kunde samlas kring ett gemensamt intresse. Behovet är stort inom alla områden, så vill Du som läser detta bidraga till bevarandet av Soldathemmet och Soldatkyrkan, så hör av dig till styrelsen.

Sammanfattningsvis kan sägas att verksamheten kommer att fortsätta som i dag men att styrelsen utses på ett något förändrat sätt. Behovet av frivilliga insatser och idéer om hur detta skall gå till efterlyses. Alla är välkomna att såväl hjälpa till som att utnyttja lokalerna.

Lars Ljungkvist

SJÄLVMÅÅL!!!

I Mälarskog samspelar skogsägare i förhandlingsmatchen mot industrin.

Leveranser utanför föreningen innebär självmål.

MÄLARSKOG skogsägarna

Box 127, 751 04 Uppsala Tel. 018-17 09 00

JAKTKLUBBAR VID HÄLSINGE REGEMENTE

Vid regementet har funnits och finns alltjämt två stycken jaktklubbar, varvid den äldsta, "JOFFO", i dag även har några medlemmar som inte är knutna till Försvarsmakten. Klubben består dock till 90% av officerare och före detta officerare med Hälsinge regemente, som gemensam nämnare. Klubben arrenderar i dag jaktmark av Korsnäs AB söder Oslättfors.

Hans Nedin, en av grundarna, berättar om klubbens tillkomst:

"Löjtnant Hans Nedin, uppfödd i ett jägarhem, kom tidigt i kontakt med Gävleborgs läns jaktvårdskonsulent Alvar Lönegren. Genom denne fick han uppslaget till och instruktioner om, hur man bildar en lokal jägarorganisation. Hans fick snart en medhjälpare i löjtnanten Lennart Larsson. Förberedande undersökningar om att få jakträtten på regementets övningsområde gav positivt resultat. Överstelöjtnanten Torvald Haase förklarade sig villig att kandidera till ordförandeposten i en jaktlig sammanslutning i officerskåren. Förberedande åtgärder vidtogs i senare delen av år 1942 under besvärlig beredskapstid.

Det var redan från början god uppslutning bland kamraterna, när man vid ett möte på mässen i januari 1943 kunde bilda en jakt- och fiskeklubb under ordnade former. Den fick namnet "JOFFO", vilket är uttytt "Jakt och fiske för officerare". Löjtnanten Rolf Jehnich ritade klubbens emblem.

Redan tidigt fick klubben under en kortare tid arrendera Jordåsen i Mackmyra Kronopark. Att delta i snöhöljd risslefärd till harjakten i tidiga vintermorgnar blev en tjusig upplevelse.

Men det var andra marker med egen klubbstuga och möjligheter till fiske som stod högt på önskelistan. Med god förhandlingsförmåga lyckades en liten delegation med Torvald Haase i spetsen få ett kontrakt med Korsnäsbolaget om jakt- och fiskerätt i Oslättforstrakten. Ett av torpen vid Testeboåns början skulle utrymmas enligt bolagets intentioner. Emellertid ångrade sig familjen som bodde där, varför bolaget välvilligt lät bygga en ny stuga till klubbens nyttjande.

Klubbens tillkomst blev av stort värde i beredskapstiderna. Den stod som arrangör av många trivsamma men enkla festligheter, där även damerna fick del av den glada samvaron".

Den andra betydligt yngre, "jaktklubben BOCKEN", tillåter enbart medlemmar anställda vid Försvarsmakten och arrenderar marker som är knutna till regementet, nämligen skjutfältet i Marma och övningsfältet i Gävle.

Stig Allevik, en av grundarna, berättar:

"Namnet Bocken kom till 1964 då en sammanslutning för jaktintresserade underofficerare och underbefäl vid I 14 startades.

Klubben fick som jaktmark disponera A 1:s del av Marma skjutfält, som övergått till I 14 förvaltning, det vill säga Kanonvägen och österut cirka 600 meter.

"Sammanslutningen" jagade på Marma 1964–1966.

Jaktarrende på I 14 övningsfält i Gävle innehades av I 14 officerares jakt- och fiskeklubb "JOFFO". Detta arrende löpte ut 1964 då anbud infordrades på nytt arrendekontrakt. Många personalgrupper och enskilda var intresserade.

I avvaktan på Marmas utbyggnad som övningsfält för I 14 förhandlades om en gemensam jaktklubb för alla personalkategorier på I 14. Klubben skulle disponera all av I 14 förvaltad mark. Klubben bildades under våren–sommaren 1967. Namnet blev Bocken.

Jakträttskontrakt 1/7 1967–1/7 1968, med en uppsägningstid på tre månader och förlängningstid om ett år varje gång, undertecknades av parterna 3/10 respektive 26/9 1967.

Klubbens första sammanträde var den 4/8 1967, då bland annat avtal om fördelning av medlemsplatser personalkategorierna emellan fastställdes".

Dessa båda jaktklubbar har berett anställda vid Hälsinge regemente mycken spänning, frisk luft, motion, trevlig samvaro och en och annan "köttbit". Förhoppningsvis kommer jaktmöjligheterna att kvarstå i framtiden, även om det för närvarande är oklart om Marmas framtid och risk finns för minskning av övningsfältet i Gävle.

Carl-Fredrik Elson

Arméns musikkår från Falun gästspelar under musikdirektör Söderlunds ledning. Från vänster: Björklund, Gunnar Norberg och Ingemar Stenberg. Till vänster i andra raden Erik Åkerlund. Foto: Tillhör regementets arkiv.

Musik i Regementsparken

SOMMAREN 1997

TORSDAG	15 maj	19.30	Järfälla Musikkår
TORSDAG	22 maj	19.30	Sandvikens Missionskyrkas musikkår
ONSDAG	28 maj	19.30	Kulturskolans "Stora Blås"
TORSDAG	5 juni	19.30	Valbo musikkår
TORSDAG	12 juni	19.30	Flygvapnets hemvärnsmusikkår, Gävle
TISDAG	17 juni	19.30	Sandvikens musikkår
TORSDAG	26 juni	19.30	Bay City Seven
TORSDAG	7 augusti	19.00	Arméns musikkår Norrland
TORSDAG	14 augusti	19.00	Messingsorkestern Kaptenerna, Sandviken
TORSDAG	21 augusti	19.00	Bomhus-oktetten
TORSDAG	28 augusti	19.00	Skutskärs och Norrsundets sammanslagna musikkårer

Reservlokal vid dåligt väder högskolan.

Beridna infanterimusiker vid Gävle stads 500-årsjubileum 1946. Fr. v. m.elev Carlsson, m.volontär Edel, löjtnant L E A Nilsson, m.vicekorpral Hedbom samt m.korpral Wennberg. Foto: Tillhör Edel.

ATT VARA MUSIKELEV

99 Yngsta kaggen hitåt!" – "Ja korpral!", blev svaret när man stod där i givakt. "Du skall putsa mina uniformsknappar fort som f-n, för jag har bråttom!"

Ungefär samma sak hade två till tre stycken andra överordnade sagt eller sade det strax efter. Då hade jag redan bäddat tre till fyra sängar åt i stort sett samma personer, vilka jag också putsat skorna åt eller lämnat tillbaka mässingsinstrumentet som jag kvällen före fått order att putsa, naturligtvis på min fritid. Så kunde en vanlig vardagsmorgon se ut för en musikelev vid en militär musikkår i början av 1930-talet.

När man kommit så långt i utbildningen att man hade lärt sig slå tapto och revelj på trumma eller gå vaktspel – ett dygn åt gången – frågade (= beordrade?) den överordnade om att vikariera vid privatspelning mot ersättning. Ersättningen uteblev för det mesta.

Ville man ha en framtid som musiker var det bara att hålla tyst. Innan jag övergår till att tala om trevligare saker kan berättas om några typiska exempel.

När en korpral eller furir hade en privatspelning i staden, beordrade han en elev att gå bredvid och bära instrumentet. En musikelev fick inte säga Du till en annan elev om den andre var något äldre i tjänsten. På grund av alla extrauppdrag hade jag inte varit i föräldrahemmet i staden på tre veckor. En lördageftermiddag blev jag ledig, trodde jag, klädde om och skulle åka hem. Då kom en korpral och sade: "Du skall följa med till fotbollsplanen för vi skall sparka boll". Jag försökte förklara att jag tänkte åka hem. Det korta svaret blev: "Du skall följa med till fotbollsplan". Ni skall inte tro att jag skulle följa med för att sparka boll, nej, jag skulle vara "Kalle bakom", hämta bollar som kom utanför. Ledsen som jag var gick det inte tillräckligt fort så jag fick mig en omgång när vi kom på kasern. Då var det för sent att åka hem. Antagligen skulle jag slå taptot åt någon på kvällen, det var ju lördag.

Vi hade det nog bra i alla fall, om man jämför med hur eleverna hade det före min tid. Då hände saker som är helt otroliga, vilket inte alla gånger passar sig för tryck. Något av det enklare slaget var när korpralen hade långsamt och sade åt en elev: "Nu skall vi spela kort, sätt Dig här!" Eleven måste sätta sig ner och de började spela. Eleven hade "otur" – han vann.

Korpralen skrek: "Vinner Du Din j-vel!" Och så fick även den eleven en omgång.

Ett annat exempel. Det fanns inga toaletter på kompaniet där vi bodde på fjärde våningen och "utedassen" låg en bit från kasernerna. Det var för långt för befälet att gå varför behovet verkställdes i något av de inre rummen på ett tidningspapper, vilket sedan slogs in som ett paket. Eleven fick följa med

korpralen för att bära paketet när han gick till stan. När de kom fram till Drottningbron beordrade han eleven att slänga paketet i ån, varefter eleven fick gå hem helt ovetande om vad paketet innehållit.

Nu har jag berättat så många lustiga och kanske olustiga händelser varför jag övergår till lite trevligare saker.

Försäkras kan att de trevligare tillfällena var många fler än de jag berättat om tidigare. Orkestrar och ensembler bildades vilka medverkade i olika evenemang. Vi spelade dansmusik runt om i länet och även på andra håll och blev kompis med våra före detta överordnade. En ovanlig händelse som musikelev var när jag och en annan musikelev vid 14 års ålder konfirmerades i paraduniform i Storkyrkan i Gävle. Det var ett högtidligt tillfälle.

Varför började jag som musikelev? Jo, därför att när jag var cirka tio år blev jag förälskad i musik och då främst trummor, som alla grabbar blir. Min första uppsättning trummor köptes när jag var tio år. Det var en granne som sålde och jag fick mina första trumlektioner.

Författaren i sin "konfirmationskostym". Foto: Tillhör författaren.

Övade gjorde jag med hjälp av grammofon. I huset där jag bodde fanns en dragspelare och violinist som övade rätt ofta. När jag var elva år fick jag vara med på övningarna. Något senare fick jag vara med offentligt. Mitt första gage blev två kronor.

Min far såg åt vilket håll det lutade så när jag var 13 år tog han mig med till musikkåren vid I 14 och frågade musikdirektören om det fanns någon plats. Det fanns plats och den 1 november 1933 började min anställning.

Vår dag började kl. 0600 med revelj, vilken spelades av två till tre trumslagare, runt kaserngården från A-kasern förbi kanslihuset och B-kasern och avslutades bakom C-kasern.

Alla måste kunna slå trumma. Detta skedde året runt såväl i regn- som snöväder. Som vaktspel var vi kommenderade en till två gånger i veckan, 24 timmar åt gången. Repetitionssalen fanns i musikpaviljongen utanför kasernområdet. Huset var vedeldat med en stor kamin i repetitionssalen och en mindre i lilla salen. Musikelevens uppgift var att se till att det var varmt före kl. 0730. Veden fick vi dra på en dragkärra, på vintern kälke, från vedgården som låg inne på kasernområdet.

Första halvåret i anställningen var det endast övning på trumma och signalhorn, cirka sju till åtta timmar per dag, såvida man inte skulle bära tunga notställ, instrument med mera till någon konsert, städa, skura golv, stoppa madrasser med halm med mera.

Något huvudinstrument blev det inte förrän vi kunde alla signaler på trumma och signalhorn.

Vilket instrument vi fick spela berodde på vad kåren behövde. För min del blev det horn. Detta instrument var rätt tråkigt att spela i en militärmusikkår, bara "efterslag" och sällan några melodier. På min fritid började jag öva trumpet för att eventuellt få spela dansmusik. Trumpeten tog mer och mer tid i anspråk och jag fick övergå till trumpet även i musikkåren. Slagverk låg bra till för mig sedan förut, så där hade jag mycket att göra.

När man började i en musikkår var man musikelev i cirka tre år. På min tid var månadslönen åtta kronor och 33 öre. Efter elevtiden blev vi volontärer med kontrakt och 50 kronor i månaden. Efter cirka ett år fick vi vår första grad, vicekorpral, efter ytterligare något år korpral och sedan furir.

Furirsgraden kunde vi ha länge beroende på att "sergeant på stat" innebar att ha en plats måste bli ledig på grund av avgång (pensionering, dödsfall, förflyttning etc.). Den lediga platsen måste vi få före 34 års ålder, annars fick vi obönhörligen sluta, hur skickliga musikanter vi än var.

Efter sergeantsgraden följde fanjunkargraden, vilken var den högsta. Den som hade varit regementstrumslagare och kompaniadjutant kunde få löjtnants grad efter pensioneringen. Musikdirektören hade i regel löjtnants eller kaptens grad. I några fall kunde han bli major.

Hur blev man då musikdirektör? Jo, det började i regel när vi hade korp-

rals eller furirs grad. Vi uppmärksammades av våra lärare på musikkåren, och om någon var speciellt begåvad samt för övrigt hade sådan personlig kvalitet, kunde vi föreslås för högre utbildning. Då söktes plats vid Musikhögskolan i Stockholm. Första åren fick vi tillfällig anställning vid någon av Stockholmskårerna på grund av att lektionerna på skolan förekom så ofta. Instrumentalister kunde också söka till högskolan i solistklassen. De siktade på att bli symfonimusiker. De flesta gick nog den linjen.

Många av oss som anställdes på musikkåren tjänstgjorde i ett eller flera år och sökte sig sedan till civila yrken. En del fortsatte i musikens tjänst genom att byta till större militära kårer, till någon av landets symfoniorkestrar, blev musiklärare eller musikledare i kommunala musikskolor. Det finns även dirigenter, musikhögskolelärare och musikprofessorer som börjat som elever vid Kunglig Hälsinge regementes musikkår. Många är orkesterledare, kompositörer och arrangörer som blivit kända musiker.

I mitt eget fall anställdes jag i Gävleborgs läns Orkesterförening, numera Gävle Symfoniorkester. Där spelade jag trumpet 1942–1962. Under samma tid hade jag extrajobb i Furuviksparken utanför Gävle, där jag var orkesterledare vid Furuviksbarnens cirkus- och teaterföreställningar. 1954 startade jag Furuviks Gossorkester, pojkar från sju till 16 år. I dag heter den Ungdomsorkestern.

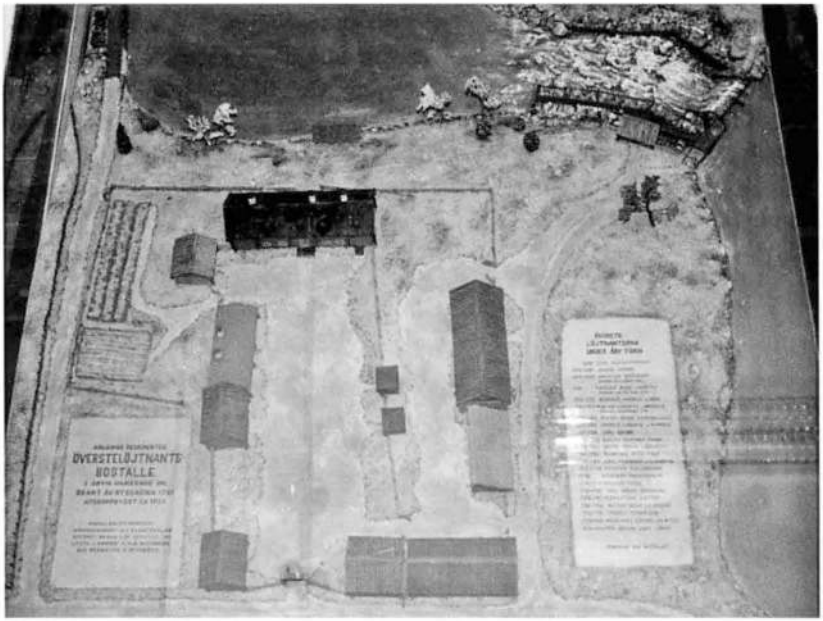
Någon övertalade mig att söka ett kommunalt musikledarjobb i Älvkarleby kommun. Efter sju års anställning var det tid att söka till en större musikskola. Det blev Partille musikskola. Där tjänstgjorde jag till min pensionering.

Att från början ha varit musikelev och sedan fått utvecklats på olika sätt har varit spännande och intressant. Den första hårda tiden glömdes snart bort. Vad man kommer ihåg är all den glädje vi haft av vår musik. Det är inte många förunnat att ha en hobby som yrke.

Arthur Andersson

REGEMENTSMUSÉETS SAMLINGAR

I regementsmuséets samlingar finns en modell av Hälsinge regementes överstelöjtnantsboställe i Åbyn, Hamrånge. Bränt av ryssarna 1721, återuppbyggt 1725. Det enda synbara minnet av överstelöjtnantsbostället är i nutid en källare som hörde dit.

Modellen är utförd 1939–40 av löjtnanten i armén H. H. A. Wickberg och redaktör E. Wickberg. Foto: Evald Wiberg.

Artikeln nedan är hämtad ur Åbyns bycirkels nedteckningar om överstelöjtnantsbostället Åbyn i Hamrånge med benäget bistånd av hemmansägare Lars-Erik Larsson, Åbyn.

"Att det ibland var lite dåligt med grannsämjan i Åbyn, kan man förstå, om man kastar en liten blick i de gamla tingsprotokollen, som hade många tragikomiska saker att berätta.

Till överstelöjtnantsbostället hörde bland annat en åker, kallad Bergåkern, belägen så intill ån, att vattnet blev stående på densamma höst och vår. Vid tinget 1715 blevo därför Åbybönderna dömda att gräva ett dike i sin

åker för att på så sätt avleda vattnet från Bergåkern men trots ytterligare anmaningar, bland annat husesynerna 1718–1723 treskades bönderna och något dike blev det inte. Vid den tiden satt överste von Numers som herre på Åbyn, och 1724 drog han åter saken inför sommartinget i Ockelbo, som fann det mycket obilligt, det bönderna i Åbyn wijsa sig så tröge att fullgöra hwad de äro pålagda och tilldömde, samt hotade med räfst och rättarting, om diket icke komme till stånd.

Bönderna treskades emellertid fortfarande, men började dock på våren 1727 att gräva ett dike, som de emellertid drogo upp mot ett litet berg, i stället för sitt eget åkerdike. Den våren stod emellertid vattnet så högt över Bergåkern, att 1 1/2 fiärdland inte kommit att bära säd och ej heller i år kunnat bära gräs. Till råga på eländet hade svin bökat upp åkern, vilka tydligen kommit in genom Per Månssons gärdesgård. Och så drogs saken åter inför Ockelbotinget. Vid 10 rdr samt vite ålades bönderna, att före mitten av maj 1728 ha diket ordentligt upptaget, vilket länsman Petter Kallman och två nämndemän fingo till uppgift att övervaka och härmed synes denna lilla skärmytsling vara slut".

Östen Andersson

NÄTVERK – BRA ATT HA – OM NÅGOT SKULLE HÄNDA

När jag arbetade på Norrlands dragoner i Umeå var ett par av mina arbetskamrater förtroendevalda fritidspolitiker. Det fanns personer även här när jag kom till Hälsinge regemente som var aktiva i lokalpolitiken. Min nyfikenhet väcktes för att arbeta politiskt. Min uppfattning stärktes för att inte sitta vid sidan av och kritisera, vilket är lätt, utan gå in i ett politiskt parti och där påverka saker och ting i en bra riktning.

Min mening är att det mesta som sker på ett eller annat sätt har en koppling till politiken. Därför är det angeläget att det finns människor med olika bakgrund och livserfarenhet representerade bland de förtroendevalda.

För många anges ofta tidsbrist som skäl för att inte kunna engagera sig politiskt. Om man ska engagera sig vill man engagera sig helt och fullt. På ledarskapsutbildningar av olika slag får vi dock lära oss att allt man vill göra det kan man göra. Bara man lägger in det i sin personliga planering.

En av våra regementschefer på Hälsinge regemente, överste Karl-Evert Englund, nämnde vid ett tillfälle att det var viktigt att vi försvarsanställda inte isolerar oss från det övriga samhället. Vi måste vara en del av det. Man kan om man vill tolka det som om han mer eller mindre ansåg det vara var och ens plikt att engagera sig i olika samhällsfrågor. Detta var även min uppfattning. Efterföljande regementschefer och överstar Ekstedt, Berndtson och Bornestaf har alla uppmuntrat och lyhört följt de politiska turerna.

Det är genom vår demokratis fri- och rättigheter som vi har den möjligheten. Det är sedan upp till var och en att använda sig av den rätten. För oss i Sverige är den en självklarhet. I andra delar av världen finns det människor som är beredda att med risk för sina liv slåss för att ta den.

Kommunfullmäktige och Räddningsnämnden blev mina första uppdrag. Kopplingen till mitt arbete inom försvaret med uppdraget i Räddningsnämnden fanns. Ett naturligt bollplank fick jag i folkpartiets dåvarande riksdagsledamot Hans Lindblad. Med honom kunde jag diskutera civilförsvarsutbildning och andra frågor som då var aktuella. Arbetet i Räddningsnämnden var intressant och en mjuk inskolning för andra politiska uppdrag.

En tvärpolitisk miljökommission bildades för några år sedan och jag fick förmånen att ingå i denna. Uppdraget var att se över all verksamhet inom Gävle kommuns ansvarsområden för att få ett samlat grepp över miljöfrågorna. Detta uppdrag pågick i ett par år. Vi fick föredragningar av kvalificerade personer från olika samhällsområden. Vi diskuterade och föreslog satsningar och verksamhetsförändringar i relativt stor omfattning. Min koppling till Hälsinge regemente och vana att arbeta i lag kom väl till pass och var enligt min mening bra för slutresultatet. Efter arbetet i miljökom-

missionen stärktes jag i min uppfattning om att det är en styrka att det finns personer med olika livserfarenhet och kunskap som arbetar tillsammans, med andra ord synergieffekterna är stora. Slutresultatet av arbetet med olika politiska frågor blir då bättre och förutsättningarna för en förbättrad livssituation för kommuninnevånarna ökar.

En förordning att kommunerna ska visa totalförsvarshänsyn i samhällsplaneringen kom 1986. För mig blev det en fråga som mycket hade koppling till mitt yrke. Bedömandemallen har kommit väl till pass i uppdragen i Byggnadsnämden, Kommunstyrelsen och Kommunfullmäktige.

Parallellt med beslutsordningen på alla nivåer lokalt, regionalt (kommuner, landsting) och inte minst på riksnivå finns en politisk ordning som bygger på fullmäktige, styrelser och nämnder och olika utskott. I allt detta sitter förtroendevalda politiker. Dessa är också vanliga enkla människor vars enda uppgift är att ta tillvara medborgarnas intresse. Viktigt för bra beslut är att information av sakargument samt relationer mellan människor är bra. För att skapa detta krävs att det finns nätverk mellan människor på alla nivåer. Saknas detta blir det fel.

Allt är politik. Inte minst vad det gäller den turbulens som präglat Hälsinge regementes överlevnad från och med 1990 års försvarsdebatt till 1996 års försvarsbeslut.

En kväll i mitten av 80-talet träffades jag, Ulf Laurén och riksdagsman Hans Lindblad på folkpartiets lokaler nere på Nygatan för att diskutera kommande försvarsbeslut. Ulf och jag beskrev för Hans försvarsbeslutets konsekvenser ur vårt grodperspektiv. Vi kunde alla konstatera att det fanns ett vakuum i försvarsledningens information vad som gällde territorialförsvaret och försvarsområdesstabernas verksamhet. Vi gavs här tillfälle att utveckla ett nätverk med direkt koppling till utformning av kommande försvarsbeslut.

För att få en acceptans – inte minst i försvarsdepartementet och finansdepartementet – för att ordna omstruktureringen av regementet på ett så effektivt och bra sätt som möjligt, var det bra utöver allt annat att ha raka och bra politiska kanaler. Politiska kanaler i form av nätverk kan aldrig kommenderas fram. De måste få växa upp underifrån på ett naturligt sätt. Det tar tid. Nätverk behöver ej heller vara kända av andra än de som har användning av dem. Av den anledningen preciseras de inte mer än så i denna artikel.

Nätverk behövs både om och när det händer som vid försvarsminister Anders Björks beslut om att lägga ned Hälsinge regemente. Vi är många vid Hälsinge regemente och i dess periferi som aktivt arbetat under en turbulent period från och med 1990 års försvarsdebatt till och med 1996 års försvarsbeslut. I första hand genom opinionsbildning för att Hälsinge regemente skulle kunna leva vidare. I det läget har det varit en styrka att de politiska

kanalerna varit raka. Nu räckte det ändå inte ända fram men vi förlorade på mållinjen av anledningar som vi inte kunde råda över. Ingen kan säga annat än att vi kämpade väl.

Slutsats:

Oberoende av om ett företag, en myndighet etc. går bra så skall ingen underskatta värdet av raka politiska kanaler. Det är bra för personalen och verksamheten. Inte minst många i näringslivet har förstått värdet av detta. Bygg upp politiska nätverk för att vara ordentligt rustad för att på ett bättre sätt än annars klara plötsliga förändringar. Bygg relationer och nätverk om det händer för att ha om något skulle hända.

Avslutningsvis vill jag till den officer som någon gång funderar på att engagera sig politiskt säga – gör det. Det är utvecklande, stimulerande, utmanande, omväxlande och inte minst av allt kul.

Krister Jönsson

Stagårdens kursgård

Vinter som sommar

- ☐ Hotellstandard
- ☐ Flerbäddsrum
- ☐ Välutrustade konferenslokaler
- ☐ Erkänt gott kök
- ☐ Fullständiga rättigheter
- ☐ Handikappvänligt

Vi tar gärna emot större sällskap,
som bussresor, fest och bröllop.
Ring oss gärna på tel. 0278-136 82
Välkommen hälsar Karin Olsson med personal

UR ETT GAMMALT FOTOALBUM

Detta är tänkt att vara en återkommande rubrik. Där inte annat anges är fotografierna tagna av redaktören för Bocken, Knut Björkenstam.

Regementets dag på Mohed den 12/9 1954

Överste Hans Berggren efter förbimarschen på heden. Med ryggen mot kameran stabschefen major Arne Dyberg.

Regementets dag på Kungsbäck den 5/6 1955

Uppställning och parad på Lilla fältet som så många gånger tidigare och senare. Till höger ses överste Hans Berggren till häst. Det är sista gången som en regementschef tar emot till häst.

Chefsmiddag den 3/10 1955

Nya chefsparet på regementet, Eva och Curt Göransson, gästar överstelöjtnant och fru Knut Björkenstam i deras hem på Bergsgatan 43. Fr. v. värdinnan, Eva Göransson, Christer Göransson, Curt Göransson samt värden.

Tapto för musikkåren den 14/5 1957

Regementets musikkår utför sitt sista tapto inför den förestående indragningen. Här står musikkåren uppställd i Regementsparken för att lämna av till regementschefen, överste Axel Henriksson. Längst till höger musikdirektör Enar Mårtensson. Regementstrumslagare Arne Ask. Fr. v. i främre ledet Torsten Åström, Lars Hesselgren (skymd), Ingemar Stenberg samt Hilmer Kadesten.

Premiär för högvaktstjänst den 17/8 och 18/8 1957

Regementschefen överste Axel Henriksson följer avlösningen tillsammans med fr. v. kapten Leopold Broman, vakthavande kapten, och t. h. major Herman Lövsund.

Kamratföreningens musikkår konserterar på Yttre borggården under ledning av musikfanjunkare Erik Åkerlund.

Plutonchefsskola skytte på Livkompaniet bevistar högvaktsavlösningen den 17/8 inför sin egen pågång dagen därpå. Befälen är från vänster överfurir P Lindström, fanjunkare Lennart Stoltz och löjtnant Owe Dahlström.

Med 7. kompaniet i Trönö den 8/9–12/9 1958

Löjtnanterna Arne Järvestad och Gert Fröderberg i samspråk vid landsvägskanten.

Sergeant Rolf Olshage och reservofficeren fänrik Rolf "Robban" Andersson, den senare ett ofta sett så kallat "sommarbarn".

Västra stridsskjutningsområdet den 26/1 1959

Här vankas ärtsoppa och furir Enar Albertsson låter sig väl smaka. I bakgrunden nalkas på skidor furir Bengt "Beve" Eriksson.

"Pansarjägaren" löjtnant Sten Berndes tar sig en funderare. . .

. . .medan löjtnant Arne Bodecker och reservofficersaspiranten kadett Lennart Tengqvist kopplar av på trappan till kompaniexpeditionen.

Västtyskt örlogsbesök den 12/6–16/6 1960

Den västtyska flottans skolfartyg Gorch Foch gästar staden och regementet. Publikbild från läktaren vid idrottsplatsen i samband med fotbollsmatch och dragkamp mellan Hälsingar och tyska sjömän. På främre raden överste Axel Henriksson med tyska sjöofficerare, den tyske militärattachén samt svensk följeofficer. Nästa rad fr. v. kapten Oscar Sundberg, överstelöjtnant Arne Dyberg, kaptenerna Rune Ericsson och Jan Måhlén. Bakom dessa fr. v. sergeant Erik "Zeta" Jonzon, fanjunkarna L P Gustafsson och Ivan Bodecker.

Översteparet på Vall den 26/6 1960

Axel och Gerd Henriksson avnjuter eftermiddagskaffe i chefsbostället Valls härliga trädgård.

Nyårsdagen den 1/1 1961

Utsikt från dagofficerens/fotografens fönster ut mot kaserngården.

Chefen för 7. kompaniet kapten Olle Barkander med två av sina befäl, fanjunkare Nils Swacke och förvaltare Dennis Hillergren.

Prisutdelning efter RegM på skidor 30 km den 1/3. Överste Axel Henriksson förrättar prisutdelning biträdd av fanjunkare Nils Swacke.

EX LIBRIS
KUNGL. HÄLSINGE-REGEMENTES
OFFICERSKÅR

ATT MINNAS "BLÅKLINTSBLOMMAN"

På våra mässar levdes förr ett glatt och intensivt liv, kanske lite väl glatt ibland enligt vissas uppfattning. Men det inte bara åts och dracks, sjöngs kungssången, lyssnades till regementsmusikens eggande och smäktande toner, dansades eller spelades bridge och idkades kamratligt umgänge i största allmänhet. Det fanns också plats för kultur. Och vad menar jag med det? Några exempel må belysa detta.

Sång, musik och poesi har flitigt förekommit på officersmässen, om jag nu tillåts begränsa mig till den. Det sägs att för att i slutet av 1800-talet få bli officersvolontär vid regementet så fordrades intyg eller prestation som framstående sångare. En av dessa var regementsintendenten Ewert Unger. Han var känd för sin förnäma sångröst och var dessutom i övrigt mycket musikalisk. Sålunda har han komponerat en bostonvals som heter "I officersmässen" och som tillägnades dåvarande regementschefen överste Fock. Härutöver komponerade Unger bland annat marschen "Överste Nyström", tillägnad Focks efterträdare, samt "Gefle Boyscoutförenings Paradmarsch".

När så officerare som Oscar Thollén, Eric Wennsten och Torsten Wiklund kom in i kåren utökades skaran av "kulturpersonligheter". Långt upp i åren även på de så kallade veteranmiddagarna sjöng Oscar Thollén "Rhenvinets lov" och Eric Wennsten deklamerade "Blåklintsblomman". Värdig ersättare för dessa två var Torsten Wiklund. Ibland fick han svara för både sången och poesin. Behövdes pianoackompanjemang var på sin tid Ivar Hillström en gärna anlitad pianist. Eric Wennsten var även en skicklig tecknare. Många av hans alster främst i form av personteckningar finns bevarade vid regementet.

Vad som överlevt allt och alla är "Blåklintsblomman". Under 1980-talet var det Oscar Sundberg, som deklamerade, och efter honom Paul G Strömberg.

Var kommer då "Blåklintsblomman" ifrån? Jag har något forskat i detta men inte blivit klokare. Jag har talat med Eric Wennstens dotter Malou Göransson, gift med Kjell Göransson, äldste son till vår förre regementschef och sedermera arméchefen Curt Göransson. Ej heller detta har lett mig vidare.

Det kan i alla fall vara värt att rädda dikten till våra efterkommande genom att ta med den i Bocken. Och så här har det låtit åtskilliga gånger på vår gamla officersmäss:

Det sägs vart än Du kosan styr
med blåklintsblomma i hatten,
det även från mulnaste himmel flyr
ett sken över land och vatten,
som hugnar i dagens trälbestyr
och ger vackra drömmar om natten.

Och än har dagen glans och färg,
än tindra stjärnorna i natten,
när Du går fram över dal och berg
med blåklintsblomma i hatten,
det sägs det viskar en melodi
i hyddorna in där Du går förbi,
som gör att en bunden känner sig fri
och får vackra drömmar om natten.

Eric Wennsten avled i november 1979 och ligger begravd i Bjuråker i Hälsingland.

Knut Björkenstam

REGEMENTETS SNAPSVISOR

Till regementets kultur hör också dess snapsvisor. Andra må ha annan uppfattning och det får de gärna ha. Mig veterligt har regementets snapsvisor aldrig förekommit i Bocken. Det kan därför vara på sin plats att så nu sker.
Den mest kända av snapsvisorna är "Subalternvisan". Texten är författad av dåvarande fänriken Torsten Wiklund och tillkom i maj 1926 i samband med en middag på officersmässen. Deltagare i middagen var kapten Knut Delin, dåvarande underlöjtnanten Nils Swedlund, sedermera överbefälhavare, dåvarande fänriken Einar Berggren samt textförfattaren.

Visan benämndes från början "Lansiärvisan". Orsaken härtill lär vara att det i samband med regementets 300-årsjubileum den 12 juli 1924 förevisades exercis från Gustav II Adolfs tid. Nils Swedlund med flera deltog då som soldater utrustade med lansar.

Melodin är densamma som regementets igenkänningssignal, ett inte ovanligt förhållande även vid andra regementen, när det gällt att välja musik till en snapsvisetext.

/: Slå i – drick ur!
Slå i – drick ur!
För nu är det helan som går!:/
Ja, subalternerna skall många supar ha.
Ja, subalternerna – slå i! Pang pang! Drick ur!

Här är lansiärerna utbytta mot subalternerna. Jag har själv aldrig varit med om att sjunga om lansiärerna med undantag av på senare år i samband med I 14 S möten i Stockholm.
Helan kan efter hand bytas ut mot halvan, tersen och så vidare, allt efter tycke, smak och förmåga.

Den andra snapsvisan är inte fullt lika känd. Den sjungs dock flitigt inom I 14 S. Om bakgrunden till denna visa har jag ingen kännedom. Enligt upp-

gift lär den på sin tid ha införts av Ivar Hillström, som var mycket musikalisk. Han var reservofficer vid regementet och tjänstgjorde under många år som personalvårdsofficer och konsulent. Han var med och startade I 14 S.

Denna snapsvisa benämns "Måsen" och sjungs som regel till halvan. Melodin är "Månen går sin tysta ban". .

Det satt en mås på en klyvarbom
och tom i magen va kräke.
Och skepparns strupe var torr och tom,
när skutan låg där i bleke.
"Jag vill ha sill", hördes måserope,
och skepparn svarte: "Jag vill ha OP,
ifall jag får, ifall jag får!"

En tredje snapsvisa, som kan vara värd att komma med i detta sammanhang, är en visa som sjöngs på underofficersmässen. Jag har inget namn på den men den skulle kunna kallas för "Månadsvisan". Melodin vet jag inte varifrån den kommer. Att jag sedan har den i minnet hjälper inte den värderade läsaren. Men så här går den första av de tolv verserna:

Och Du, som i januari är född,
stå upp, stå upp, stå upp.
Så tag nu glaset i Din hand
och drick det ur till sista rand.
Drick ur, drick ur, drick uuuuur,
drick ur, drick ur, drick ur.

Efter januari kommer februari och så vidare. Alla som är födda i aktuell månad ställer sig upp och "dricker ur".

Så nu är det bara att sjunga ut. Skål!

Knut Björkenstam

HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENINGS VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR 1996

Styrelsen för Hälsinge Regementes Kamratförening får härmed avgiva följande berättelse över verksamheten 1996.

Hedersledamöter:	General Curt Göransson, avled under året	
	Generallöjtnant Nils Sköld, avled under året	
	Överste 1 Allan Månsson	
	Överste 1 Carl-Henrik Gåsste	
	Hemmansägare Einar Berlin	
	Kapten Helmer Nygren	
	Överste 1 Ingmar Arnhall	
	Överste 1 Karl-Evert Englund	
		Mandattid
Ordförande:	Tomas Bornestaf	1996
Vice ordförande:	Thorsten Åstrand	1996
Sekreterare:	Östen Andersson	1996
Kassör:	Kurt Kvist	1995/96
Ledamöter:	Knut Björkenstam	1996/97
	Ingvar Pira	1996/97
	Ulf Laurén	1996/97
	Erik Persson	1995/96
	Martin Lundbäck	1995/96
	Gustaf Åsberg	1995/96
	Ingemar Andénius	1995/96
VU:	Tomas Bornestaf	
	Thorsten Åstrand	
	Kurt Kvist	
	Ulf Laurén	
	Knut Björkenstam	
Revisorer:	Knut Eliasson	1996
	Edvard Jonsson	1996

Revisorssuppleanter:	Lars Ljungkvist	1996
	Per Söderblom	1996
Kommitté för valberedning:	Björn Ellebo, sammankallande	1997
	Eric Åkerlund	1997
	Lennart Sohl	1997
Redaktionskommitté för årskriften Bocken:	Knut Björkenstam, redaktör	1996
	Björn Ellebo	1996
	Bengt Frosste	1996
	Lars Ljungkvist	1996

Medlemmar den 31 december 1996: 230

Styrelsen har haft tre protokollförda sammanträden.

Efter ett uppehåll beroende på regementets "omstrukturering" utkom Bocken 1994–1996 strax före jul.

Som vanligt en innehållsrik bok med många intressanta artiklar och bilder som påminner om både nutid och dåtid vid Hälsinge regemente.

Ett stort tack till Bockenredaktionen och medverkande författare för denna förnämliga bok som blivit mycket uppskattad av dess läsare och som väl pryder sin plats i bokhyllan.

Under året medverkade Kamratföreningen i firandet av Gävle 550 år genom att deltaga i utställningarna.

Det har blivit näst intill en tradition att samla kamratföreningens medlemmar en dag i juni månad varje år till en besöksdag på Kungsbäck. Även i år anordnades en sådan dag, lördagen den 8 juni.

Ett 40-tal medlemmar hade hörsammat kallelsen. Dagen började med samling i Soldathemmet där det bjöds på kaffe och smörgås. Därefter visning av Högskolans lokaler på gamla Kungsbäck, fostabens nya lokaler och muséet.

Besöksdagen avslutades vid Soldattorpet där det bjöds på "skumpa" som avslutning på en trevlig dag.

Kamratföreningen har bidragit med 10.000 kr till elektrifieringen av klockringningen i regementets klockstapel.

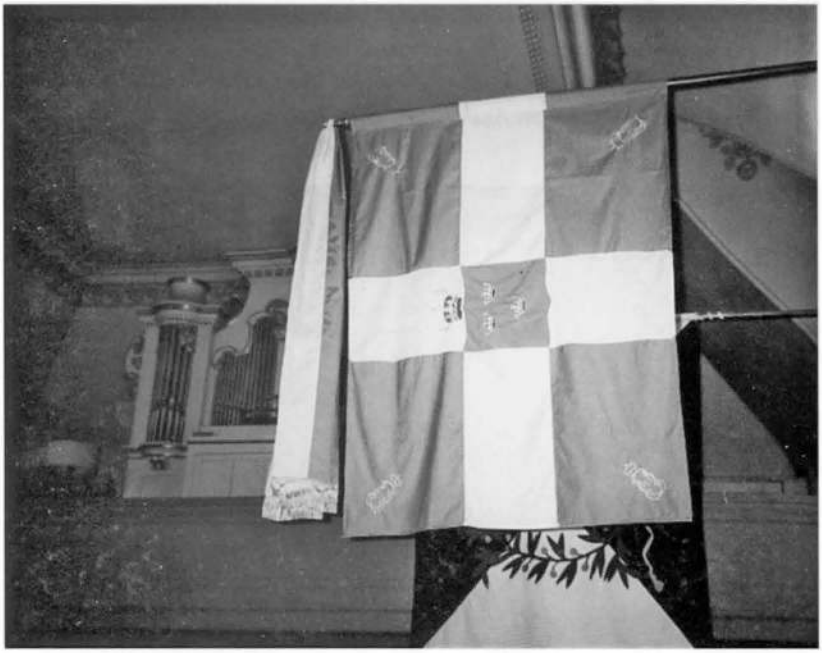
Styrelsen framförde ett tack till enskilda, organisationer och myndigheter, vilka på olika sätt bidragit till vår verksamhet.

Vi tackar även alla som på ett eller annat sätt bidragit till ökad förståelse för föreningen och dess syften att vidmakthålla och stärka samhörigheten mellan nuvarande och förutvarande "Hälsingar".

Gävle i februari 1997

Tomas Bornestaf	*Thorsten Åstrand*	*Kurt Kvist*
Ordförande	Vice ordförande	Kassör

Östen Andersson
Sekreterare

Bataljonsfana av 1819 års modell. En kopia av den ursprungliga fanan, som tillsammans med övriga äldre fanor, vilka hängde i Soldatkyrkan, för ett antal år sedan inlämnades till Armémuseum. Kopian är upphängd år 1997.

Foto: Knut Björkenstam.

Från kamratföreningens styrelses sammanträde den 17 oktober 1996 i Soldathemmet. Fr. v. Ingvar Pira, Erik Persson, Knut Björkenstam, ordföranden Tomas Bornestaf, Östen Andersson, Kurt Kvist samt Gustaf Åsberg.
Foto: Tillhör Knut Björkenstam.

Från samma sammanträde som ovan men tillkommit har längst till höger Ulf Laurén. Förhindrade närvara vid detta sammanträde Ingemar Andénius, Martin Lundbäck och Thorsten Åstrand. Foto: Knut Björkenstam.

Från presentationen av Bocken årgång 1996 i ordersalen på regementet. Fr. v. Evald Wiberg, vår fotograf, Östen Andersson, Leif Larsson och Ingvar Pira. Foto: Knut Björkenstam.

Ytterligare några medarbetare i årsboken. Fr. v. Gunnar Åkerlund, Arthur Andersson, Krister Jönsson samt Göte Pettersson, vår man på Ljusdals Tryck. Foto: Evald Wiberg.

Sven Bratt

Gösta Forsberg

Gunnar Fredriksson

Curt Göransson

Folke Hedberg

Hilmer Kadesten

Leif Erik Nilsson

Sigfrid Olsson

Erik Sjöqvist

Nils Sköld

Birger Stålmarck

KAMRATFÖRENINGENS ÅRSMÖTE 1997

Årsmötet 1997 öppnas av ordföranden Tomas Bornestaf. Vid bordet sekreteraren Östen Andersson. Foto: Knut Björkenstam.

Fredagen den 21 mars genomfördes kamratföreningens årsmöte i Soldathemmet. Av föreningens 230 medlemmar (31/12 1996) hade 23 stycken infunnit sig. Måhända var det val av veckodag som gjorde att inte flera kunde komma.

Årsmötet skulle börja klockan 1800. Men under 30 minuter före underhöll en oktett (förstärkt till tio musiker) ur Flygvapnets hemvärnsmusikkår Gävle. Detta var ett inslag som högeligen uppskattades av de närvarande och som förhoppningsvis kan återkomma nästa år. Ledare var Ingvar Hansson (1. tenor). Att enbart marscher stod på programmet gjorde inte konserten sämre. Tvärtom! Som sista nummer spelades – naturligtvis – regementets marsch som åhördes stående i "enskild ställning". Ett särskilt tack till hemvärnsmusiken för denna insats!

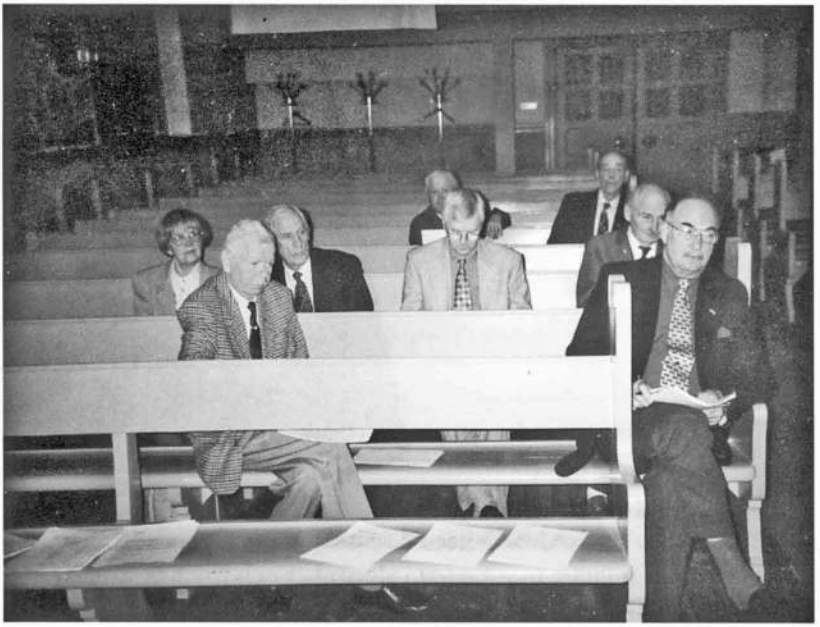
Oktetten ur hemvärnsmusikkåren underhåller. Fr. v.: Anna-Karin Hålmberg, Lars Skoglund, bakom denne Daniel Tjernlund, Sanna Thonfors, skymda bakom henne Tommy Larsson och Eilon Ödén, Åsa Samuelsson, bakom henne Hans Eriksson, Göran Eriksson samt ledaren Ingvar Hansson. Foto: Knut Björkenstam.

Så vidtog själva årsmötesförhandlingarna som genomfördes i kyrkan. Skickligt och snabbt lotsade ordföranden mötet genom dagordningens olika punkter. Ett ämne som diskuterades livligt var årsboken Bockens framtid. Bok eller tidning? Mötet enade sig om att någon form av medlemsblad måste finnas framöver.

Efter själva mötet och medan den delvis nya styrelsen konstituerade sig fanns det möjlighet till förfriskningar i baren för dem som så önskade. Så var det dags att gå till bords och avnjuta en god middag bestående av sikaforscanapé (rensteksröra med sikrom), smördegsinbakad lax med chablissås samt vaniljglass med varma björnbär. Till detta lämpliga drycker efter vars och ens tycke och smak.

Efter middagen följde kamratligt umgänge i mässen en trappa upp. Bland annat visades en videoupptagning från sommarens konsert i Regementsparken med regementets musikkår. Ett väl genomfört och lyckat årsmöte där fler medlemmar kunde ha varit närvarande var så till ända.

Knut Björkenstam

Deltagarna i årsmötet. Fr. v.: Fru Åsberg, Rune Wiebe, Gustaf Åsberg, Arthur Andersson, Thorsten Åstrand, Arthur Klarström, Ingvar Pira, Folke Ekstedt. . .

. . .Ingemar Andénius, Paul Pauhlson, Folke Alnevik, Sten Björkenstam, Margareta Björkenstam, Kurt Kvist, Erik Persson, Gerd Andersson, Lennart Sohl, Edvard Jonsson, Ingrid Eliasson samt Knut Eliasson.

Foton: Knut Björkenstam.

Till seger!

Militärmusiksamfundet (MMS) är en ideell förening som grundades 1965 på initiativ av *Bo Ancker*. MMS har till syfte att främja intresset för den militära musikarten i allmänhet och marschmusiken i synnerhet, dess historia och utveckling. Alla som är intresserade av föreningens verksamhet är välkomna som medlemmar. MMS utger tidningen Marschnytt med tre nummer per år och vår musikkår genomför årligen två offentliga konserter.

Militärmusiksamfundet firade 1995 sitt 30-årsjubileum och manifesterade detta genom att spela in en jubileumsskiva. Inspelningen har gjorts i samverkan med Musik på Hasselbacken.

MMS egen musikkår spelar givetvis och vill med denna skiva dokumentera svenska och utländska marscher som inte spelas så ofta och med den stämbesättning som gällde fram till 1957. Vad som hände 1957 var bland annat att ess-kornetten och ventilbasunen försvann. Dessa instrument gav en särskild klang som inte återfinns i dagens stämbesättning. *Christian Sundberg* är musikkårens dirigent.

Skivan kostar 140:-. Porto om 20:- tillkommer. Den intresserade kan beställa skivan genom att sätta in 160:- på postgirokonto 40 52 96-5 och med angivande av Militärmusiksamfundet som betalningsmottagare. Ange noga namn och adress! Vid eventuella frågor går det bra att kontakta *Andreas Rossipal* på telefon 08-25 75 03.

"KLOCKUPPROPET"

Det ringer till vila och veckan går ut,
Guds sabbat sig nalkar och mödan har slut.

Så skaldade ärkebiskopen Johan Olof Wallin i prästgården i Järvsö när han visiterade Järvsö pastorat i juli 1838. Raderna inleder psalm 453 i 1937 års psalmbok. I den sista versen skrev han "Välsigna min gudstjänst i morgon, o Gud" och man kan lätt föreställa sig Wallin på lördagskvällen funderande på den predikan han skulle hålla inför en säkert fullsatt kyrka dagen därpå. Biskopsvisitation var en stor sak, Wallin var en av dåtidens "kändisar" välbekant för kyrkobesökarna genom sina psalmer i 1819 års psalmbok och nu var han sedan ett år landets ärkebiskop. Han satt kanske vid ett öppet fönster i den varma sommarkvällen när han fick höra sockenkyrkans klockor ringa till helgsmål. Klangen fördes vida över Ljusnans vatten och längs dalgången manande allmogen till vila från veckans mödor och inspirerade Wallin till psalmen.

På samma sätt har regementets klockor vid Gavleån genom kasernvaktens försorg sedan 1915 låtit sitt välljud höras över staden. Vid omstruktureringen 1994 upphörde regementet att ha en ständigt bemannad vakt och

Klockstapeln med den i juni 1994 avtäckta minnesstenen.
Foto: Tillhör regementets arkiv.

Klockorna skall åter ljuda!

UPPROP

Hälsinge regemente kan till följd av det kommande försvarsbeslutet komma att upphöra som egen militär enhet i Gävle under 1997. Regementet har funnits i staden i 90 år. Försvaret, dess personal och byggnader har på många sätt påverkat Gävle. Kasernerna har efter det att utbildningen av värnpliktiga upphört 1994 kommit till god användning för vår högskola. Även de tidigare stängda markområdena står nu till gävlebornas förfogande för friluftsliv. För Soldatkyrkan och Soldathemmet har man också funnit en bra och utvidgad verksamhet.

I helg och söcken har klockorna från Hälsinge regementes klockstapel ljudit över Gavleån och Boulognerskogen. En mycket genomgripande, välbehövlig, men även kostsam renovering av klockstapeln har ägt rum under hösten 1996. Nu står regementets klockstapel lika vacker och i lika bra skick som när klangen från de båda klockorna för första gången hördes 1915.

För att den goda traditionen med klockornas klang skall fortleva fordras nu, när personal inte längre på samma sätt som tidigare står till buds, att ett maskineri installeras för klockringningen. Statsmedel står ej till förfogande för denna åtgärd. Undersökningar har gjorts bland leverantörer av ett maskineri som skulle göra det möjligt att dels fjärrmanövrera klockorna från Soldatkyrkan, dels med automatik möjliggöra helgmålsringning varje lördagsafton. Ett sådant maskineri kan levereras och monteras för cirka 60 000 kronor.

Mitt mål är därför att genom en insamling av 60 000 kronor anskaffa det belopp som erfordras för installerandet av ett sådant maskineri. Redan har personal och föreningar med anknytning till Hälsinge regemente lovat bidra med avsevärda belopp, varför grunden är lagd till insamlingen.

För att förenkla administrationen av insamlade medel har Sällskapet Hälsinge Regementes Stödförening välvilligt och utan någon kostnad ställt sitt postgirokonto *(61 54 00-9 vänligen ange "Klockorna" på talongen.)* till insamlingens förfogande. Härigenom vinner vi säkerhet och omtanke för vårt mål:

Klockorna skall åter ljuda!

Tomas Bornestaf
Överste
Chef för Hälsinge regemente och Gävleborgs försvarsområde

helgsmålsringningen upphörde. Möjligheterna att genom en automatik och elektriskt maskineri återuppta klockringningen diskuterades och de ekonomiska förhållandena undersöktes. De inledande sonderingarna visade på alldeles för höga kostnader och saken fick bero. Vid den omfattande renovering och tjärning av klockstapeln som genomfördes under sommaren 1996 fick frågan förnyad aktualitet. Ett nytt anbud införskaffades och nu hade kostnaderna nära nog halverats. Statsmedel stod inte att få varför regementschefen utfärdade ett upprop om en insamling. Målgruppen för uppropet var främst personer och föreningar med ett levande och starkt intresse för att klockorna åter skulle ljuda.

Priset enligt anbudet var 54.500 kronor och när betalningen skulle ske hade insamlingen givit drygt 55.000 kronor, företaget var i hamn! Tack alla vänligt generösa bidragsgivare, enskilda och föreningar. Anordningen invigdes vid nyårsgudstjänsten 1997. Nu ringer klockorna styrda av ett elektriskt urverk och kan även med fjärrkontroll manövreras från Soldatkyrkan.

Invigningen kom att vid sidan av kyrkoherde Staffan Nilssons glada predikan att innehålla två särskilt minnesvärda händelser, dels blev klockringningen extra lång, dels kunde de församlade till kyrkkaffet få lyssna till klockstapelns byggmästares son, nu 85-årige Helmer Wallners berättelse om bland annat faderns arbete med klockstapeln. Nu fick vi alltså lyssna till en person som var med när klockorna för första gången ringde – åttio år tidigare! Fantastiskt och vilken härlig start för den nya funktionen!

Var det kanske därför som maskineriet tog befälet och ringde lite extra länge? Nej, det var nog så att fjärrkontrollen inte hade riktig "kraft" att stänga av ringningen (prov var utfört och då fungerade allt) och det blev en 3–4 gånger längre ringning än avsett (ny antennutrustning monterades snarast och nu fungerar allt väl).

Nu är klockstapeln renoverad och maskineriet i full funktion. Vid den omstrukturering av regementet som nu skall ske är det avsikten att klockstapeln skall föras över till Stiftelsen Hälsinge Regemente och därigenom även ägarmässigt åter förenas med sin kyrka.

Helmer Wallners tal vid kaffet efter gudstjänsten löd som följer.

Tomas Bornestaf

Klockstapeln och soldatkyrkan på Kungsbäck
Ett bidrag till deras historia

Av Helmer Wallner

"När soldatkyrkan i Kungsbäck invigdes 1916 var jag med. Det gav mig som femåring djupa intryck.

Far var med i Kungsbäck från allra första början när Hälsinge regemente började byggas. Han var i början anställd som verkmästare. När regementet

var klart 1909 blev han erbjuden fast anställning som byggnadsansvarig med fanjunkares grad. Han startade i stället egen firma och blev som byggmästare engagerad av I 14 under många år, både i Gävle och Marma. Han byggde även åt ett annat regemente (T 5) marketenteriet i Sala 1909. Allt gick tydligen bra. Överste Nyströms fina uppvaktning på fars 50-årsdag 1920 blev ett gott tecken på detta.

Fars uppgift att bygga klockstapeln i Kungsbäck 1914–15, den blev knepig. Enligt överste Carl Focks uppdrag skulle den byggas med Ljusdals klockstapel som förebild men vara mindre. Några ritningar fanns förstås inte. Far åkte dit upp, anlitade ortens fotograf och fick ett foto med en helbild av klockstapeln. Den fick tjänstgöra som ritning. Far tog givetvis, när han var där, många mått och andra uppgifter.

Vid behov gjorde han sedan egna konstruktionsritningar. Jag minns honom krypa på knä på golvet med penna och lång linjal hemma i matrummet för att göra ritningar som täckte hela rumsgolvet.

När den komplicerade stommen var klar togs ett foto av hela arbetsstyrkan. Det finns med i den nya fina Kungsbäcksboken, sidan 20. Arbetskraften ställdes i huvudsak till fars förfogande av regementet, men ett par skickliga snickare hade far fått ta med sig från sin firma, i annat fall skulle uppgiften varit mycket besvärlig att genomföra.

Under byggnadstiden bytte regementet chef. Den första kyrkklockan sattes upp i början av 1915 av överste Fock. Han lät rista in sitt namn på den. Senare under året sattes en andra större kyrkklocka upp av överste Georg Nyström med hans namn inristat. Inristningarna finns intagna i Kungsbäcksboken, se nyssnämnda sida.

Inristningarna är talande, med dem blev det fastslaget att kyrkan skulle vara en soldatkyrka. Nu uppkom komplikationer. Uppförande av en klockstapel innebär normalt att kyrkan finns, klockstapeln är ett bihang till kyrkan och inte tvärtom. Hur var det i Kungsbäck, fanns det någon kyrka där när klockstapeln byggdes?

Soldathemmet hade byggts 1910–11 efter ritningar av byggmästare C. A. Eklund. Idén hade tagits redan 1907 men stött på svårigheter. I byggnaden fanns redan från början den stora lokal som nu är kyrka. När blev den kyrka? Om detta har rått skilda meningar.

När överste Fock uppdrog åt min far att bygga klockstapeln ligger det i sakens natur att han ansåg att soldatkyrkan fanns. Den uppfattningen hade översten goda skäl för. Han hade själv lett arbetet med byggnadens uppförande och redan till 1911 låtit uppföra de tre mellersta fönstren på norrsidan som färdigmålade kyrkfönster.

Frimuraridéer kom att prägla arbetet. Det framgår redan av fönstret ovanför ingångsportalen. Den symbolen har uppenbarligen ett högt värde. Det framgår till exempel av att staten Israels nationalsymbol kom att likna denna symbol.

Helmer Wallner i berättartagen. Foto: Tillhör regementets arkiv.

Men nu börjar oklarheterna. När ärkebiskop Ekman, som tidigare varit regementspräst, invigde soldathemmet 1911 ansågs han inte ha iakttagit formalia beträffande kyrkorummet. Skälen till detta är oklara. På kyrkligt håll ansågs kyrkan därmed vara oinvigd.

När överste Nyström tillträdde sitt ämbete 1915 ansåg han tydligen att frågan måste klargöras. För detta ändamål ansåg han det viktigt att kyrkan blev invigd enligt svenska kyrkans normer.

Han beslutade därför att göra lokalen mer kyrkobetonad än tidigare. Han måste också försöka ingripa i den kyrkliga beslutsapparaten. Vi hade fått en ny ärkebiskop som kunde antas inte ställa upp formella hinder i vägen, Nathan Söderblom. Han fick ju sedan under sin långa tjänstetid visa att han var en samarbetsinriktad praktisk man som inte ställde upp formella krav i onödan.

I fråga om kyrkolokalens utformning kommer nu min far in i bilden. Klockstapeln var klar, nu kunde han stå till överste Nyströms förfogande med byggnadsarbetet. Och med dessa insatser blev översten tydligen nöjd.

Vid invigningen 1916 blev far med familj inbjuden. Redan vid soldatkyrkans dörr blev vi artigt mottagna och följdes fram till första bänk på höger sida.

Invigningen förrättades av ärkebiskopen Nathan Söderblom. Han får ursäkta mig. Som femåring lyckades jag inte uppskatta hans predikan.

Men därefter började det hända saker och ting av stort intresse. Upp i den enkla talarstolen trädde en imponerande man i stilig uniform, det var överste Nyström. Den nuvarande predikstolen fanns inte då.

Och han började efter en stund att tala om min far. Det blev spännande. Han berömde under ett långt tal fars insatser. Han framförde det på ett så personligt och hjärtligt sätt att jag redan som liten pojke blev förvånad. Det blev en upplevelse som flera gånger under mitt långa liv dykt upp som ett behagligt minne.

Jag har ofta undrat över orsaken till att överstens tack framfördes så varmt och hjärtligt. Jag kan nu sedan jag studerat kyrkan tänka mig att överste Nyström utarbetade detaljerade riktlinjer för hur kyrkan skulle utformas.

Man kan vidare utgå från att överstens riktlinjer växte fram successivt under arbetets gång och att far hade vilja och förmåga att anpassa byggnadsarbetet till dessa riktlinjer.

Den uppskattning som överste Nyström visade i sitt tal hade säkert sin grund i känslan av att far lyckats genomföra överstens idéer sådana de utvecklades.

Dessutom var det väl naturligt att översten uppskattade fars förmåga att bygga den invecklade klockstapeln utan ritningar. Här finns alltså förklaringar till det personliga och hjärtliga tack som översten framförde vid invigningen 1916.

Överstarna Fock och Nyström hade också tagit kontakt med skickliga målare och konstnärer som färglade väggar och fönster. Soldatkyrkan blev därigenom en underbart vacker kyrka, fylld av religiösa inte så vanligt utformade symboler med en märkbar frimurarinriktning. Karaktären av soldatkyrka är tydlig. Efter en planerad videointervju med Hugo Sööder kommer en särskild artikel att skrivas om detta.

Jag har haft förmånen att få uppleva det miljöintressanta Kungsbäck redan från tidiga barnaår. Den känslan finns kvar ännu.

Jag önskar den fina Kungsbäcksmiljön all lycka och framgång. När man närmar sig Kungsbäck så börjar den fina miljön med klockstapeln och soldatkyrkan. Den har jag fått uppleva redan som liten pojke under fars skapande verksamhet där. Det är jag glad för.

Vad som alldeles särskilt är mig till stor glädje just nu är den inbjudan jag fick av regementschefen Tomas Bornestaf till nyårsgudstjänsten i soldatkyrkan nyårsdagen detta år 1997 med efterföljande nyårsmottagning och allt som hände i detta sammanhang. Kyrkklockorna i klockstapeln, som jag åter fick höra efter 80 år, klingade alldeles särskilt vackert med en ringning som råkade bli extra lång.

Vid nyårsmottagningen när jag av överste Bornestaf ombads berätta om

mina minnen från 1916 blev jag artigt och hjärtligt behandlad. För mig blev detta en upplevelse att minnas.

Nyåret blev för det gamla ärorika regementet I 14 en historisk dag. Regementet skall upphöra. När jag vid detta historiska tillfälle ser tillbaka på min fars medverkan med klockstapeln, detta kulturella-kyrkliga inslag i regementet, måste jag få uttrycka min uppskattning av att regementschefen Tomas Bornestaf känner ett så fullständigt ansvar. Klockstapeln har efter hans beslut, under praktisk arbetsledning av min svärson Kenneth Lundström, fått en genomgripande upprustning och en modernisering av kyrkklockornas ringning.

Denna min uppskattning av regementschefens ansvarskänsla pekar också tillbaka på det stora intresse och ansvar som även tidigare regementschefer visat och som så tydligt kom till uttryck vid uppförande av soldatkyrka och klockstapel.

Dessutom är enligt de upplysningar jag fått avsikten att lägga det framtida ansvaret för den kulturella-kyrkliga delen av regementsområdet i säkra händer. Det känns betryggande. För mig personligen är det verkligen glädjande att även min fars insatser på detta sätt blir bestående."

Helmer Wallner

BOCKEN *1942*

MEDLEMSBLAD FÖR HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENING

AV RESLIGT VIRKE OCH MED MALM I BRÖSTET
STÅR STAPELN VID KASERNERNAS DOMÄN,
EN SINNEBILD AV ALL DEN KRAFT, SOM STIGIT
UR REGEMENTETS LÄN.

DEN BIDAR LIKA LUGNT I ALLA VÄDER,
I VINTERKÖLDEN SOM I SOMMARRON.
DEN STÅR SOM BUREN AV EN INRE STYRKA,
EN TÅLAMODETS TON.

DEN HÄRDAR UT, ETT TROTSIGT FÖREDÖME
FÖR FRIHETSSINNET HOS ETT SAMLAT FOLK
ATT LYFTA PANNAN OCH ATT HA INOM SIG
SIN DJUPA KÄNSLAS TOLK.

Igö.

I 14 S 1996
VERKSAMHETSBERÄTTELSE

Efter det händelserika jubileumsåret 1995 kom 1996 att bli andra verksamhetsår mera likt.

Ledningens sammansättning blev efter årsmötet följande:

Klubbförare	–	Knut Björkenstam
Förste avlösare	–	Carl Gustav Dahl
Andre avlösare	–	Jan Josephsson
Skrivare	–	Bo L Grawe
Myntsamlare	–	Svante Karén
Gästabudsarrangör	–	Gunnar Hagstedt
Lösörebevarare	–	Lars-Gösta Carlsson
Med hemlig funktion tillika banérförare	–	Jonas Neikter

Vid årsmötet valdes också penninggranskare:

Anders Bager
Lennart Littorin

Valberedningen fick vid årsmötet följande sammansättning:

Sammankallande	Carl Gustav Dahl
	Carl Eric Engblom
	Lennart Kindström

Lokalavdelningen har under året varit representerad i moderföreningens styrelse genom klubbföraren. Denne har deltagit i samtliga styrelsesammanträden och jämväl i årsmötet.

Antalet medlemmar var vid årets slut 84, varav 21 ständiga.

En medlem har under året avlidit, nämligen Nils Sköld den 16 mars. Vid begravningen representerades I 14 S av Knut Björkenstam, Jan Josephsson och Bo L Grawe med föreningens fana.

En mångårig medlem men som av hälsoskäl för två år sedan avsade sig fortsatt medlemskap, Curt Göransson, har avlidit den 11 november. Även här representerades föreningen vid begravningen, denna gång av Knut Björkenstam, Jan Josephsson och Carl Björeman med fana.

I 14 S har under året uppvaktat därtill berättigade kamrater med telegram: Rolf Carlsson (50), Ingemar Andénius (60), Rolf Dahlström (50), Folke Björklundh (70), Urban Gjerulf (70), Karl Otto Lundberg (75), Staffan Ohlsson (60). Därutöver har ledningen i särskild ordning uppvaktat skrivaren Bo L Grawe (60) med presentkort och blommor i samband med mottagning i hemmet.

I 14 S har under det gångna året stött Föreningen för den beridna högvakten genom medlemskap.

Samverkan med andra "lokala" kamratföreningar i Stockholm har fortsatt med ett gott utbyte. Kontakt har främst upprätthållits med Fältjägarkamrater i Stockholm, Kungl Kronobergs regementes kamratförening i Stockholm, Kungl Hallands regementes kamratförenings lokalavdelning i Stockholm, Klubb 19 samt Södra skåningar i Stockholm.

Den 14. i månaden har I 14-lunch avätits på Militärsällskapet. Regelmässigt har det alltid varit några kamrater som kunnat ställa upp för en stunds trevlig samvaro. Men det har funnits plats för flera!

Ledningen har under året hållit fyra (4) ledningssammanträden, ett före, respektive ett efter varje möte. Samtliga har genomförts på MHS.

Vår- tillika årsmöte ägde rum torsdagen den 28 mars på MHS med 36 kamrater närvarande, däribland en från Södra skåningarna. Talare var professor Bo Huldt, UI, som talade om europeisk säkerhet av i dag. Talaren avtackades med en flaska vin samt "Kungsbäcksboken".

Höstmöte genomfördes torsdagen den 24 oktober, som vanligt på MHS. Närvarande var 36 personer, bland dessa representanter för Hallänningarna, Klubb 19, Lapplands jägarregementes kamratförening Mälardalen samt Södra skåningarna. Som högtidstalare hade engagerats generaldirektör Bertel Österdahl, som talade om dagens svenska kriminalvård. Det blev ett mycket intressant anförande, följt av välförtjänta applåder och traditionsenligt en flaska vin.

Årets sista begivenhet ägde rum torsdagen den 21 november i form av en filmafton på MHS. Tyvärr var deltagarantalet inget att skryta med, bara 10 kamrater (den elfte kom inte och fyra hade anmält att de tyvärr inte kunde komma). Det blev trots detta en lyckad afton i nostalgins tecken då gamla filmbilder rullades upp på vita duken och fick oss att erinra oss hur det en gång i tiden var på Kungsbäck. Klubbföraren interfolierade med sakupplysningar och delvis personliga minnesbilder.

I mars genomfördes SMKR representantskapsmöte i form av en resa till Finland och Nylands brigad i Dragsvik, Ekenäs. Klubbföraren representerade föreningen. Reserapport har redovisats i särskild ordning samt dessutom i kamratföreningens årsbok för 1996, Bocken 1994–1996.

Ännu ett lyckat verksamhetsår har gått till ända. Vi alla i lokalavdelningen kan vara nöjda med vad vi tillsammans åstadkommit. Med tanke på framtiden (?) för vårt regemente så är det väsentligt att var och en försöker utöka vår medlemskader. Dessutom hoppas vi att något fler skall kunna ställa upp på våra aktiviteter framöver.

Stockholm den 18 februari 1997

K Björkenstam *C G Dahl* *Jan Josephsson*
Bo L Grawe *Svante Karén* *Gunnar Hagstedt*
Lars-Gösta Carlsson *Jonas Neikter*

Från årsmötet den 28 mars 1996

Klubbföraren tillsammans med kvällens föredragshållare professor Bo Huldt. Foto: Bo L Grawe.

En trogen medlem i I 14 S – Dag Stiernspetz. Foto: Bo L Grawe.

I glatt samspråk vid middagen Carl Björeman och regementschefen Tomas Bornestaf. Foto: Bo L Grawe.

Från middagen. Fr.v.: Carl Erik Engblom, Lennart Littorin, Svante Karén, Staffan Ohlsson, Evert Danielsson, Henning Jansson, Gunnar Hagstedt och Åke Flink. I förgrunden Östen Andersson. Foto: Bo L Grawe.

Från ett annat middagsbord. Fr.v.: Lars-Gösta Carlsson, Nils Olof Löfgren, Birger Brolin, Anders Forsgren, Erik Adolfsson, Jonas Neikter, Peder Oxhammar och Paul Zetterlund. Foto: Bo L Grawe.

Från höstmötet den 24 oktober 1996

En del av åhörarna under Bertel Österdahls föredrag. I främre raden fr. v. Åke Flink, Carl Erik Engblom, Carl Gustav (Gösta) Dahl, Hans Beminge. Mellersta raden fr. v. Lennart Frick, Karl-Erik Rosén (Hallänningarna), representant för Lapplandsjägarna, Carl-Fredrik von Mentzer (Hallänningarna), Lennart Mattsson. Övre raden fr. v. Bengt Rösjö, Lars Lidberg, Hugo Sööder, Rolf Dahlström, Paul G Strömberg, Lennart Kindström, Rolf Carlsson, Paul Zetterlund. Längst bak Claes-Henrik Lagerström och Jonas Neikter. Foto: Bo L Grawe.

Klubbföraren avtackar kvällens föredragshållare. Foto: Bo L Grawe.

"Pålle" Strömberg ser fundersam ut. I bakgrunden klubbföraren, Lennart Kindström och Tomas Bornestaf. Foto: Bo L Grawe.

Ett glatt middagssällskap med fr. v. Rolf Dahlström, Sten Wiberg, Lennart Mattsson, Gösta Sundholm (skymd), Gunnar Hagstedt, Hugo Sööder, Henning Jansson och Evert Danielsson. Foto: Bo L Grawe.

Jul- och nyårsstämning på det gamla regementet som många av oss minns det.

Foto: Bertil Johansson.

Bocken 1997
Dokumentet är skannat med upplösningen 300 pixlar/tum (120 pixlar/cm) och är direkt överfört till filformatet PDF (ver 6.0 eller senare). Arbetet har utförts av **Ulf Holmberg 2009-04-03**.